ØKONOMI

og

POLITIK

Kvartalsskrift udgivet af Institutet for Historie og Samfundsøkonomi . 28. Årgang . Nummer 1 . 1954
København 1954 . Ejnar Munksgaards Forlag

ØKONOMI OG POLITIK

28. ÅRGANG · NR. 1 · 1954

INDHOLD

Lolo Krusius-Ahrenberg: Politisk udvikling og parlamentariske problemer i Finland 3

C. G. Feilberg: Persiens økonomiske og sociale forhold 18

Poul Winding: Østeuropas økonomiske udvikling 41

Institutet for Historie og Samfundsøkonomi i 1953 53

Den internationale økonomiske situation 58

Den danske økonomiske situation 78

Politisk kronik 86

KVARTALSSKRIFT UDGIVET AF
INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI

EJNAR MUNKSGAARD · KØBENHAVN 1954

FORFATTERNE

LOLO KRUSIUS-AHRENBERG: Professor i forfatningshistorie og statskundskab ved den svenske handelshøjskole i Helsingfors. Bøger og afhandlinger om finsk og international forfatningshistorie og udenrigspolitik.

C. G. FEILBERG: Professor i kulturgeografi ved Københavns Universitet. Foretog i 1953 en studierejse til Iran for Nationalmuseet. Litterære arbejder om afrikansk og asiatisk kulturgeografi.

POUL WINDING: Docent i nationaløkonomi ved handelshøjskolen i København. Medredaktør af „Økonomi og Politik". Tidligere ansat i regeringens økonomiske sekretariat. Medforfatter til en lærebog i nationaløkonomi og en bog om konjunkturer og priser.

Aftryk uden tydelig kildeangivelse er ikke tilladt.

ØKONOMI OG POLITIK udkommer med et hefte i hvert kvartal. Årsabonnement 8 kr. Enkelte hefter 2.50 kr. Abonnement kan tegnes i alle boglader og hos postvæsenet. Redaktion: Professor, dr. phil. SVEN HENNINGSEN (ansvarhavende) og docent POUL WINDING, Skt. Peders Stræde 5, København K. Telefon Palæ 5182. Annonceekspedition sammesteds. Ekspedition: Ejnar Munksgaard, Nørregade 6, København K. Telefon Central 6970.
Udsendt i boghandelen torsdag den 19. august 1954.

Printed in Denmark. Vald. Pedersens Bogtrykkeri.

POLITISK UDVIKLING OG PARLAMENTARISKE PROBLEMER I FINLAND

LOLO KRUSIUS-AHRENBERG

Set i en perspektivskabende kontinental synsvinkel fremtræder de nordiske landes statsform, politiske liv og sociale forhold som bekendt i overraskende stor overensstemmelse, mens forskellen imellem dem træder klart frem, når man anlægger et indre nordisk synspunkt og lader horisonten falde sammen med Nordens geografiske grænser. Selvom Finland gennem sin historie og retsudvikling hører nært sammen med Sverige, som indtil år 1809 var dets vestre rigshalvdel og moderland, gælder det sagte unægtelig specielt for Finland. Jeg tænker dermed ikke på de særlige statsretslige forhold. Den omstændighed, at Finland efter forfatningen af 1919 er en demokratisk republik, hvis indirekt folkevalgte præsident har betydelig større reelle muligheder for at påvirke politikken end de skandinaviske konger, plejer ganske vist altid at blive fremhævet i fremstillingerne af de nordiske landes parlamentarisme, men spiller i realiteten ingen særlig rolle, i alle fald ikke nu. Nej, det er i de politiske forhold og den sociale udvikling, man finder de uligheder, som særpræger Finland i broderlandenes kreds, og her ligger forklaringen på de problemer, som den finske parlamentarisme har haft og stadig har at kæmpe med.

HISTORISK UDVIKLING

Nogle historiske betragtninger må være på sin plads. Finland har indtil idag gennemgået samme udvikling fra liberalt retssamfund til parlamentarisk demokrati og moderne velfærdsstat som de skandinaviske lande. Men medens udviklingen i disse er gået roligt og med stadige fremskridt har strakt sig over et halvt århundrede eller mere, er Finlands forvandling foregået stødvis og uorganisk under ydre og indre tvang og under folkestemninger, som afvekslende har været meget radikale og nærmest reaktionære. Den første russiske undertrykkelse under Bobrikovs diktatur afløstes, takket være den russiske revolution i 1905, i Finland af nogle års højkonjunktur for centrums- og venstreradikalismen med kulmination i storstrejken og repræsentationsreformen, som 1906 gav landet almindelig stemmeret for mænd og kvinder og forholdstalsvalg. De første valg til den nyoprettede etkammers landdag gav socialdemokraterne 80

af de 200 pladser, altså 40 %, sandelig et uhørt resultat efter datidens skandinaviske målestok. Desværre fik det nye etkammer ikke større magt end forgængeren, den fra svensketiden stammende firestands landdag, havde haft, og en parlamentarisme kunne desværre lige så lidt gennemføres som demokrati i det hele taget. Tværtimod fulgte hurtigt den anden russiske undertrykkelsesperiode. Med Ruslands nederlag i den første verdenskrig fik den finske radikalisme et nyt opsving, og tsarvældets fald muliggjorde 1917 gennemførelsen af demokrati og parlamentarisme i Finland, kronet af selvstændighedserklæringen i december. I dette års første – i 1916 valgte – landdag havde socialdemokraterne den eneste gang i Finlands rigsdagshistorie majoriteten, de trådte derfor i spidsen for en regering dannet af venstremænd og borgerlige. Ved valget 1917 gik venstremajoriteten dog tabt. Regeringen blev borgerlig, samtidig med at revolutionen i Rusland mundede ud i bolchevikernes sejr. Dette drev som bekendt de stærkeste venstremarxistiske strømninger inden for finsk socialisme til et oprør, der støttedes af russisk militær. Finland oplevede på den måde sin bitre, blodige borger- og frihedskrig. Sporene fra krigen har været svære at udslette. De mærkes stadig. Takket være den længe efterlevende bitterhed fra venstrefløjen og den forstærkede, efterhånden negativt virkende antisocialistiske idé-uforsonelighed på borgerlig side, må f. eks. det meste af den ideologiske splittelse og omsiggribende reaktion, som kulminerede under de sørgelig berømte finske lappoår 1929–32, skrives på borgerkrigens regning.

DEN RUSSISKE FAKTOR

For hele denne udvikling gælder, som vi ser, at det, der skiller det skete fra udviklingen i det øvrige norden, står i nøje forhold til, hvad vi kan kalde den russiske faktor. Det er åbenbart, at dette var tilfældet både før og efter 1918, skønt den russiske faktors rolle givet var en anden og mindre direkte virkende i mellemkrigsperioden 1919–39. Den havde da især betydning for partiernes hårde idé-fasthed, for den da af socialdemokratiet udtrådte kommunismes åbne virksomhed og hemmelige konspiration og givet også for dannelsen af den ovenfornævnte lappobevægelses antidemokratiske psykose, hvis appellerende motiv var storfinskhed, nationalisme og førerdyrkelse, og hvis afvisende moment var kommunistforskrækkelsen. Nu efter Finlands to sidste krige, står den russiske faktor igen i et mere åbenlyst og stærkere forhold til politikken i Finland, og dette har på en gang lettet situationen og gjort den vanskeligere. Lettelsen ligger i, at der er skabt klarere forhold. Mellemkrigstidens politiske afkobling af Rusland var trykkende i sin manglende realisme. Finlands beliggenhed er, hvad den er, og det gode naboskab til Sovjet er en livsbetingelse for Finland. Den nuværende forståelsespolitik overfor Sovjetunionen – Paasikivilinien – støttes derfor ligesom venskabs- og bistandspagten af 1948 af Finlands fem demokratiske partier, og det er en

kilde til virkelig tilfredshed, at såvel de politiske forbindelser mod øst som handelsforbindelsen har artet sig så positivt. Det nævnte negative moment i stemningen fra demokratisk side skyldes de finske kommunister, hvis virksomhed legaliseredes straks efter krigen – lappobevægelsen havde som bekendt fået dem forbudt – og som nu hensynsløst udnytter den nye ydre tingenes tilstand til egen fordel. De forklarer vælgerne, at sandt venskab med Sovjetunionen indbefatter ideologisk overensstemmelse med denne magt, klar finsk tilslutning til østblokken og revolutionært beredskab, hvad der tilsammen udgør deres aktuelle program.

DET SOCIALE SPØRGSMÅL

Den russiske faktor henholdsvis grænseproblemet har altid være bestemmende for, hvad vi i vore dage ville kalde den sociale fiksering – eller måske traditionen – på yderste venstrefløj. Nu kan man ikke længere tale om et socialt spørgsmål i egentlig forstand i Finland, men man har i en meget længere tid haft grund til at gøre det her end i de skandinaviske lande. Her foreligger således en anden betydelig afvigelse fra det gængse nordiske mønster – betydningsfuld fordi denne tidligere afvigelses virkninger stadig gør sig gældende i dagens politik, hvor de giver os forklaringen på kommunismens mange tilhængere blandt vælgerne. Kommunismen er fortrinsvis en traditionel opførsel, både ideologisk og socialt, og er direkte tilknyttet den revolutionære marxisme og venstresocialismen under Finlands to sidste russiske årtier. Venstresocialismens udbredelse og radikalismen dengang beroede på de sociale misforhold i landet, især fattigdommen blandt agrarbefolkningen, som ved århundredskiftet omfattede ca. 70 % af landets indbyggere. Af disse bønder og landarbejdere ejede 64 % ingen jord, medens resten udgjorde en temmelig velstående bondeklasse, der ejede så godt som al privat landbrugsjord i landet. Det var derfor bønderne, som blev genstand for de besiddelsesløse husmænds og landarbejdernes klassehad, et ganske enestående fænomen, og da de politiske ulykkelige forhold trods den demokratiske stemmeretsreform 1906 ikke tillod stærke forbedringer, spredte den revolutionære marxisme sig med forfærdende kraft ikke bare blandt fabriksarbejderne, men især også blandt det store landbrugsproletariat. Resultatet viste sig under borgerkrigen. Den store reformlovgivning 1918–24, som forsynede den jordløse befolkning med jord, kom for sent. Krigen havde gravet dybe kløfter, og idémodsætningerne mellem partierne og samfundsklasserne var bundet af følelsesmættede, sterile reaktioner. Skønt landbruget gennem jordreformerne i højere grad end andre steder i Norden blev de selvejende småbønders landbrug, og landarbejderklassen kun udgjorde 25 % af landbefolkningen i 1939, fortsatte ikke bare socialismen, men ganske særlig også venstremarxismens, dengang altså kommunismens, store udbredelse blandt landbrugets og skovbrugets udøvere. Udviklingen medførte med andre

ord ingen virkelig afgørende afradikalisering og afdæmpning til fordel for socialdemokratiet, som var blevet den reformistiske socialismes demokratiske parti, og som dermed havde fulgt de skandinaviske broderpartiers eksempel, skønt det stadig beholdt et klarere præg af klassekampparti end disse. Rigsdagsvalgene i 1922 gav socialdemokraterne 53 mandater, kommunisterne 27, sammenlagt altså 40 % af pladserne ligesom 15 år tidligere! De store jordreformer efter sidste krig, som ikke blot forsynede de forflyttede Karelere med jord, men også gav til andre jordhungrende og ydermere småparcelerede landbruget – 87 % af alle landbrugsejendomme i Finland er nu under 15 ha – formindskede som bekendt på ingen måde kommunisternes traditionelle vælgerskarer fra før lappotiden. Tværtimod. Man har hos os ment at kunne iagttage en større tilbøjelighed blandt skovarbejdere og indehavere af ganske små, lidet udbyttegivende land- og skovejendomme (under 4, ja 2 ha) til at stemme kommunistiskt end blandt de egentlige landarbejdere. Grænsen mellem socialdemokrater og kommunister synes dog nu ikke at påvirkes virkeligt afgørende af bedre eller dårligere indtægter. Den er, som allerede nævnt, især bestemt af et mere eller mindre traditionelt socialt adfærdsmønster og af lokale og regionale traditioner. Det bedste eksempel herpå er kommunismens styrke i Nord- og Nordøst-Finland og i de gamle skovbygder i det indre af landet.

Det, som jeg her har søgt at fremholde, gælder også med hensyn til industriarbejderne og lignende sociale grupper. 1910 udgjorde de blot 12 % af totalbefolkningen, 1940 24 %, og nu udgør de, iberegnet transportarbejderne ca. ⅓ af den erhvervsudøvende befolkning mod 41 % beskæftiget i land- og skovbrug. Industrialiseringsprocessen og byernes vækst har haft et langsommere forløb hos os end i det øvrige Norden, og arbejderbefolkningen turde i modsætning til f. eks. Sveriges og Danmarks stadig være den mest ekspansive del af Finlands folk, medens landbefolkningen længe har været stagnerende. ⅓ af indbyggerne lever for tiden i bylignende miljø og gav ved rigsdagsvalgene i 1951 socialdemokraterne 44 % af disses stemmer og kommunisterne – henholdsvis folkedemokraterne – 39 % af de kommunistiske stemmer. Relativt set har socialdemokraterne således en større tilslutning end kommunisterne blandt industriarbejderbefolkningen, mens kommunisterne har forholdsvis større styrke inden for den nye industri ude på landet, blandt dværg- og småbrugerne, skovarbejdere og lignende landboere. Absolut set er socialdemokraterne som bekendt det største parti – i øjeblikket vort største. Venstre fik nu i marts 1954 47.8 % af alle stemmer (næsten som i 1951), hvoraf 26.2 % faldt på socialdemokraterne og 21.6 % på folkedemokraterne.

Socialdemokraterne ville sikkert ikke i øjeblikket behøve at vedkende sig den hårde konkurrence fra kommunisternes side, som fremgår af disse tal, ej heller at kæmpe så bittert mod dem på arbejdsmarkedet – inden for fagbevægelsen – hvis ikke den moderne sociale arbejdsmarkeds lovgivning i modsætning til de øvrige nordiske landes var af så ny dato. Socialdemokraterne gav i 1926 et

gæstespil i regeringsrollen, da de dannede en mindretalsregering under Tanners ledelse. Men med lappoårene og slagordet om borgerlig samling som opretholdtes ikke mindst af præsident Svinhufvud, forsvandt de begyndende forudsætninger for en socialdemokratisk regeringsvirksomhed atter i det fjerne, skønt socialdemokraterne, takket være forbudet mod kommunisterne, var blevet rigsdagens største parti. Valgsejren i 1936, som gav dem 83 af kammerets 200 pladser, og kort derefter agraren Kallios valg til præsident førte fra 1937 endelig til, at socialdemokraterne definitivt godkendtes som regeringspartner og til at begynde med optoges i en samlingsregering, som sad indtil vinterkrigens udbrud. Den antisocialistiske stemning fra den borgerlige højrefløj, specielt indenfor arbejdsgiverkredse, og socialdemokraternes sene „salonfähighed", som jo stak stærkt af mod den politiske tankegang og de parlamentariske forhold i Danmark, Sverige og Norge, gjorde, at fagforeningernes centralforbund først i begyndelsen af 1940'erne uden forbehold anerkendtes af arbejdsgiverorganisationerne som en med deres centralforbund jævnbyrdig forhandlingspartner og som retsmæssig repræsentant for arbejdernes faglige sammenslutninger. Skridtet indebar en sand, fredelig revolution på arbejdsmarkedet, som naturligvis måtte ses på baggrund af den uhørte sammensvejsning og demokratiske fællesånd, som krigen fremkaldte og til al lykke også gjorde bestandig. Kollektivaftaler, som i 30'erne nærmest var kuriositeter, blev nu den vedtagne overenskomstform. En ny kollektivoverenskomst-lov trådte i kraft, og en arbejdsdomstol oprettedes, dertil indrettedes produktionskomitéer, svarende til de danske bedriftsråd. Men hele dette socialpolitiske kapløb for at nå på højde med skandinaviske forhold kom dog for sent, især med henblik på de socialdemokratiske vanskeligheder. Havde det fundet sted 15 år tidligere, ville socialdemokraterne her antagelig stå langt stærkere i forholdet til kommunisterne, end de nu gør. Som det gik, måtte de nu i høj grad dele den sene sejrs frugter med deres kommunistiske rivaler.

POLITISKE PARTIER

En præsentation af partierne og deres indbyrdes styrkeforhold er sikkert bedst egnet til at belyse Finlands stadig aktuelle regeringsproblemer og indre politiske vanskeligheder.

Partivæsnets almindelige opbygning i Finland svarer i høj grad til de skandinaviske landes og grupperer sig derefter som femdelingsprincipet konservative, liberale, landbrugere, socialdemokrater og kommunister. Jeg siger dette med alle de forbehold og anmærkninger, som dette traditionelle inddelingsskema i vore dage nødvendiggør. Idépartiernes tid er forbi i Finland ligesom i det øvrige Norden. På en almen konservativ eller liberal kurs lever i vore dage intet parti, fordi statsmagtens opgaver har forandret sig og er blevet mangfoldigere i den moderne sociale stat, som nu domineres af den øko-

miske politik. Partierne organiserer i Finland, som i andre lande med flere partier, bestemte fortrinsvis økonomiske samfundsinteresser og er stærkt bundet af deres givne sociale grundlag. Det er jo også netop herigennem, at de i vore dage i så høj grad har mistet deres bevægelighed, og derfor valgbilledet fremviser så ubetydelige forskydninger fra det ene valg til det andet. Det nævnte fællesnordiske femdelingsprincip forstyrres heller ikke af, at Finland har et sjette parti, som repræsenterer en anden idéinddeling, nemlig nationalitets- eller sprog-princípet, og som virker for den svensksprogede mindretalsbefolknings interesser, thi dette parti er i hvert fald et borgerligt parti med ganske klart afgrænsede indre fraktioner, som svarer til den almindelige inddeling på borgerlig side – i alle fald for de finsktalende borgerlige.

I nedenstående tabel over partiernes udvikling og styrke har jeg for sammenligningens skyld taget to valg fra tiden mellem de to verdenskrige, 1922, da kommunisterne for første gang var med som selvstændigt parti, og 1939, sidste valg, da de var forbudte. Samtlige partier på nær kommunisterne optrådte allerede i de første almindelige valg 1907. Finlands nuværende partivæsen er således på en måde ældre end de skandinaviske landes. Det bør dog bemærkes, at agrarpartiet først fik sit egentlige gennembrud sammen med agrarreformerne efter frihedskrigen. Indtil da var det et lille parti, og de gamle bondestandsvælgere stemte for de finsktalendes vedkommende fortrinsvis sammen med højre eller liberale, henholdsvis på samlingspartiet eller fremskridtspartiet.

Rigsdagsmandater

	1922	1939	1945	1948	1951	1954
IKL (lappobev. efterfølger)	–	8	–	–	–	–
Nationale Samlingsparti	35	25	28	33	28	24
Nationale Fremskridtsparti; efter 1951 Finske Folkeparti	15	6	9	5	10	13
Svenske Folkeparti	25	18	15	14	15	13
Agrarforbundet	45	58	49	56	51	53
Socialdemokraterne	53	85	50	54	53	54
Kommunisterne; efter 1945 Folkedemokratisk Valgforbund	27	–	49	38	43	43
	200	200	200	200	200	200

DET NATIONALE SAMLINGSPARTI

Det nationale Samlingsparti, den finske (altså de finsktalendes) højreorganisation, er et konservativt demokratisk parti, som lige til de sidste rigsdagsvalg har haft en påfaldende stabilitet i vælgerskaren. Nødvendigheden af at opretholde en midterlinie i regeringspolitikken og systemet med mindretalsregeringer,

som i Finlands parlamentariske liv i alle fald tidligere blev fremtvunget af de stærke partimodsætninger, har gjort, at samlingspartiet i vore 35 regeringer siden 1919 kun har været officielt repræsenteret i 12. Dertil kommer, at det i årene efter sidste krig har været anset som uhensigtsmæssigt at lade højre tage del i regeringen, dels af hensyn til venstrekonjunkturen, dels med tanke på Sovjetunionens reaktion. Nu har disse betragtninger ikke længere betydning. Finlands præsident siden 1946 og tidligere statsminister J. K. Paasikivi, som i så høj grad har sat sit personlige præg på Finlands ydre og indre politiske liv efter krigen og derved er fremstået som partiløs, har været en af samlingspartiets ledende personligheder. Partiet er på en måde nestor blandts Finlands rigspartier og oppebærer gammelfinske kulturtraditioner fra kampen for det finske sprogs rettigheder. Bagved samlingspartiet står driftsejer- og godsejerkredse, lag af tjenestemænd og intellektuelle, navnlig også kirkelige kredse. Det fik 1951 14.6 % af alle stemmer i landet, men led i marts dette år et klart nederlag mod Det finske Folkeparti, og erobrede kun 12.8 % af stemmesedlerne. Udtrykt i mandater betød dette et tab på 4 rigsdagspladser.

DET FINSKE FOLKEPARTI

Det finske Folkeparti er opstået af Det nationale Fremskridtsparti, de finsktalende liberales landsorganisation, som havde sin glanstid i de demokratiske kampår 1906–19, da det havde ca. 26 pladser i rigsdagen. Præsident Ståhlberg, den finske forfatnings fader, tilhørte partiet, præsident Ryti ligeså. Da striden om de store forfatningsspørgsmål ebbede ud, begyndte i 20'erne og 30'erne en udvandring af partiets vælgere til mere interessebetonede lejre, på landet til agrarerne og i byerne til samlingspartiet. Tabellen viser dette. Fremskridtspartiets betydning var imidlertid stadig stor på regeringsvirksomhedens område. Det have fremstående politikere, og dets centrale farve gjorde, at det trods den svage stilling i rigsdagen var en eftertragtet regeringspartner, egnet for løsninger hævet over partiernes idékamp. Partiet har således deltaget i 23 regeringer og givet landet flere regeringschefer end noget andet parti. Siden 1945 er en sådan rolle ikke længere mulig i samme udstrækning. Statsmagtens opgaver er forandret, og parlamentarismen er langt mere fastslået i partiaritmetikken end tidligere. Da fremskridtspartiet nåede en bundrepræsentation i 1948 var det åbenbart, at partiet ikke længere kunne fortsætte sin almindelige intellektuelt-liberale linie. Det omorganiserede sig før valget i 1951 til et klart middelklassebetonet interesseparti for hvad vi kan kalde mappebærende småborgere m. fl. – altså noget lignende Sveriges folkeparti. Omgående fremgang blev følgen, 10 mandater 1951 og 13 nu sidste gang med næsten 8 % af landets vælgere. Partiet burde have haft 15 eller 16 mandater, hvis vores forholdstalsvalgmåde havde været helt retfærdig. Men – og det vil være rimeligt at bemærke dette – partiets forhåbninger om at kunne tage mandater fra

socialdemokraterne er på ingen måder gået i opfyldelse. Det er fra højre, de har fået dem. Problemerne ved den sidste regeringsdannelse har vist den rivalitet som derigennem er opstået i forhold til samlingspartiet.

DET SVENSKE FOLKEPARTI

Det svenske Folkeparti har jeg allerede nævnt. Det er det nationale borgerlige parti for Finlands svenskere. Da den svenske befolkningsdel er gået tilbage fra 12 % 1907 til 8.6 % 1950, og visse misforhold i valgmetoden gør sig gældende, har partiet måtte se sin repræsentation blive stadig mindre. Hertil medvirker også sprogstridighedernes i sig selv så velgørende ophør. Det derved bortfaldne tryk har ikke blot muliggjort, at den nuværende regeringschef tilhører partiet – en tidligere utænkelig tingenes tilstand – men har også i den sidste tid medført en tydelig svensk afgang over til de tosprogede socialdemokrater. Ved valgene i marts fik de endnu et af de svenske mandater. Kommunisternes svenske stemmehøst er ubetydelig. Stadig stemmer dog nok en 70 % af svenskerne i landet på det svenske folkeparti, som har en tydelig afgrænset agrarfraktion ligesom også højre- og centrumsfraktioner. Det svenske mindretal er stærkt bypræget. Det svenske Folkeparti har deltaget i ret mange samlingsregeringer 1919–39, og af og til har borgerlige svenskere medvirket i forskellige ministerier som fagministre uden partistøtte, hvorved minoriteten således dog har været repræsenteret i statsrådet. Siden 1939 har folkepartiet været med i alle regeringer på nær en. Partiet står idag som en arvtager af fremskridtspartiets gamle rolle som et udjævnende regeringselement.

Jeg kommer nu til de egentlige klassepartier, blandt hvilke vi finder de to største partier, agrarerne og socialdemokraterne, hver af dem dog kun med ca. $^1/_4$ af vælgerne bag sig, og dertil det trediestørste parti, folkedemokraterne med noget over $^1/_5$ af stemmerne.

AGRARPARTIET

Agrarpartiet har sin styrke i sin særlig homogene karakter. Mindst 95 % af dets vælgere er bosat på landet, og partiet plejer at få mer end $^1/_3$ af alle i landkommunerne afgivne stemmer. Beskaffenheden af Finlands landbefolkning har gjort agrarerne til et udpræget småbrugerparti; det er borgerligt og centrumsorienteret, men samtidig temmelig antikapitalistisk og modtageligt for økonomisk statsdirigeren. Partiet har et intimt, men ikke altid gnidningsfrit samarbejde med landbrugets store producentorganisationer og deres centralforbund, det er ligesom partikollegerne til venstre umådelig stærkt organiseret og centraliseret og styres efter partidisciplinens og førerprincipernes uelastiske linier. Det nævnte fremtrådte langt mindre under agrarlederen senere

præsident Kallios dage end nu efter krigen, hvor landbruget i Finland, takket være den vidt drevne udstykning, kæmper med svære rentabilitetsproblemer og behøver statens hjælpende hånd til opretholdelsen af en rimelig levestandard for landbrugerne. Partiets ledende mand er som bekendt den nuværende udenrigsminister dr. Kekkonen, som fra marts 1950 til sidste november var Finlands statsminister. Rent talmæssigt er socialdemokraterne agrarforbundets største konkurrent. Socialdemokraterne er i virkeligheden i procent af vælgerne det største parti, men den gældende valgmetode begunstiger agrarerne og giver dem en regelmæssig overrepræsentation i rigsdagen, hvorved forskellen tenderer mod at udjævnes. Vælgermæssig set har måske hverken socialdemokraterne eller agrarerne særlig mange stemmer at tage fra hinanden, selv om de strides om småbrugernes samt land- og skovarbejdernes gunst, hvorved den ellers skarpe grænse mellem agrarernes producent- og socialdemokraternes forbrugerinteresser udviskes. Men kommunisterne er farlige for dem begge, og det er netop ud fra hvers specielle synsvinkel. Dette fremgår af vor tabel. Summen af de tre klassepartiers mandathøst har været påfaldende konstant siden 1945. Agrarerne kender udmærket den fristelse, folkedemokraternes løfter og lære er for mange småbruger- og skovarbejderkommuner – jeg har allerede nævnt dette – og agrarpartiet må søge at føre en politik, som kæler for de usikre vælgerkategorier i overgangszonen til kommunisterne, thi en sådan zone findes i allerhøjeste grad. Den findes frem for alt i Nord-Finland, hvis materielle opdyrkning og industrialisering ligger Kekkonen varmt på hjerte, og hvor han ved de sidste valg vandt en storslået personlig valgsejr. Ligesom nordlandskommunerne i Sverige lider Finlands nordlige og østlige egne af et isoleringskomplex, som har vist sig at være en udmærket grobund for kommunismen. – Hvad regeringsvirksomheden angår, er agrarerne og socialdemokraterne idag regeringspartier frem for andre, hvor svært de end har ved at samarbejde. Koncentrationen i ledelsen af klassepartierne har som bekendt bevirket, at deres politiske modsætninger fremtræder på en stadig mere personbunden måde; de er skabt af de af interessernes vanskelige forening fremkaldte personlige uoverensstemmelser mellem partilederne. Agrarerne har været med i 29 af Finlands 35 ministerier siden 1919. – Om *Socialdemokraterne* har her allerede været talt meget. Ligesom også om folkedemokraterne henholdsvis kommunisterne. Jeg skal derfor forsøge at fatte mig i korthed. I lighed med de skandinaviske broderpartier er socialdemokraterne et demokratisk-parlamentarisk parti med reformistisk socialisme og meget udvandede socialiseringskrav i sit nye partiprogram af år 1952. Den skarpe kamp mod kommunisterne på arbejdsmarkedet – i fagforeningsverden – og rivaliteten med dem på landet tvinger dog ofte partiet ind i en radikalere stilling, end det er sædvane længere mod vest. Det er måske i denne henseende en lettelse for partiet, at dets egne og folkedemokraternes mandater ikke udgør en majoritet i rigsdagen.

Tanner, socialdemokraternes grand old man og leder indtil krigens slutning, har nu forladt rigsdagen. Partiets mest fremtrædende mand efter krigen er rigsdagens nuværende formand Fagerholm, som hører til finlandssvenskerne, og som har været statsminister 1948–50, da Finland havde en socialdemokratisk mindretalsregering. Partiets virkelige leder er imidlertid idag den tidligere ordfører for rigsdagsgruppen, minister Leskinen, som samtidig er sekretær i partiets landsorganisation, en på venstrefløjen altid meget betydningsfuld magtkoncentration, som har sin parallel i Hertta Kuusinens stilling i den folkedemokratiske fløj. Socialdemokraterne har deltaget i alle efterkrigskabinetter 1944–53 undtagen i Kekkonens agrardominerende mindretalsregering i 1950, men de udtrådte af den derpå følgende agrarledede „rödmylle"-koalition i juli 1953, da de sprængte Kekkonens tredie regering i protest mod dennes program for den såkaldte omkostningskrises bekæmpelse.

FOLKEDEMOKRATERNE

Folkedemokraterne, som egentlig er et valgforbund (DFFF) mellem det kommunistiske parti, den såkaldte sekslinggruppe, enkelte venstreorienterede fhv. socialdemokrater og det i 1944 grundlagte lille socialistiske enhedsparti, har siden 1945 arbejdet som et rigsparti i egentlig forstand og kan stort set sidestilles med de kommunistiske partier i andre demokratier. Partiets stærke opsving efter krigen beroede dels på de nævnte nye kategorier, dels på den nederlagsbetonede og radikaliserede stemning efter våbenstilstanden. Valgnederlaget 1948 havde sin årsag i folkedemokraternes lange regeringsdeltagelse – først i Paasikivis kabinet og senere 1946–48 i Pekkalas folkedemokratisk ledede ministerium, som fik et noget blandet eftermæle. Der fandtes også andre grunde. Den relative forbedring 1951 beroede på de fordele, som nogle års opposition mod socialdemokraternes og agrarernes politik indbragte partiet. Valgresultaterne nu i marts dette år viser en klar stagnation eller stabilisering, om man vil, for folkedemokraternes vælgertal. Næstefter Italien og Frankrig er Finland det demokrati, hvor kommunismens stilling er stærkest. Nogen nævneværdig forankring i intellektuelle kredse har partiet ikke. I regeringen har DFFF ikke deltaget siden 1948. I 1951 valgtes rigsdagen under devisen økonomisk stabilisering. Denne har kommunisterne ikke villet følge i deres politiske kurs. Derfor blev de ikke taget med i noget regeringssamarbejde. Rent faktisk er de nu i parlamentarisk karantæne, eller skal vi sige isolering nøjagtigt som broderpartiet i Frankrig, thi de demokratiske partier vil ikke samarbejde med dem – eller kan ikke samarbejde med dem. Denne omstændighed vanskeliggør ligesom i Frankrig regeringsdannelsen i væsentlig grad og låser regeringen fast, hvis den da vil være en flertalsregering omfattende arbejder- og landbrugerinteresser, til et samarbejde mellem socialdemokraterne og agrarerne. Mindretalsregeringer er ikke velsete i dagens Finland.

ØKONOMISK LIV OG POLITISK MAGT

Jeg går nu over til parlamentarismen i snævrere betydning, altså regeringspolitikken og regeringsspørgsmålet, ligesom til den „tillidskrise", som det partipolitiske arbejde, særligt på rigsdagen, i nutiden siges at være angrebet af. Man kan ikke andet end glæde sig over det stærke demokratiske værdifællesskab på tidligere omstridte ideologiske felter, som har vokset sig fast under Finlands sidste to krige. Det er blot kommunisterne, som gennem deres særlige målsætning holder sig uden for dette fællesskab. Hvis statens virksomhed i noget højere grad var den samme nu som i 20'erne og 30'erne behøvede man næppe nu at tale om politiske kriser i Finland. Det er den imidlertid ikke. Demokratiets økonomiske udjævnings- og sociale retfærdighedskrav har jo overalt i Norden ført til den moderne socialstat. Finland er så at sige fulgt sidst efter i broderlandenes række. Men idag kan man roligt sige, at statens regulerende og regerende hånd i Finland griber dybere og længere ned i samfundet og ind i alle det økonomiske livs afdelinger end i de skandinaviske lande, Norge ikke undtaget. De givne forhold har tvunget hertil. Begge de sidste krige krævede uhørte materielle anstrengelser og opofrelser. Disse havde ikke kunnet præsteres uden en uhyre statslig magtkoncentration. Og efterkrigstidens enorme økonomiske forpligtelser – landafståelserne, restitutionerne og de tunge krigsskadeserstatninger til Sovjetunionen, genopbygningen i hjemlandet og erstatningerne til de forflyttede karelere – havde heller ikke kunnet præsteres, uden at statsmagten bevaredes stærk og endda udvidede sit område. Trods alvorlige forsøg i den sidste tid på at afvikle en del af regeringskontrollen og på at give næringslivet noget større bevægelsesfrihed, er det økonomiske liv idag så afhængigt af den politiske magts beslutninger, at det selv er blevet mere eller mindre fuldkomment politiseret. Finlands specielle forhold på partiernes kampplads og inden for organisationsvæsenet – for naturligvis er de økonomiske interesser stærkt organiserede og politiserede – har medført mange og vanskelig løselige problemer. De vældige ideologiske brydningers tid er forbi, det er sandt, men, som en finsk rigsdagsmand for nylig skrev, „i stedet har vi fået økonomiske interesser at være uenige om".

REGERINGSPOLITIKEN

De sidste krigsskadeserstatninger udbetaltes programmæssigt i september 1952 og havde da, trods anseelige russiske nedsættelser, kostet Finland 190 milliarder mark. Opfyldelsen af dem dominerede helt regeringspolitikken i de første efterkrigsår, da de var tungest. Krigsskades- og restitutionsleverancerne medførte, at Finland måtte eksportere store varemængder uden at få noget til gengæld, og dette førte ikke blot til en brat stigende skattebyrde, men frem for alt også til en stærkt inflatorisk udvikling med stigende priser og stigende

lønninger. På arbejdsmarkedet gjorde højlydte krav om lønforhøjelse sig gældende, ikke bare for at genvinde førkrigstidens løn- og prisbalance, men også for at forhøje reallønnen anseeligt. To gange forsøgtes en stabilisering, men forgæves, skønt forbrugsvaretilgangen forbedredes. Kommunistagitationen inden for fagforeningsverdenen, det store behov, for arbejdskraft og situationens uhyre store følsomhed over for strejker gjorde, at saneringsforsøgene snart søndersloges af nye lønforhøjelseskrav, og bekymringen for inflation, udtrykt i pris- og lønproblemerne, fortsatte at dominere. Ved begyndelsen af året 1950 var situationen virkelig urovækkende. Den samtidig med Koreakrigens udbrud indtrædende højkonjunktur for Finlands frie eksport, særlig træforædlings- og skovindustriprodukterne, skabte så endelig et grundlag, hvorpå stabiliseringskravene kunne gøre sig gældende, hvor skarpt interessekampen end førtes mellem partierne og organisationerne. I januar 1951 indtrådte socialdemokraterne i Kekkonens nydannede andet ministerium, og i maj kunne regeringen afslutte en borgfredsaftale med de store interesseorganisationer – såvel arbejdsmarkedets som landbrugsproducenternes – der i en stadig virksom politisk-økonomisk planlægningskommission fik et repræsentativt samarbejdsorgan såvel indbyrdes som i forhold til regeringen. Rigsdagsvalget i 1951 skete i stabiliseringens tegn. Kekkonenes regering rekonstrueredes atter (Kekkonen III), men på samme grundvold som før, og i oktober lykkedes det så endelig på basis af et reformeret leveomkostningsindex at stabilisere det aktuelle økonomiske niveau, ved at landbrugerne garanteredes det daværende forhold mellem landbrugsproduktionens priser og det almindelige lønniveau, og lønmodtagerne fik deres pristalsregulerede løn reguleret efter et nyt indextal med oktober 1951 som basis. Disse overenskomster er stadig i kraft, og heri ligger dagens problem – som i virkeligheden siden begyndelsen af sidste år har været det vigtigste af alle problemer: jeg tænker på det såkaldte omkostningsspørgsmål. Efter at koreahaussen ebbede ud, kom omslaget i de internationale konjunkturer i slutningen af 1952 til også at medføre en forandring i Finlands økonomiske klima. Det viste sig da, at produktionsomkostningerne i Finland på så godt som alle områder var for høje i sammenligning bed udlandets, og at stabiliseringen var sket på et opskruet niveau. Da dette økonomiske faktum gjorde sin entré i de politiske realiteters verden, var det forbi med den hidtil ret gode arbejdsharmoni i Kekkonens tredie regering. Nødvendigheden af en sænkning af omkostningerne, som de økonomiske eksperter da var enige om, slog jo bunden ud under stabiliseringsarbejdet, og det i begyndelsen af året 1953, den siddende rigsdags sidste år, hvor man ikke bare havde 1954's rigsdagsvalg at tænke på, men også de kommunalvalg, som skulle finde sted ¾ år tidligere. Omkostningsnedsættelse betød en sænkning af levestandarden, og hvem vovede nu at begynde på en så upopulær politik? Socialdemokraterne ville det i hvert fald ikke og stående over for det program til en sænkning, som truede arbejdslønnens regulering efter indextallet, vovede de ikke længere at være med i

regeringen. Denne sprængtes i juli 1953. LO havde sin store andel heri, naturligvis først og fremmest med tanke på kommunisternes reaktion.

Jeg skal ikke her opholde mig ved en redegørelse for de forskellige partiers stilling i omkostningsspørgsmålet, som i begyndelsen var temmelig alvorligt med uheldige tal for udenrigshandelen, produktionsindskrænkninger inden for industrien og en stigende arbejdsløshed, men som takket være en lille forbedring med hensyn til de nys nævnte uromomenter allerede sidste efterår kom ind i et roligere leje. Regeringskrisen sidste sommer fik i alle fald en meget utilfredsstillende løsning, for modstanden fra fagforeningerne og angsten for en øget kommunistisk indflydelse gjorde det umuligt for socialdemokraterne at gå ind i en ny regering, som kunne tænkes at nærme sig omkostningssænkninger, der gik ud over lønnen og de sociale foranstaltninger, der tyngede industrien. Det finske folkeparti, som jo lagde an på socialdemokratiske stemmer, nærede lignende frygt. Agrarerne, som for deres eget vedkommende ikke risikerede alt for meget ved en sådan realistisk politik, dannede da en mindretalsregering, Kekkonen IV, under medvirken af 3 svenske og tre upolitiske ministre. Samarbejdet mellem rigsdagen og den nye regering gik yderst dårligt, og manglen på muligheder for at kunne blive enige gav rigsdagspolitikken præget af, at hver især trak sin egen vej. Regeringen, som levede på vanskeligheden ved at blive erstattet, faldt i november – efter kommunalvalgene – på et mistillidsvotum og dermed indirekte på dets budgetforslag, som med sine alt for drastiske og unuancerede nedskæringer af statsudgifterne ganske vist fulgte et sundt økonomisk princip, men ikke lagde sig på sinde, at politik er det muliges kunst. Efterfølgeren, et ekspertministerium under rigsbankchef Tuomioja og uden formel politisk støtte i rigsdagen, fik lov til at arbejde dels under et formindsket økonomisk tryk og dels under arbejdsro og med bevægelsesfrihed, fordi det var et forretningsministerium med den opgave at lede landet over nyvalgene. Præsidenten benyttede sig som bekendt efter regeringsskiftet af sin ret til at opløse rigsdagen – en i Finland nødig benyttet udvej – og valg anordnedes i begyndelsen af marts i år, 4 måneder før den ordinære valgtermin. Efter valget måtte Finland igen slås med problemet om at finde en arbejdsdygtig parlamentarisk regering. Resultatet blev den nuværende 3-parti-regering, som består af 6 agrarer, 6 socialdemokrater, 1 upolitisk minister og 1 borgerlig svensk, statsminister Törngren. Agrarer og socialdemokrater har således kunnet formås til et fornyet regeringssamarbejde, men regeringsdannelsens langvarige og vanskelige proces vækker unægtelig bange anelser om, hvorledes Leskinen og Kekkonen – sidstnævnte er ikke velset blandt socialdemokraterne – skal kunne enes ved det af ingen af dem ledede regeringsbord. Det må dog håbes, at den politiske situation nu vil arte sig gunstigere, da de økonomiske udsigter er blevet lysere, valguroen er overstået, og rigsdagen på grund af et grundlovsændringsforslag fra nu af skal være inde i fire år. Pristallets kritiske udvikling er dog stadig en kilde til uro.

PARLAMENTARISMENS MULIGHEDER

Nogle sammenfattende synspunkter om den tillidskrise, som partipolitikken og rigsdagsarbejdet på det sidste har været udsat for i offentligheden, må endnu tillades mig. En analyse af den fremsatte kritik viser, at klagerne i mange henseender har et almindeligt indhold – det rammer det moderne demokratis udvikling i det hele taget, individualismens åndenød i det kollektiviserede sociale samfund – og har ingen særlig gyldighed for Finland. At organisationernes magt i dagens politik, som domineres af økonomien, ofte saboterer rigsdagen, ja også den parlamentariske regerings myndighed, er et alment europæisk fænomen. At partistyrelserne tillader sig formynderskabsfacon over for deres folkevalgte partifæller i rigsdagen, ligeledes. At det indre demokrati inden for organisationerne – partierne og korporationerne – er svagt, repræsenterer også en overalt aktuel klage; magtkoncentrationen hos et fåtal af ledere i toppen af partiet eller korporationen er dagens melodi. Det forholder sig ligesådan med den stadig stærkere afstemningsdisciplin, som partierne fordrer af deres rigsdagsmænd. Da nogle finske rigsdagsmænd for nogle måneder siden stak tændstikker i deres elektriske ja-knapper for at slippe for at have det mas med fingrene hver gang i en række afstemninger, hvor partiordren lød på ja, var dette et dumt og forkasteligt påfund, men det viser samtidig hvor udviklingen har ført hen ikke bare i Finland, men også andetsteds – teoretisk set kunne det samme være sket i Sveriges rigsdag eller Danmarks folketing. Forudsat at forhandlingerne i partigruppen giver tilstrækkelig rum for rigsdagsmændenes individualitet og selvstændige anskuelse – dette er desværre langt fra tilfældet – kan partidisciplin i de sidste gyldige afstemninger i parlamentet jo ikke uden videre fordømmes. Den er i mange henseender fordelagtig for en velfungerende parlamentarisme, hvor regeringen bør kunne regne med sikker støtte fra sine egne rigsdagsgrupper. For Finlands vedkommende må det imidlertid konstateres – og her kommer jeg til den del af den offentlige kritik og tillidskrisen, som rammer specielle finske omstændigheder – at de netop beskrevne almindelige udviklingsfænomener ikke alene har skabt forudsætninger for administrativ og politisk korruption men tillige rammer det parlamentariske system særlig hårdt og særlig uheldigt. Statsmagten er alt for dybt engageret i den økonomiske hverdag. Vanskelighederne ved at etablere en holdbar regering og en konsekvent regeringspolitik bliver derfor meget mere følelig for samfundet og dets udvikling, samtidig med at netop regeringsindgrebenes altomfattende karakter skærper kampen om regeringsmagten og vanskeliggør regeringsdannelsen. Vi kan virkelig tale om en ond cirkel. Hvis der var et andet størrelsesforhold mellem partierne – helst sådan, at et parti var stort med op til 40 % af stemmerne – ville regeringsdannelsen blive lettere. Men som det nu er, med agrarforbundet og socialdemokraternes lammende ens, men ikke tilstrækkelige størrelse og med kommunisternes forholdsvis alt for

stærke stilling *er* situationen vanskelig. Kommunisternes styrke og antal gør i sig selv regeringens grundlag snævert. Der findes få regeringsalternativer, såfremt socialdemokraterne og agrarerne ikke kan blive enige. Og at disse to har så svært ved at enes, beror jo ikke blot på deres konkurrerende styrke og ledernes personlige modsætninger, men også i høj grad på det særlige tryk, kommunisterne øver på dem. Under Kekkonens anden og tredie regering, da agrarer og socialdemokrater samarbejdede godt under de gode konjunkturer og i stabiliseringens tegn, høstede risdagen megen ros i den offentlige mening for sit arbejde, og selv interesseorganisationerne – først og fremmest de, der deltog i planlægningskommissionens arbejde – fik deres del af æren. Da samarbejdet for et år siden sprængtes, var det også slut med rigsdagens gode arbejdspræstation. Tillidskrisen genopstod. Det er sikkert ikke overdrevent at sige, at parlamentarismens succes i Finland stort set afhænger af opretholdelsen af et regeringssamarbejde mellem agrarer og socialdemokrater, der kan opfylde de rimeligste krav. Lykkes dette, er der ingen uoverkommelige indre problemer for parlamentarismens funktion i Finland.

PERSIENS ØKONOMISKE OG SOCIALE FORHOLD

C. G. FEILBERG

For den, der vil forstå de økonomiske og sociale problemer i Persien, er det nødvendigt at danne sig et billede af den naturgeografiske baggrund. Men det er også nødvendigt at mindes to afgørende kendsgerninger i Persiens nyeste historie: Reza Shah's næsten diktatoriske styre fra begyndelsen af 1920'erne til 1941, og en fremmedbesættelse af landet under anden verdenskrig ved englændere, amerikanere og russere. Efter Reza Shah's abdikation i 1941 besteg hans søn Mohammed Reza tronen. Han udtalte straks, at han ville overholde forfatningen. Forskellige magtgrupper, af hvilke den vigtigste er en meget velhavende overklasse – for en stor del godsejere, har siden søgt at beherske landets styre.

PERSIENS GEOGRAFI

Persien er – målt med vesteuropæisk målestok – et meget vidtstrakt land. Arealet er ca. 1.6 mill. km², større end Spanien, Tyskland og Frankrig tilsammen. Det kan ikke undre, at der indenfor så stort et område må forekomme meget store modsætninger; man behøver blot tænke på, at mens næsten hele det nordlige Persien ligger indenfor det tempererede klimabælte, har sydkysten ved det indiske ocean helt tropiske temperaturforhold.

Persien er for største delen *højslette*. Man kan forestille sig dets terræn i hovedtræk som en mægtig bastion, bredest mod øst, smallest og højest mod vest. De indre flader er i nord, syd og vest omgivet af bjergkæder, som i højde flere steder overstiger de europæiske alper. På bjergkædernes ydersider hører i nord og syd smalle lavsletter med til Persiens område. Denne opbygning af terrænet har stor betydning for de klimatiske forhold. Den største nedbør falder i bjergene, navnlig på deres yderside, mens de indre højsletter ligger i regnskygge af dem. Persien kan da deles i flere ret udprægede naturgeografiske regioner af meget forskelligt omfang: det vidtstrakte indre højland og en række mindre randlandskaber.

Det frodigste af *randlandskaberne* ligger i nord: lavsletterne langs sydkysten af det Kaspiske hav i provinserne Gilan og Mazanderan. Kystlinien ligger

meget lavt – 28 m under verdenshavet. Skønt området hører til Persiens nordligste, er klimaet derfor subtropisk. Middeltemperaturen i den koldeste vintermåned ligger omkring + 5°, i den varmeste sommermåned ved 30°. Der falder megen regn, næsten overalt over 1 m årligt. Det meste af den ris, der høstes i Persien, dyrkes her. Ikke blot vin og oliven, men også oranger hører til regionens frugttræer. På de lavere bjergskrænter ved Lahidjan har kinesiske eksperter startet theplantager. I øvrigt bærer bjergene, Elburskædens nordskråning, en blandet skov af el, eg, ask, valnød, platan m. m. På kædens højeste top Damavand (5.670 m) ligger evig sne.

Videre mod øst langs grænsen mod Sovjetunionens transkaspiske stater fortsættes Elburskæden i den persiske provins Khorasan af lavere bjergdrag. Klimaet er tørt, vegetationen buskstеppe. Men der er dog så megen nedbør, at Khorasan hører til Persiens vigtigste hvedeproducerende områder.

I det nordvestlige Persien, som støder til Armenien og de transkaukasiske sovjetrepublikker, er der en skærende modsætning mellem de golde stenede bjergplateauer og de mellemliggende brede dale, hvis flodaflejringer afgiver en frugtbar agerjord. Her findes bl. a. en betydelig frugtavl (fersken) omkring det gamle kulturcentrum Tæbriz.

Persiens grænse mod Iraq følges på en strækning af over 1000 km af Zagrosbjergene, en serie af tætliggende, parallelle, kalkstensrige foldekæder, som i sine højeste partier når over 3000 m. De højere bjergskrænter skønnes at have en årsnedbør på over 50 cm og de bærer en åben egeskov, som i forsommeren ligner en græsrig park. Mange steder dyrkes noget hvede og byg. I lavere dale møder man haver med figen, vin og granatæbler. Også ris- og majsmarker forekommer.

Ved bjergenes sydfod og på sletterne langs den persiske golf er man i daddelpalmens region, og på den sydøstlige meget tørre, men lavtliggende del af det persiske plateau, når daddelpalmeoaserne dybt ind i land.

Modsætningen mellem de ydre fugtige randlandskaber og den indre højslettes tørhed er meget påfaldende for den, der fra havnebyen Pahlevi ved sydkysten af det Kaspiske hav rejser op over Elbursbjergene til Persiens hovedstad Teheran. Om aftenen kører man mellem lavlandets grønne frodige marker, over hvilke de hvide skyer hænger tungt, og videre op gennem vilde bjergskove, hvor en vandrig flod strømmer en i møde. Næste morgen befinder man sig ved bjergenes øde sydside i et stenet landskab, hvor grå, gule og violette farvetoner dominerer, mens det grønne kun træder frem i landsbyernes kunstvandede oaser. Højden over havet gør vinteren kold. Teheran ligger 12–1300 m, Isfahan næsten 1600 m over havet. Dele af den indre højslette har endog et meget ekstremt klima. Temperaturen kan om vinteren synke til ÷ 30°, om sommeren stige til over 40°. Nedbøren tager af mod øst og mod landets indre, hvor den formodentlig ligger under 10 cm årlig. De få, men voldsomme regnbyer, der i årets løb falder på bjergkædernes inderside, har i tidens løb skyllet uhyre

mængder af grus, sand og ler ind over højsletten. Det grovere materiale ligger som store, flade aflejringskegler ved bjergenes fod, og det finere kan af vinden føres vidt omkring. Hen på sommeren er luften ofte diset af støv. På højslettens centrale dele findes vidtstrakte saltørkener.

Kulturlandet på den persiske højslette findes især langs bjergkædernes indre fod, og det betinges af en meget ejendommelig form for *kunstvanding:* qanaterne. Nærmer man sig en af de store oasebyer, bliver man ofte opmærksom på nogle lange rækker af lave høje med et dybt krater i midten, som fra bjergskrænterne strækker sig ned mod de beboede og dyrkede steder. Kraterrækkerne markerer underjordiske tunneller, som tapper grundvandet i skrænten og fører det ned til oasen. Disse qanater, som de kaldes, udgraves af en klasse arbejdere, som kaldes moghani's. Med ganske primitive midler har disse mennesker formået at føre de snævre tunneller – 5–6 fod høje og 2 fod brede – kilometerdybt ind i bjergskrænterne, ind under grundvandsspejlet. De omtalte kratere markerer skakterne ned til tunnellerne, som er nødvendige for at kunne bortbringe det udgravede materiale og for at skaffe luft. Man vil forstå, at udgravningen af en qanat er meget kostbarere end den sædvanlige metode til at skaffe vand til kunstvanding: at lægge en dæmning tværs over en bæk og lede vandet ud i en vandingsgrøft til siden. Til gengæld har qanaterne den fordel, at vandet på en lang strækning af sit løb skærmes mod fordampning samt holdes rent og koldt. Hvor store udgifterne ved en qanats udførelse er, er vanskeligt at vurdere. 9 km længde skal være ret almindelig for en af de underjordiske tunneller. Jo længere man trænger ind i jorden, og jo dybere man graver skakterne, jo mere må selvfølgelig qanaternes udgravning koste pr. meter. Dertil kommer det store risikomoment. Årligt omkommer adskillige moghani's i sammenskridende tunneller eller på grund af iltmangel i de dybere jordlag. Hvor jorden er for løs, afstiver man tunnellerne ved rammer af morbærtræ eller ovale ringe af brændt ler, hvilket også må lægges til bekostningen. Sætter man blot udgiften ved at grave 1 m qanat til 10. kr. i danske penge, vil der i det persiske qanatsystems samlede ca. 150.000 km være investeret over 1½ milliard kr.

BEFOLKNINGEN

Størrelsen af Persiens befolkning kendes ikke nøjagtigt. Det persiske indenrigsministerium anslog i begyndelsen af 1952 landets befolkning til ca. 19.520.000 indbyggere. Sagkyndige mener dog, at tallet ikke bør sætter højere end mellem 14 og 16 mill., altså knap 10 mennesker pr. km^2.

Nationalt set er denne befolkning ikke ensartet. Indbrud af fremmede folk ude fra, navnlig tyrker og mongoler fra Centralasien, har tilført meget fremmed blod. Blandingen er ikke blevet mindre derved, at shaherne har brugt den fremgangsmåde at flytte rundt med forskellige befolkningselementer, bl. a.

FIG. 1. Persiens jernbaner og større byer 1953.
1. Grænser. 2. Jernbaner. 3. Byer med over 100,000 indbyggere.
4. Byer med 50,000–100,000 indbyggere.

urolige nomadestammer. Persisk og persiske dialekter tales af den overvejende del af befolkningen og behersker den centrale og den nordlige del af landet. I vest i Zagrosbjergene tales nypersiske dialekter samt kurdisk, som står persisk nær. I øst og navnlig mod sydøst forekommer en del balucher, hvis sprog også hører til den indoeuropæiske æt, der desuden omfatter de mange armeniere og zigeunere, som findes spredt ud over landet. I syd, langs grænsen mod Iraq og nordkysten af den persiske golf og Oman bugten tales meget arabisk. I nordvest i Azerbaidjan og i nordøst i Khorasan er tyrkisk udbredt, og den tyrkiske befolkning i Azerbaidjan er formentlig det største fremmedelement i Persien. Af tyrkisk afstamning menes også de qashqoi, som nomadiserer i bjergene syd for Isfahan at være. Under Reza Shahs regime arbejdedes der fra regeringens side bevidst på at gøre alle fremmedelementerne til persere. Det er derfor naturligt, at man under reaktionen efter ham også har mærket selvstændighedsbestræbelser indenfor flere dele af befolkningen: azerbaidjantyrkerne (jvf. „Økonomi og Politik", 20. årg., 1946, s. 40–41), kurderne, qashqoi.

Ikke blot de forskellige etniske fremmedelementer, der især forekommer i centraliserende. Et kort over befolkningstætheden (fig. 2) viser ikke nogen stor sammenhængende kerne af tæt befolkning, men tæt befolkede enklaver nær sammenhængendekerne at tæt befolkning, men tæt befolkede enklaver nær grænserne, f. eks. i provinserne langs sydkysten af det Kaspiske hav, ved Urmia søen i nordvest og ved Abadan i sydvest. Små tæt befolkede pletter findes også langs bjergkædernes indersider omkring de store oasebyer som Teheran og Isfahan. Meget tyndt befolkede strækninger findes dels i bjergkæderne, dels i det indre af det østlige Persien, der befolkningsmæssig set delvis er et tomrum. Det er altså et hovedtræk i Persiens kulturgeografiske opbygning, at kulturlandet og den tættere befolkning findes i randzonerne og især i landets nordvestlige del, hvor da også ofte de politiske centrer har ligget: Teheran (nær middelalderens Rhages), Tæbriz og oldtidens Ecbatana.

Befolkningens koncentration på ret små områder adskilte ved store øde strækninger, som kan være *vanskelige at beherske for en svag statsmagt*, er en kendsgerning, som man altid må have in mente ved bedømmelsen af persiske forhold. En perser omtalte engang for mig som en af Reza Shah's største fortjenester, at han havde skabt landevejsfred. „Før hans tid kunne man jo ikke rejse fra den ene store by i landet til den anden uden at risikere at blive udplyndret," sagde han.

Selv i vore dage er forsyningen af en by som Teheran med levnedsmidler et afgørende politisk problem. Byen ligger over 500 km fra de vigtigste hvedeproducerende områder i Khorasan, og de dyrkede arealer i dens nærmeste omegn kan ikke brødføde den. Den amerikanske finansekspert dr. Millspaugh skrev i 1925, at forsyningen af Teheran med godt og rigeligt brød kunne afgøre en regerings skæbne. Det var et led i Reza Shah's politik at skaffe befolkningen billigt brød. Under den anden verdensdrig udbrød 1942 et oprør i Teheran, hvis vigtigste årsag var en midlertidig knaphed på brød. Endelig var en af de første opgaver, som det i 1949 dannede økonomiske råd tog op, transporten af fødemidler til Teheran.

NOMADERNE

Forskellen i befolkningstæthed mellem forskellige regioner i Persien markerer meget vigtige forskelle i erhvervskultur. Nomadernes behov for udstrakte græsningsområder til deres hjorde giver sig på kortet udtryk i tynd befolkning. Man har til for nylig opgivet, at nomaderne udgjorde *ca. en fjerdedel* af *landets befolkning*. Formodentlig er de nu gået noget ned i tal. Persiens nomader har et andet levesæt end Arabiens beduiner, hvis vandringer ofte bestemmes af tilfældige regnskyl, der fremkalder lokal græsvækst i ørkenen. I Zagrosbjergene bestemmes rytmen i kurders, lurers og bakhtiyarers liv af den klimatiske modsætning mellem bjerg og dal. Om vinteren, når sneen ligger højt

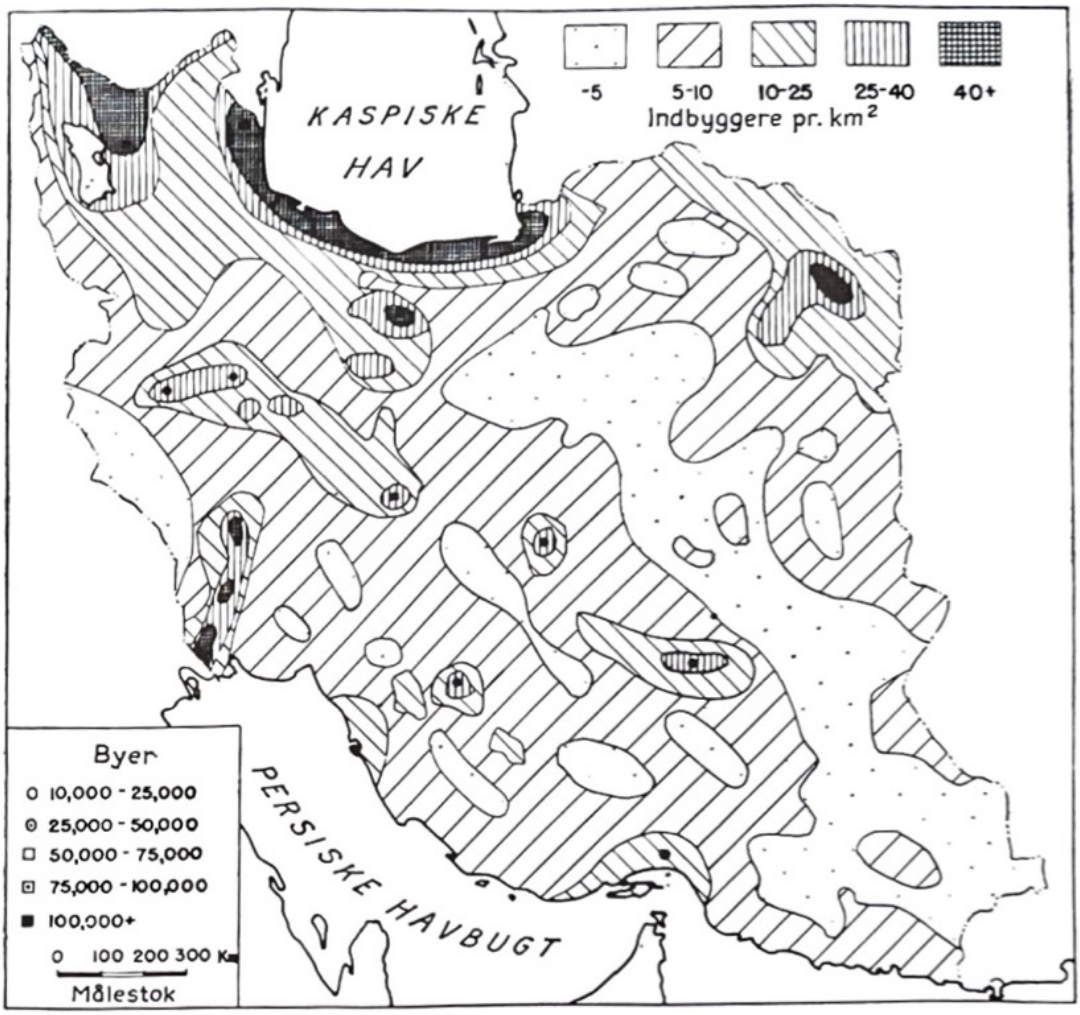

Fig. 2. Kort over Persiens befolkningstæthed i mellemkrigstiden.
(Efter Enciclopedia Italiana).

i bjergpassene, mens der er lunt i de lavere dale, og græsset spirer efter regnbygerne på sletterne ved bjergfoden, fører nomaderne hjordene ned i lavlandet. Om sommeren, når græsset er afsvedet i de lavere regioner, mens der endnu er vandførende kilder og frodighed i de højere dele af bjergene, fører de kvæget derop. De vigtigste *husdyr* er får og geder. I en lur-stamme meddelte man mig, at en familie burde have ca. 5 udvoksede får eller geder pr. familiemedlem. Mulig kan dette sættes i forhold til de opgivelser man har på antallet af disse dyr i Persien. 1950–51 regnedes med ca. 18 mill. får og 7 mill. geder, hvoraf største delen har tilhørt nomaderne, som formodentlig tæller 3–4 millioner. Dernæst holdes knap 4 mill. køer. Mere velhavende familier har altid heste. Muldyr forekommer og værdsættes. Æslet bruges meget som lastdyr.

Nomaderne har spillet en vis rolle i Persiens økonomi. De har forsynet byerne med en del af de dyriske produkter, de havde behov: kød, yoghurt, kærnemælk, smør og ost. I bjergskovene brænder de trækul, som de sælger.

De væver både tæpper og tværsække, af hvilke de også sælger i bazaren. Til gengæld køber de i byerne sukker og the samt en del af håndværkernes produkter: kobbergryder og kander, træskåle o.s.v.

Nomaderne er organiseret i stammer, indenfor hvilke man atter møder to klasser: *khanfamilierne,* som har været de herskende og har ejet det meste af jorden, *ræjæt*'erne, der foretager markarbejdet på de spredte marker i dalstrøgene og gør tjeneste som hyrder. Forskellen mellem disse to stænder var dog under Reza Shah, som ville begunstige ræjæt'erne, ved at udviskes.

Der har alle dage hersket en vis *spænding mellem nomaderne og de bofaste bønder.* Den norske etnograf Frederik Barth, der nylig har udsendt et sociologisk arbejde over kurderne, forklarer forholdet således: nomaderne har af forholdene været tvunget til at slutte sig sammen i større enheder for at kunne forsvare deres hjorde mod plyndring. For dem har det været muligt midlertidigt at danne lejre af sorte telte eller løvhytter med et meget stort mandskab. De kan derved nemt optræde med overmagt over bønderne, der er knyttet til deres landsbyer og ikke er indstillet på kamp. Når nomadestammerne havde samlet deres mænd og dyr, var de i stand til at gå ned gennem de store dalstrøg og plyndre de landsbyer, der fandtes, og græsse deres hjorde på bøndernes marker. Og de har gjort det lige til Reza Shah's tid, både turkmenerne i Khorasan og de persiske nomader i Zagrosbjergene. En ung mand i en lur-stamme sagde i 1935 til mig: „Ja i gamle dage, da råbte vi: „Jā Alī," og så vendte vi bunden i vejret på en hel landsby." Det var faktisk lykkedes Reza Shah at pacificere nomaderne, „stammerne" som de kaldtes. De var afvæbnet, og der var gjort en ende på deres røverier. Men efter hans abdikation har de haft en renaissance. Da hans hær brød sammen, solgte adskillige soldater deres våben til nomaderne, og man hørte påny om landevejsrøverier.

De persiske nomader har indtaget en særstilling derved, at de bor langs landets ydergrænser. Denne ring af urolige indbyggere, der delvis omgav den bofaste befolkning, har spillet en dobbelt rolle i landets historie. Shaherne har kunnet benytte sig af deres militære egenskaber til landets forsvar, men stammerne har også været udgangspunkt for oprør mod centralstyret.

BØNDERNE

Persiens største og økonomisk vigtigste befolkningselement er bønderne, og landbruget er hovednæringsvejen. Sikre statistiske oplysninger over *jordens anvendelse* mangler. I begyndelsen af 1950'erne anslår man, at godt 10 % af Persiens samlede areal er opdyrket. Det skulle være muligt at opdyrke yderligere 20–30 %, dersom der kan skaffes vand til irrigation. 6 % er vedvarende græs, men det samlede græsningsområde er sikkert en del større. 12 % er skov og 30–35 % ørken eller anden uanvendelig jord.

I det meste af landet, navnlig på højsletten, støder man med mellemrum på

disse tæt sammenbyggede bondebyer, der består af lerklinede kasseformige huse med flade tage og ofte gør et både støvet og fattigt indtryk. De redskaber, der bruges til *jordens dyrkning,* er gennemgående de samme, som har været anvendt i århundreder, måske i årtusinder: en simpel træplov, som mulig er ganske godt tilpasset til klima og jordbund, slæbebrædt, trækskovl, spade, hakke o.s.v., alle af grov form, fremstillede af bazarens snedker og smed.

Dyrkningssystemet er gammeldags. Sædvanlig tilsås een mark med hvede, opium og andre afgrøder, som sås om efteråret og høstes den følgende sommer. En anden mark bærer afgrøder, som sås i foråret og høstes om efteråret, f. eks. majs, ærter eller ris. Man sørger for, at hver mark får lejlighed til at hvile hvert tredje år.

Kun en lille del af Persiens jord dyrkes af selvejerbønder. Efter *besiddelsesmåden* deles Irans dyrkede jord i tre kategorier. Ca. 80 % er privat ejendom. Men det allermeste af denne jord er i hænderne på store godsbesiddere, med hvem bønderne må dele høsten. Ca. 10 % er wakf, d.v.s. henlagt til at tjene religiøse og barmhjertige formål. De administreredes oprindelig af den shiitiske gejstlighed, men er nu under statskontrol. Endelig er der statens domæner. *Delingen af udbyttet* mellem godsejer og bonde kan foretages efter meget forskellige regler. De varierer efter stedlig skik og hensyntagen til mange faktorer: jordens frugtbarhed, dyrkningsmetoden o.s.v. Uheldigt er det, når godsejeren ikke står i direkte forbindelse med bønderne, men en forpagter, der vil drage profit både af forholdet til bonden og godsejeren, træder imellem. I spidsen for hver landsby står en formand, kaldet kadkhuda, som er ansvarlig overfor godsejeren eller dennes repræsentant. Han skal overvåge jordens fordeling og dyrkning.

Bedst er bøndernes stilling, hvor jorden ikke behøver irrigation. Her kan de få tre eller fire femtedele af produktionen. Ved dyrkning af planter, der kræver store udgifter, som tobak og opium, deles udbyttet lige. En meget udbredt fremgangsmåde ved delingen af udbyttet mellem godsejer og bonde er baseret på fem faktorer (femfingerreglen):

1) Jord.
2) Vand til kunstvanding.
3) Udsæd.
4) Driftskapital: trækdyr, landbrugsredskaber, godning o.s.v.
5) Arbejde.

Høsten deles i fem dele, som tilfalder de to parter i forhold til det antal faktorer, de har leveret. Besidder f. eks. godsejeren faktor 1–3, får han tre femtedele af udbyttet, bonden resten.

Dette system er blevet hårdt kritiseret, fordi det giver visse produktionsfaktorer en sådan vægt, at bonden bliver forfordelt. Hvor kunstvanding benyttes, er jord uden vand værdiløs. Jord og vand – siges det – burde derfor set fra et økonomisk synspunkt regnes for een faktor. Udsæd kan sædvanlig købes

til en rimelig pris. Faktor 4), driftskapital, der repræsenterer relativt bekostelige ting, leveres gerne af bonden. Da han ofte mangler penge, må han låne disse. Resultatet bliver, at bonden kun får betaling for een faktor, hans eget arbejde.

Til forsvar for systemet kan anføres dette ene: godsejeren sørger sædvanlig for vandet. Dette skaffes i ca. 75 % af tilfældene fra qanater, som kræver meget store kapitalinvesteringer både til bygning og vedligeholdelse. Godsejerne må derfor kræve renter af deres kapital. Forskellige forhold virker også formildende på systemet. En vis del af jorden har bonden til leje for en lille fast årlig afgift. På den kan han bygge sit hus og dyrke sine frugttræer og grøntsager. Dernæst reguleres forholdet mellem bonde og godsejer af uskrevne love, som også lægger forpligtelse på godsejeren. F. eks. er der egne, hvor godsejeren altid vil forære den bonde et får, som har skudt en leopard. Man forventer også, at godsejeren ikke udnytter sine rettigheder til det yderste.

Som nævnt kunne et betydeligt større areal opdyrkes. Meget af det vand, der under forårsflommen fylder floderne, får lov at løbe unyttet bort. Kun enkelte steder har man bygget mindre dæmningsanlæg for at bruge det til kunstvanding, navnlig i landets sydvestlige del. Fremskridt i bøndernes landbrug hæmmes af de *dårlige kreditforhold.* Irans landbrugs- og industribank låner kun penge ud til jordejere mod sikkerhed i jord. Bonden, der ikke selv ejer jord, er derfor henvist til at låne hos godsejere eller pengeudlånere og købmænd i byerne. Renten beregnes ofte efter ti-tretten eller ti-femten systemet. Man får 10 rialer i forskud for 6 måneder og må derefter tilbagebetale 13 eller 15 rialer. Den årlige rente løber op til 30, 50 ja 100 %.

MINERALRESSOURCER

Persien sidder inde med adskillige mineralressourcer i sin jordbund. Men deres størrelse og mulighederne for deres udnyttelse er endnu langtfra kendt. Vigtigst er mineralolierne, som hidtil har været udnyttet af Anglo-Iranian Oil Company (A.I.O.C.). Som bekendt finder dets produktion sted i Sydvestpersien. Man regner med sikre reserver på 1 milliard t, og der er stadig mulighed for at finde flere betydelige olieforekomster i landet. Der er også naturlig gas til disposition. De øvrige mineralforekomster synes gennemgående små. Salt udvindes mange steder i landet. Endvidere produceres ca. 150.000 t kul årlig, største delen fra miner nord for Teheran, der drives af staten gennem industri- og minebanken. På Hormuz-øen ved sydkysten og andre steder produceres årligt ca. 10.000 t af en rød jernforbindelse (hæmatit?). Flere steder i det nordlige Persien findes jernmalm, men den oparbejdes ikke i større stil. Ved Anarak inde på højslettens centrale del driver regeringen en mine med kobbermalm, som også indeholder nikkel, antimon og kobolt. Endelig udvindes årligt ca. 1400 t arsenik samt små mængder (ca. 500 t) af bly, svovl og krommalm.

INDUSTRIALISERINGSPOLITIKKEN

Før Reza Shah besteg tronen, fandtes – bortset fra A.I.O.C. – næppe større industrianlæg i vesteuropæisk forstand i Persien. I hans regeringstid opstod under statens ledelse en moderne industri. To hovedlinier i *Reza Shah*'s *økonomiske politik* var: 1) at gøre Persien så vidt muligt *selvforsynende* gennem en hurtig udbygning af kapitalapparatet og dermed produktionsmulighederne – ikke mindst inden for industrien, og 2) at klare sig så vidt muligt *uden lån i udlandet*. Man vidste af smertelig erfaring fra hans forgængeres tid, hvad lån hos stormagterne medførte af afhængighed.

En sådan politik er imidlertid vanskelig at gennemføre. Udbygning af kapitalapparatet kræver – når man ikke vil benytte sig af udenlandske lån – en tilsvarende indenlandsk opsparing. Da nationalindkomsten pr. indbygger var – og er – lav, er det næppe sandsynligt, at denne opsparing fremkommer frivilligt. Man kan sikkert gå ud fra, at der ikke tidligere var foregået nogen nævneværdig nettoinvestering i Persien; d.v.s. at næsten hele befolkningen har været beskæftiget ved fremstilling af forbrugsvarer og vedligeholdelse af det dertil fornødne (beskedne) produktionsapparat.

Når staten i denne situation forsøger at gennemføre betydelige investeringer på bestemte områder, kan det ske på to måder. Den fornødne arbejdskraft kan tænkes trukket til fra anden beskæftigelse uden væsentlig lønstigning i første omgang. Samlet produktion, beskæftigelse og indkomst er derfor praktisk talt uændret; men der produceres færre forbrugsvarer og flere investeringsgoder end før. Med uændret pengeindkomst må også forbrugsudgifterne antages at være konstante; men da der fremstilles færre konsumgoder, får disse varers priser en stigende tendens. Accepteres dette af befolkningen – frivilligt eller under regeringens tvang, går realforbruget ned, og den fornødne opsparing tilvejebringes (hos konsumgodeproducenterne, der får samme bruttoindtægt som før, men lavere udgifter til arbejdsløn m. v.). Imidlertid er det næppe sandsynligt, at udviklingen følger denne linie. Det øgede overskud ved forbrugsvareproduktion gør denne virksomhed mere tillokkende, og de pågældende producenter vil søge at trække arbejdskraften tilbage, f. eks. ved at byde højere løn, og arbejderne vil vel også – selv om de er uorganiserede – forlange mere på grund af de stigende priser. Skal investeringsvirksomheden opretholdes, må arbejderne imidlertid fastholdes ved denne beskæftigelse, hvilket kræver, at der også her bydes en højere løn. Resultatet bliver større pengeindkomster over hele linien, samtidig med at forbrugsvareproduktionen alligevel ikke sættes op, men holder sig på det lavere niveau. Forbrugsgodepriserne stiger yderligere, og der kommer forøget pres på lønningerne. Man er kommet ind i en inflatorisk udvikling.

Den anden mulighed består i, at de offentlige investeringer fremkalder en tilsvarende forøgelse af den totale arbejdsindsats, og at forbrugsgodeproduk-

tionen derfor i første omgang lades uændret. Men den samlede pengeindkomst stiger nogenlunde i takt med den øgede arbejdsindsats, og langt den største del heraf må påregnes at gå til udvidelse af forbrugsudgifterne. Når forbrugsvareproduktionen er uændret, får priserne følgelig en opadgående tendens, og en udvikling af samme karakter som i første tilfælde kan komme i gang.

Disse inflationstendenser kunne imødegås ved højere skatter, som hindrede befolkningen i at fastholde, respektive udvide, forbruget, eller ved at regeringen tvangsudskrev arbejdskraft til investeringsformål eller på anden måde direkte regulerede produktionens fordeling. Ingen af delene er imidlertid lette at gennemføre i et underudviklet land, simpelthen på grund af administrationens utilstrækkelige formåen. I hvert fald synes den omstændighed, at leveomkostningerne rundt regnet fordobledes fra 1936 til 1941 at tyde på, at der faktisk har bestået et ret kraftigt inflationspres i Persien i disse år.

Som et led i Reza Shah's økonomiske politik blev en række industrier og handelsbrancher gjort til *statsmonopoler*. Mange af virksomhederne indenfor disse brancher blev dog drevet ved private aktieselskaber, der støttedes af nationalbanken eller landbrugs- og industribanken og stod under regeringens kontrol. I en række af selskaberne blev staten storaktionær. I 1931 havde regeringen i tilknytning til dette system fået monopol på udenrigshandelen. Ordningen blev 1941–42 modificeret en del. Regeringen fører stadig kontrol med udenrigshandelen. Den har monopol på ind- og udførsel af visse vigtige varer, men private handelsmænd kan sædvanlig få ret til at indføre disse varer mod betaling af særlige afgifter. Siden 1936 har regeringen kontrollen over handel med fremmed valuta.

Monopolsystemet indenfor industrien har udvist adskillige skyggesider. Det er vanskeligt at kontrollere driftslederne indenfor virksomhederne, så af deres pålidelighed afhænger regeringens udbytte. Det har næppe heller været uden betydning for den politiske udvikling i Persien, at mænd, som var knyttet til monopolsystemet fik sæde i landets rigsdag. Hvor stor en del af industrien der ejes af staten ses af nedenstående statistik over Persiens industri 1950, som bygger på persiske opgivelser. A.I.O.C., fiskerierne på det Kaspiske hav, samt statens ammunitionsfabrikker er ikke medtaget.

Som det fremgår af tabellen har Persien ingen sværindustri. Der findes blot nogle små højovne og jernstøberier i Mazanderan. Somdet vil ses af en oversigt over udenrigshandelen (s. 32) kan den lette industri, der findes, i vigtige brancher slet ikke forsyne hjemmemarkedet. *Teheran er det vigtigste industricentrum.* Her ligger en række af regeringens store foretagender: cementfabrik, tobaksfabrik, en ammunitionsfabrik, sukkerraffinaderier. Her foregår også fabrikation af tændstikker, glas, kemikalier m. m. Andre sukkerraffinaderier og tændstikfabrikker ligger spredt i landet. Tekstilindustri findes i en række større byer, det vigtigste centrum er dog Isfahan, der har både bomulds- og uldindustri. Produktion og behandling af jute og silke hører hjemme i provinserne

Persiens industri 1950.

Industriens art	Antal virksomheder ell. afdelinger heraf	Ansatte personer	Investeret kapital, mill. Rialer[1])	Installerede HK.
Statens ejendom				
Tekstilindustri	5	7,928	718	9,470
Sukkerraffinering	9	4,912	609	7,194
Tobaksproduktion	1	1,342	509	3,460
Kemikalier	9	1,700	163	3,135
Cement	1	1,180	110	3,460
Savmøller	1	241	60	82
Henkogning	1	159	32	280
Thepakkerier	9	83	19	235
Staten ialt	36	17,545	2,220	27,316
Privat ejendom				
Tekstilindustri, bomuld	24	12,755	442	10,094
„ , uld	8	5,523	246	9,685
Sæbe og vegetabilske olier	9	427	103	595
Bomuldsrenserier	30	728	92	2,404
Alkoholiske drikke	25	600	75	134
Rispolering	18	287	72	980
Lædervarer	7	480	62	526
Elektricitet	–	620	60	18,500
Trikotage	23	644	35	400
Mølleri	18	178	28	1,513
Glas	5	288	23	574
Tændstikker	26	4,474	21	125
Uldkartning	5	76	4	152
Forskelligt	5	184	6	900
Privat ialt	203[2]	27,264	1,269	46,582
Staten og private tilsammen	239[2]	44,809	3,489	73,898

Kilde: Review of Economic Conditions in the Middle East, 1951–52.

[1] Det persiske valutakurssystem er stærkt kompliceret og er gang på gang blevet ændret i efterkrigsårene. Den officielle paritet har siden 1945 til stadighed været 1 US $ = 32.25 rialer. Men denne kurs er faktisk kun blevet anvendt i få tilfælde (f. eks. som sælgerkurs over for regeringen og i visse perioder ved import af sukker og som køberkurs over for A.I.O.C.). Ved de fleste andre køb og salg af valuta er anvendt væsentligt højere kurser, der er fremkommet på meget forskellige måder, snart ved at nationalbanken har købt og solgt valuta til bestemte kurser over den officielle paritet, snart ved prisdannelse på et (delvis) frit valutamarked. De vigtigste kurser bevægede sig under svingninger nedad fra ca. 60 rialer pr. US $ ult. 1945 til ca. 40 rialer i 1949. Fra august 1950 til foråret 1953 steg de derefter gradvis til godt 100 rialer pr. US $. Siden er de atter faldet til omkring 90 rialer pr. US $. (Se nærmere „International Financial Statistics", feb. 1954, p. 193.)

I 1950 svingede rialens værdi således mellem ca. 2½ og 2 amerikanske cents. Selv om man næppe uden videre kan omregne den investerede kapitals værdi på dette grundlag (bl. a. også fordi der savnes en definition af begrebet „investeret kapital"), kan det dog fastslås, at industriens anlægsværdi kun er ringe – omregnet efter de anførte kurser mindre end 100 mill. US $, eller små 2000 $ pr. arbejder. Til sammenligning kan nævnes, at den danske industris investerede kapital i 1951 kan anslås til ca. 1 milld. $ eller 4–5000 $ pr. arbejder (omregnet efter kronens officielle kursværdi, 1 US $ = 6.91 kr.). Red.

[2] Excl. private elektricitetsværker.

ved det Kaspiske hav. Statens fiskekonservefabrik ligger ved Bandar Abbas på sydkysten.

Vil man give et samlet billede af forholdene, må man sige, at *industrialiseringen under persisk ledelse kun er på begyndelsesstadiet*. Der er stadig mangel på højt kvalificerede teknikere. Beretningen fra International Labour Office 1950 siger: „Det viser sig altså, at medens en høj grad af mekanisk dygtighed er blevet udviklet i Iran, er der stort behov for teknikere, som til bunds kender de processer, der foregår i fabrikkerne."

Den største industrielle virksomhed i Persien var til for nylig *Anglo-Iranian Oil Company*, som i begyndelsen af 1949 beskæftigede ca. 17.000 mennesker i de producerende oliefelter og ca. 38.000 i Abadan, hvor raffinaderiet lå. Abadan var mere eller mindre under selskabets ledelse blevet til en by på henimod 200.000 indbyggere. Den var opstået i en tidligere øde, vandfattig egn, hvor sommertemperaturen går op til 40°. Der var sørget for vandtilførsel, fødemidler og rekreation for arbejderne i et sådant omfang, at den mission, som International Labour Office i 1950 sendte Persien for at undersøge forholdene, måtte erklære, at skønt der kunne udrettes en del endnu, var „oliearbejdernes livsbetingelser" på baggrund af arbejdernes livsvilkår andetsteds i Persien „et opmuntrende eksempel på, hvad der kunne udrettes." A.I.O.C.s virksomhed har betydet meget for *uddannelsen af en effektiv arbejdskraft* i Persien. Flertallet af arbejdsstyrken var persere. Man havde måttet opdrage arabere fra sletterne og nomader fra bjergene, som ikke kendte hverken til at overholde bestemte tider eller tage nøjagtige mål, og som hverken kunne læse eller skrive, til at gå ind i et industrielt arbejde. I Abadan har kompagniet bygget et teknisk institut, som det financierede og administrerede, omend det sorterede under undervisningsministeriet i Teheran. Da der er megen skiften i arbejdsstyrken, mange senere søger til steder i Persien med et behageligere klima, har kompagniet gennem sin undervisning forsynet Persien med mange mere eller mindre fuldt uddannede chaufførør og mekanikere.

ARBEJDERFORHOLD

Det er ikke nemt at få et sikkert tal på de virkelige *industriarbejdere* i Persien. Bl. a. er det vanskeligt at holde dem ude fra bazarhåndværkerne, f. eks. i de af fagforeningerne opgivne tal. En opgørelse, der synes at stamme fra Persiens arbejderministerium, meddeler, at der i 1950 fandtes 120.000 arbejdere, som var beskæftiget i moderne foretagender (også jernbanerne?). Heraf var 67.000 direkte og indirekte beskæftigede af A.I.O.C. Samtidig var 130.000 personer (bazarhåndværkere og andre) beskæftiget ved tæppevævning og 20.000 ved andre håndvæve.

Samtidig med industrialiseringen har en *indvandring fra land til by* fundet sted. Det vigtigste eksempel er Teheran. 1922 blev selve byen beregnet til

210.000 indbyggere, 1942 var det officielle tal for Teheran med distrikt knap 700.000, 1949 godt een million. I perioden efter anden verdenskrig har konkurrence med amerikanske og tyske varer tvunget adskillige persiske industridrivende til at lukke deres virksomheder. Det store behov for arbejdskraft, som besættelsesmagterne repræsenterede under krigen, er også faldet bort. Derved er der opstået et arbejdsløshedsproblem, som selvfølgelig især må mærkes i de voksende byer.

1946 fik Persien sin første *arbejderlov,* der blev revideret i 1949. Den anerkendte fagforeningerne, giver forskrifter om arbejdstid, fridage, kvinders og børns arbejde, industriel hygiejne, lønninger, arbejdskontrakter o.s.v. Den var 1950 endnu ikke gennemført på alle punkter. Arbejdsinspektørerne er for få og har ikke tilstrækkelige magtmidler.

SAMFÆRDSEL

Forudsætningen for Persiens industrialisering, ja for al økonomisk udvikling i landet er en udbygning af *trafikvæsenet.* En af de bemærkninger, man hyppigst møder i afhandlinger om Persiens økonomi lige til de seneste år, er denne: der er de og de betingelser for en produktion, men på grund af de store afstande og de svigtende trafikmidler, kan de ikke udnyttes. I et så uhyre vidtstrakt og samtidig så tyndt befolket land som Persien, hvor tilmed stejle bjergkæder mange steder lægger hindringer i vejen, tynger udgifterne ved anlæg af et moderne jernbane- og vejsystem stærkt. Reza Shah gennemførte som bekendt i 1930'erne med det danske konsortium Kampsax's hjælp den *transiranske jernbane.* Den fører fra havnen Bandar Shah ved sydøsthjørnet af det Kaspiske hav via Teheran til havnen Bandar Shahpur ved den nordvestlige ende af den persiske golf. Under anden verdenskrig blev den under amerikansk ledelse yderligere udbygget og forbundet med en havn nær Abadan. Senere har man begyndt bygningen af en *længdebane gennem det nordlige Persien.* Den skal forbinde Tæbriz i landets nordvesthjørne med Meshed i nordøst. Tæbriz har stiklinie til Sovjetunionens jernbanenet. Ud fra Teheran er denne banelinie nu ført mod vest til Mianeh, nogle hundrede km fra Tæbriz, mens den mod øst er ført ca. halvvejen til Meshed. Banesystemet ligger næsten helt i Persiens nordvestlige, tættest befolkede halvdel. Her findes også de bedst byggede *veje,* som forbinder Teheran med havnen Pahlevi ved det Kaspiske hav, med Baghdad og med egnene ved nordenden af den persiske golf. Mindre stykker af disse veje er asfalterede. Grusede veje, som tager hårdt på automobilerne, fører også mod øst via Kerman til Vest-Pakistan. Mange af landets veje er blot udjævnede kørebaner i steppen, og når floderne går over deres bredder, kan de standse trafikken for en tid. Der er i det hele grænser for det nye transportsystems effektivitet. Af de 20 byer i Persien, der har over ca. 50.000 indbyggere, ligger kun 8 ved det persiske jernbanenet, een, Tæbriz, har

som nævnt forbindelse med det russiske (fig. 1). Om vinteren går der kun tre tog ugentlig mellem Teheran og de industrielle centrer ved det Kaspiske hav. Et brev kan godt tage en uge om turen Teheran-Abadan, en jernbanetur på ca. 1000 km.

UDENRIGSOMSÆTNING

Persien er et af de lande, der har den mindste udenrigske omsætning pr. indbygger. Dersom man sætter befolkningen til ca. 16 mill., blev import + eksport i 1950–51 omkring 20 $ pr. individ. Heri er dog ikke medregnet udførsel af mineralolie, A.I.O.C.s ind- og udførsel samt den handel, der angik fiskerierne på det Kaspiske hav, der til 1953 blev drevet i forbindelse med Sovjet.

Nedenstående tabel viser udviklingen på betalingsbalancens hovedposter i de senere år.

	1950–51	1951–52	1952–53
		milld. rialer	
Oliesektoren			
Eksport (fob)	22.2	6.9	–
Import (cif)	÷ 0.7	÷ 0.2	–
Profit, kapitalbevægelser og udg. i udlandet	÷ 17.6	÷ 5.7	–
Ialt	3.9	1.0	–
Andre varer og tjenester			
Eksport (fob)	2.1	2.7	2.8
Import (cif)	÷ 6.4	÷ 5.7	÷ 3.8
Usynlige poster (netto)	÷ 0.2	÷ 0.2	÷ 0.1
	÷ 4.5	÷ 3.2	÷ 1.1
Private gaver og kapitalbevægelser	0.4	÷ 0.5	0.4
Fejl og udeladelser	0.4	0.2	÷ 0.4
Ialt autonome poster	0.2	÷ 2.5	÷ 1.1
Modsvaret af			
Amerikansk hjælp	–	0.1	0.5
Stigning i gæld til internationale organer	–	0.3	–
Nedgang i guld- og valutareserve	÷ 0.2	2.1	0.6

Kilde: „International Financial Statistics".

Det fremgår heraf, at underskuddet på den „almindelige" udenrigske balance i 1950 i det væsentligste dækkedes af oliesektorens overskud, dels i form af afgifter til staten, dels i form af lokale udgifter, som må betales i rialer, der

erhvervedes hos centralbanken mod betaling i udenlandsk valuta. Efter at olieproduktionen i 1951 er standset, har underskuddet – der ganske vist er nedbragt noget som følge af mindre import – måttet dækkes ved forbrug af valutareserver.

Det bemærkes iøvrigt, at den reelle nedgang i udenrigshandelen er større end tabellen giver indtryk af, idet rialens værdi som tidligere omtalt er reduceret stærkt i de senere år.

Importen består, som følgende oversigt viser, dels af visse fødevarer, dels af tekstiler, dels endelig af maskiner ag transportmateriel.

Importværdi (excl. olieselskabets) procentvis fordelt på varegrupper.

	1938	1949	1950	1951
Korn m. v.	–	11	7	–
Sukker o. l.	15	10	12	11
The, kaffe, kakao	13	8	7	9
Bomuldstekstiler	17	19	13	18
Silke, kunstsilke og uldvarer	–	4	6	7
Metaller og varer heraf	15	7	9	9
Maskiner og redskaber	6	10	14	14
Transportmateriel	5	9	9	5
Andre varer	–	22	23	27
	100	100	100	100

Kilde: „Review of Economic Conditions in the Middle East, 1951–52".

I normale høstår behøver Persien ikke at importere hvede. Høsten plejer at ligge omkring 2 mill. t (ca. 125 kg pr. indbygger). Desuden producerer landet sædvanlig ca. 800.000 t byg og 400.000 t ris årlig. *Normalt kan Persien brødføde sig selv,* og i tiden før anden verdenskrig var der endda et lille årligt overskud af hvede til udførsel. Under krigen blev det nødvendigt at indføre hvede, og årene 1948 og 1949 gav dårlig høst. Det meste af den indførte hvede kom fra U.S.S.R. og Iraq. Også sukker og the hører til befolkningens daglige fornødenheder. Med the trakterer man gæster, og dertil nydes sukkeret direkte, i hvert fald i de mere primitive befolkningslag. Persiens egen sukkerproduktion kan ikke dække forbruget. Importen 1950–51 kom hovedsagelig fra England, som trods rationering havde vist Persien den begunstigelse at udføre sukker til landet. De fleste af de andre varer, der importeres, er industriprodukter, som for største delen ikke fremstilles i Persien. De vigtigste leverandører var 1950/51 U.S.A. og Storbritannien, men også Tyskland, Italien og Czechoslovakiet var ved at vinde godt med. I 3. kvartal 1953 nåede Vesttyskland endog op på pladsen som Persiens største leverandør.

Persien betaler en væsentlig del af sin import med landbrugsvarer og kunsthåndværkets produkter. Bomuld er efterhånden blevet en af Persiens vigtigste kulturplanter. Den kan dyrkes næsten overalt i landet, hvor der er adgang til vand, indtil ca. 1500 m over havet. Sovjets handelsrepræsentanter har gjort meget for at opmuntre til dyrkningen. Arealet steg til ca. 158.000 ha i årene før krigen. I 1949 var det sunket til ca. 100.000 ha, men 1951 var arealet pånyt steget til ca. 150.000 ha. I 1950–51 deltes Persiens bomuldseksport mellem Italien, Storbritannien, Beneluxlandene og Tyskland. Bomuldsfrø er desuden Persiens vigtigste råstof til vegetabilsk olie. Af frugter udføres især rosiner, nødder og mandler. Opiumsavlen er et særligt og vanskeligt kapitel. Persiens klima er udmærket egnet for dyrkning af opiumsvalmuen. Det er en avl, som giver bonden kontante midler, og opiumsnydelse er meget udbredt i Persien. Efter anden verdenskrig har regeringerne søgt at begrænse avlen.

Eksportens fordeling på hovedvarer fremgår af følgende oversigt.

Eksportværdi procentvis fordelt på hovedgrupper (excl. olieeksport).

	1949–50	1950–51	1951–52
Tæpper	26	18	15
Frugter og nødder ...	16	13	17
Bomuld	10	25	11
Andre varer	48	44	57
	100	100	100

Kilde: „Review of Economic Conditions in the Middle East, 1951–52".

STATSFINANSER

Irans statsbudget varierer selvfølgelig fra år til år og opviser mange dunkelheder. Et *resumé af budgettet for 1950* ser således ud.

Indtægter		*Udgifter*	
Direkte skatter	1,160 mill. rialer	Renter af gæld	50 mill. rialer
Told	1,679 „ „	Undervisningsvæsen	961 „ „
Andre indirekte skatter .	2,667 „ „	Sundhedsvæsen	251 „ „
Olieafgift	901 „ „	Forsvaret	2,478 „ „
Andre indtægter	1,378 „ „	Investering	1,656 „ „
		Andre udgifter	5,291 „ „
Ialt indtægter	7,785 mill. rialer	Ialt udgifter	10,687 mill. rialer

Det ses, at de direkte skatter ikke spiller så stor en rolle på indtægtssiden som i det danske budget. De indirekte skatter, der rammer hele befolkningen,

men hårdest de fattige, er ganske overvejende. I budgettet indgår indtægt og udgift af statens handels- og industriforetagender. En af regeringens gode indtægtskilder er tobaksmonopolet. Vandpiben, som man ser gå fra hånd til hånd i bazarboderne, er et af perserens vigtigste nydelsesmidler. Statens indtægter af olien er større end de angivne 901 mill. rialer. Skatteafløsningsydelser er formodentlig ikke medtaget i denne rubrik. 1950–51 skal A.I.O.C. have betalt 1.885 mill. rialer direkte til staten.

På udgiftssiden er det ministerium, der sluger mest, som så ofte krigsministeriet. Dette er forståeligt; Persiens beliggenhed på et sted, hvor Sovjets og vestmagternes interesser mødes, er farlig. Desuden skal hæren i givet tilfælde være i stand til at tøjle nomadestammerne. Investering må gå dels til statens monopolforetagender, formodentlig også til den nedenfor omtalte syvårsplan.

INDUSTRIALISERINGENS RESULTATER

Det er den almindelige opfattelse, at den begyndelse til en industrialisering af Persien, som Reza Shah i mellemkrigstiden gennemførte, i første omgang ikke bragte befolkningens store masser, navnlig bønder og bazarhåndværkere, bedre kår. Nu vil en industrialisering af et landbrugsland som tidligere omtalt altid kræve en kraftanstrengelse fra befolkningens side, specielt når der ikke må optages udenlandske lån. De indførte maskiner, som desuden kræver reservedele og reparationsmuligheder, de nye transportmidler, alt må betales med landets egne produkter. Dernæst var det meget lidt, der blev gjort for bondestanden. Man byggede en landbrugsskole i Karadj, men den skal være blevet mere til glæde for godsejernes sønner end for bønderne. Man søgte at forbedre landbrugsmetoderne hist og her hos fremskredne godsejere og på de store landejendomme, som shahen efterhånden havde fået samlet. Men som helhed skal bøndernes kår snarest have været ringere, da Reza Shah trak sig tilbage, end ved hans tronbestigelse.

Industrialiseringen kom især bybefolkningen til gode. Man indførte jern og stål til jernbaner og fabrikker, elektriske maskiner, automobiler, fotografiapparater, silkestrømper, kosmetik o.s.v. Reza Shah anvendte meget på nye bygninger og på byerne, specielt Teheran. Men bonden fik meget lidt fornøjelse af disse ting. De vigtigste importvarer, der nåede ham, var sukker og the, og de var bebyrdet med svære afgifter. Dr. Millspaugh havde i 1920'erne som regeringens finansexpert gennemført en let afgift på disse to varer. Men den blev stadig øget og var 1939 omtrent 15 gange så stor som oprindelig. Kun i ringe grad nåede udenlandske landbrugsredskaber ud til bondebyerne. Derimod indførte et amerikansk firma symaskiner mange steder.

Den for industrialiseringspolitikken nødvendige koncentration af importen på investeringsgoder fremmedes ved det tidligere omtalte *valutakontrolsystem*. Private eksportører havde pligt til at afhænde deres fulde valutaindtægt til

natonalbanken mod betaling i rialer. For halvdelen af beløbet kunne de imidlertid atter få tildelt valuta til fri import. Den resterende del af valutaindtægterne disponerede regeringen over til køb af jernbanemateriel, maskiner o. l., samt til at sende studenter til udlandet. Højst halvdelen af valutaindtægten kunne således frit anvendes til import af forbrugsvarer. Dette bidrog til at skærpe den indenlandske vareknaphed og til at forøge det tidligere omtalte inflationspres.

PRISUDVIKLINGEN UNDER OG EFTER KRIGEN

I krigsårene fortsatte prisstigningen som det fremgår af nedenstående tabel i forstærket tempo. Den væsentligste årsag var formentlig besættelsesmagternes betydelige efterspørgsel såvel efter varer som efter arbejdskraft til militære anlægsarbejder. Denne efterspørgsel, der finansieredes ved at nationalbanken solgte rialer til besættelsesmagterne mod sterling og anden udenlandsk valuta, bidrog stærkt til at sætte befolkningens pengeindkomster i vejret. Samtidig medførte besættelsesmagternes efterspørgsel, at der blev færre produktionsfaktorer til overs til fremstilling af forbrugsvarer, ligesom også importen yderligere vanskeliggjordes, og da en effektiv rationering og priskontrol ikke kunne gennemføres, var stærke prisstigninger uundgåelige. Også over statsfinanserne, der gennem det meste af perioden udviste et løbende underskud, som dækkedes ved træk på nationalbanken, skete der en udpumpning af købekraft. Endelig har spekulative hamstringskøb antagelig medvirket til at forstærke prisstigningerne.

Alt i alt var inflationen dog ikke stærkere end i mange europæiske lande. Det anførte indeks gælder alene for Teheran og enkelte andre byer, hvor fødevareforsyningen på grund af transportvanskeligheder var særlig knap.

I efterkrigsårene stabiliseredes prisniveauet nogenlunde; men efter Koreakrigens udbrud kom det også i Persien til fornyede prisstigninger, der yderligere er blevet skærpet under de sidste års økonomiske vanskeligheder, som bl. a. har medført en begrænsning af importen (jvf. iøvrigt nedenfor).

Leveomkostningsindeks.
(1948 = 100).

1937	13	1949	109
1938	15	1950	89
1939	16	1951	93
1940	17	1952	101
1941	24	1953	107
...			
1945	101	jan. 1954	118
1946	90	febr. „	117
1947	91	marts „	120
1948	100		

SOCIALE FORHOLD

Beretningen fra International Labour Office 1950 skildrer da også *den jævne persiske befolknings kår* i ret mørke farver, om end forholdene vel ikke er ringere end i mange andre asiatiske lande: Ernæringen er utilstrækkelig. De lerklinede, slet ventilerede og dårligt opvarmede huse er uhygiejniske. Sygdomme som trachom og malaria er almindelig udbredte. Der er stigende fare for tuberkulose. Skønt Reza Shah indførte skoletvang, går flertallet af børn ikke i skole; der er mangel på skoler og lærere o.s.v.

Det, der skal danne grundlaget for en modernisering af Persien, må være en højnelse af den store bondestands levestandard. Kun et stort købekraftigt publikum kan bære industrialiseringen. 1943 afgav H. B. Allen, direktør for Near East Education Foundation, en rapport til den persiske regering. Han hævder i den, at selvejerbønderne i Persien har mere energi, er mere vågne end de andre, og han konkluderer således: „En regering, som er helt indstillet på en politik, der vil beskytte og udvikle landets største hjælpekilde (jorden og bondebefolkningen), et egnet grundbesiddelsessystem og en stadig øget forsyning med vand må efter min mening være fundamentet for alle fremskridt på landet i Iran. Når man vil udnytte disse faktorer, bliver vi i stand til at tage os af andre vigtige sider af landsbyernes velfærd."

REFORMPLANER

Mange persere, bl. a. den unge shah, er klar over disse forhold. Og foreløbig har et af de vigtigste skridt til ophjælpning af bondestanden været de *reformer, som shahen har indført på de store jordegodser,* hans fader havde samlet. Jorden overgår ved dem på billige vilkår til bøndernes selveje. Moderne indstillede persere satte deres håb til den *syvårsplan,* som regeringen 1947–1949 lod udarbejde ved amerikanske firmaers hjælp, og i hvilken shahens broder, prins Abdor Reza er en ledende kraft. Den meget storslåede plan var anslået til at koste ca. 650 mill. US $. Anvendelsen af pengene var skitseret således: sundhedsvæsen 46.6 mill. $, undervisningsvæsen 31.0 mill., landbruget 101.7 mill., vandforsyning 57.4 mill., byer og boligforhold 85.3 mill., transport og samfærdsel 171.1 mill., industri og miner 68.3 mill., elektrisk kraft 31.4 mill., mineralolie 23.4 mill. Mindre beløb til organisering af meteorologisk og statistisk tjeneste o.s.v. Reformer af landbrugets ejendomsforhold, som shahen ville fremme, mødte modstand hos godsejerne. De fornødne penge skulle rejses: 1) ved øgede afgifter fra A.I.O.C., 2) lån fra The International Bank for Reconstruction and Development, 3) lån fra persiske banker, 4) privat investering. Basis skulle øgede afgifter fra A.I.O.C. danne, men man håbede også, at U.S.A. ville stille sig venligt til et lån. Imidlertid nægtede den internationale bank et lån på 250 mill. $,som Persien havde ansøgt om. Eksport-import banken i Washington tilstod september 1950 Persien et lån på 25 mill. $. Det

var en stor skuffelse for perserne, at det ikke blev større, og det blev indtil videre ikke hævet. Man fandt i Persien, at det var en uretfærdighed, når U.S.A., der havde støttet tidligere akselande, ikke ville yde mere i hjælp til Persien, hvis olie havde været til stor gavn for de allierede under krigen.

MOSSADEGH'S STYRE OG TIDEN DEREFTER

Med *nationaliseringen af A.I.O.C.s anlæg* i maj 1951 og Mossadegh's tiltræden som førsteminister forringedes Persiens økonomiske stilling. Persien mistede nu afgifterne fra A.I.O.C. og den fremmede valuta, som kompagniet årligt bragte til landet. Endvidere mistede Persien nogle mindre fordele. 1947 og de følgende år var England gået ind på at ombytte sterling i dollars for Persien til køb af varer, som ikke kunne skaffes på lige så gode vilkår i sterlingområdet eller fra lande, som modtog sterling. Denne ret blev nu frataget Persien såvel som retten til at købe rationerede varer (sukker) i England.

Samtidig faldt svære forpligtelser på Mossadeghs regering. Allerede de foregående regeringer havde ikke kunnet betale embedsmændene deres lønninger til tiden og havde på grund af underskud på budgettet måttet optage lån i nationalbanken. Mossadeghs regering skulle endvidere holde arbejderne ved A.I.O.C.s anlæg skadesløse for deres tab af løn hos selskabet. Nogle mindre grupper arbejdere lykkedes det at overføre til andre virksomheder, men det oplyses fra britisk side, at denne post skal have kostet regeringen ca. 3 mill. £ månedlig. Med mindre tallet også omfatter udgifter til olieanlæggenes vedligeholdelse, forekommer det mig dog lovlig stort.

Forskellige forhold hjalp i de følgende år på Persiens handelsbalance. Eksportpriserne steg. Irans sukkerproduktion, der 1949–50 havde været på 30.000 t, var i 1951–52 67.000 t. Bomuldshøsten steg til 50.000 t. Udbyttet af tekstil- og glasindustrierne steg. Handelen med Vesttyskland var forøget. Sovjetunionen havde november 1950 sluttet en handelstraktat med Persien på 20 mill. $, hvis virkninger mærkedes. For 1952–53 blev der forelagt et *balanceret statsbudget*. Dette var bl. a. opnået ved en nedskæring af udgifterne til hæren, undervisningsvæsen og syvårsplanen. Budgettet forudsatte også øget indtægt af de direkte skatter. På budgettet 1950 var de anslået til 1.160 mill. rialer, 1952–53 til 1.640 mill. rialer. Det ville være interessant at få at vide, hvor meget af disse penge, der virkelig er indgået i statskassen. 21/8 1952 må Mossadegh udstede et dekret, der bebuder inddrivelse af skatterestancer ved hårde midler. „Dekretet var særlig rettet mod medlemmer af Persiens velhavende regerende klasser, der omfatter mange rige senatorer og deputerede, som ikke har betalt skat i årevis." September 1953, efter general Zahedi's tiltræden, erklærede finansministeren dr. Ali Amini „hellig krig" imod korruption og forsøgene på at unddrage sig skat. Den svigtende evne til at inddrive skatterne viser centralregeringens svækkelse.

Det ovenfor omtalte balancerede budget eksisterede imidlertid kun på papiret. Mossadegh har ligesom sine forgængere måttet *trække på nationalbanken,* men i betydeligt hurtigere tempo end disse. Medens regeringens – og forskellige andre offentlige organers – nettogæld til nationalbanken, der havde været ret konstant siden 1946, fra marts 1949 til marts 1951 øgedes med ca. 1.8 milld. rialer til knapt 6 milld. rialer, steg denne gæld i det følgende år med godt 2 milld. rialer og fra marts 1952 til marts 1953 endog med over 3 milld. rialer. Det er bl. a. denne udvikling, der har medvirket til de betydelige prisstigninger i de senere år.

Også i *valutastillingen* har udviklingen sat sig dybe spor. Nationalbankens foran omtalte salg af rialer til besættelsesmagterne i forbindelse med den begrænsede mulighed for under krigen og i de første efterkrigsår at udnytte den heraf flydende valutaindtægt havde bevirket, at Persiens guldbeholdninger i begyndelsen af 1949 udgjorde 140 mill. US $ mod 26 mill. US $ ved krigens begyndelse. Samtidig var valutabeholdningerne (antagelig især engelske pund sterling) vokset fra et beløb svarende til 16 mill. US $ til 194 mill. US $. I de følgende år indtil Mossadeghs magtovertagelse var guldbeholdningen praktisk talt uændret, medens valutareserven faldt til 113 mill. US $ (marts 1951). Under Mossadeghs styre forblev guldbeholdningerne fortsat urørt, hvorimod valutareserverne svandt ind i hastig takt, indtil de nåede bunden i juli 1953 med et beløb svarende til 30 mill. US $.

Følgende bedømmelse af forholdene, givet i september 1952 af dr. Schacht synes at være ganske rammende. Efter et besøg i Teheran meddelte han i et interview, at alvoren i Persiens finansielle situation var blevet „overdrevet" i visse dele af den udenlandske presse, på den anden side havde „Persien ... ikke nogen økonomisk politik i dette ords egentlige forstand."

General Zahedis regering fik meget hurtigt tilstået et lån på 45 mill. $ fra U.S.A.s regering til at klare de løbende udgifter. Værdien af nationalbankens valutabeholdning var april 1954 steget til 61 mill. US $. Dr. Amini lovede ikke blot at kæmpe mod korruption og skatterestancer, men også at øge de direkte skatter, som rammer de rige, og nedsætte de indirekte skatter, som rammer de fattige. „For at beskytte landets fattige arbejdende klasses ejendom er jeg af hjerte og sind villig til at modtage forbandelser og skældsord" fra dem, „som så længe har draget profit af folkets møje."

En af de store vanskeligheder for Persiens fremtid er den, at oliemarkedet efter den stærkt stigende produktion i de arabiske stater synes at være så godt forsynet, at det kan volde vanskeligheder at afsætte den persiske olie. Der er (april 1954) dannet et konsortium, som skal bringe den persiske olie på markedet. I konsortiet deltager 5 amerikanske selskaber (Standard Oil of New Yersey, Texas Oil Co., Standard Oil of California, Gulf Oil og Socony Vacuum) hver med 8 %, A.I.O.C. med 40 %, Royal Dutch Shell med 14 % og Compagnie Française des Petroles med 6 %. Nogen oplysning om en overenskomst med Persien foreligger ikke.

Den persiske regering er imidlertid ikke veget tilbage for i december 1953 at slutte kontrakt med det tyske firma Establech i Düsseldorf, der skal levere industrielle maskiner, elektrisk udstyr, rullende material, landbrugsmaskiner, stål m. m. til et beløb af 60 mill. $, som skal betales i kontanter. Mulig regner den persiske regering med lån fra U.S.A. og den internationale bank. Et tegn på at der i Persien findes både energi og producerende kraft er det, når borgere i Isfahan med persisk arbejdskraft, dog delvis under engelsk og skandinavisk ledelse, under de sidste års krise har kunnet gennemføre et storslået irrigationsanlæg. Også en række andre irrigationsanlæg skal være i arbejde.

LITTERATUR

The Middle East 1953, London.
Summary of recent economic developments in the Middle East, Suppl. to World Economic Report, 1950–51.
Review of economic conditions in the Middle East 1951–52, Suppl. to World Economic Report.
Documents relating to the Middle East (International Social Science Bulletin. Vol. V, No. 4, 1953).
International Financial Statistics, June 1954.
Labour Conditions in the Oil Industry in Iran, International Labour Office, Geneva 1950.
Keesing's Contemporary Archives.
Statesman's Year-Book 1953.
Manchester Guardian.
Foreign Affairs.
The Round Table.
The Times Review of Industry.
Arthur Christensen: Kulturskitser fra Iran, Kbhvn. 1937.
Elgin Groseclose: Introduction to Iran, New York 1947.
Raj Narain Gupta: Iran, an economic study, New Delhi 1947.
William S. Haas: Iran, London 1946.
George Lenczowski: The Middle East in World Affairs. Ithaca, New York 1952.
A. C. Millspaugh: The American Task in Persia, New York & London 1925.
– Americans in Persia, Washington, D.C. 1946.
Anthony Smith: Blind White Fish in Persia. London 1953.

ØSTEUROPAS ØKONOMISKE UDVIKLING[1]

POUL WINDING

Ligesom tilfældet har været i Sovjetunionen, er der også i årene efter 2. verdenskrig sket en meget betydelig udvidelse af industriproduktionen i de øvrige østeuropæiske lande, hvis økonomi dirigeres af centraliserede planlægningsorganer (Østtyskland, Polen, Tjekoslovakiet, Ungarn, Rumænien, Bulgarien og Albanien). Derimod har landbrugsproduktionen i disse lande haft svært ved at vinde med, og på mange punkter ligger den lavere end før krigen. Også her er ligheden med udviklingen i Sovjetunionen utvetydig. Det samme gælder det forhold, at der inden for industriproduktionen i særlig grad er lagt vægt på sværindustriens udvikling på bekostning af den lettere industri, der fortrinsvis fremstiller forbrugsvarer. Endvidere er boligbyggeriet i byerne blevet mere eller mindre negligeret. Et nødvendigt sidestykke til denne politik var, at forbruget måtte holdes nede eller i hvert fald hindres i at stige i takt med den arbejdsindsats, der præsteredes af befolkningen. Man kunne derfor heller ikke i almindelighed fremkalde en øget produktiv indsats ved at stille en større øjeblikkelig forsyning med forbrugsvarer i udsigt for den, der ville præstere et større eller mere effektivt arbejde; tværtimod måtte man – især over for landbruget – i stigende grad benytte sig af tvangsmæssige foranstaltninger i form af pålæg om aflevering af bestemte produktionsmængder til lave priser. På baggrund af disse forhold, der næppe kunne undgå at skabe utilfredshed i vide kredse af befolkningen, kan det ikke undre, at de pågældende lande omgående fulgte trop, da Sovjetunionen i 1953 ændrede signaler med hensyn til den økonomiske politik og slog ind på en linie, der i højere grad tager hensyn til det løbende forbrug[2]. I disse lande blev omlægningen endog mere radikal end i Sovjet, hvor forbrugerne i hvert fald siden 1947 havde opnået ikke uvæsentlige forbedringer gennem de årlige prisnedsættelser for konsumgoder.

[1] Fremstillingen i nærværende artikel bygger i hovedsagen på „Economic Survey of Europe in 1953", Geneve 1954, og „Economic Bulletin for Europe", vol. 6, no. 1, Geneve, maj 1954. Begge udgivet af F.N.s økonomiske kommission for Europa (ECE).

[2] Se artiklen „Ændringer i den økonomiske politik i Sovjetunionen", „Økonomi og Politik", 1953, hefte 4, s. 335–44.

PRODUKTIONSUDVIKLINGEN TIL 1953

Det er ikke hensigten her at gå nærmere ind på enkeltheder i den økonomiske udvikling i Østeuropa. Herom henvises til de følgende tabeller for de seks større lande (for *Albaniens* vedkommende foreligger kun meget få og lidet sigende statistiske oplysninger).

Kun nogle ganske enkelte hovedlinier skal fremdrages. For det første illustrerer tabellerne tydeligt det foran berørte forhold, at *landbrugsproduktionen* i alle lande og på næsten alle områder har haft svært ved at hævde sig i sammenligning med den industrielle produktion. Den *vegetabilske produktion* er

ØSTTYSKLAND

Befolkning (1946) 17.2 mill.

Industri

Indeks (1950 = 100)

	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954 (plan)
Produktion: tung ind.	–	80	100	120	140	161	172
„ : let „	–	78	100	125	142	156	193
„ : ialt	65	79	100	122	141	159	180
Beskæftigelse	93	92	100	108	113	121	127
Produktion pr. besk.	70	86	100	113	125	131	142

	1936[1]	1946							Seneste år i % af førkrigsår
Elektrisk kraft (milld. kwh.)	13.8	–	15.4	17.1	18.3	20.7	22.4	23.7	172[2]
Råstål (mill. tons)	1.20	0.15	0.30	0.60	1.00	1.55	1.89	2.17[3]	181[2]
Maskinværktøj (1000 stk.) .	51.8	–	–	–	13.6	16.2	–	–	31
Motortrucks (1000 stk.)	19.1	–	–	1.2[4]	2.4	9.7	12.6	13.3[5]	70
Cement (mill. tons)	1.69	0.56	0.92	1.15	1.39	1.63	1.99	2.17[5]	128[2]
Mursten (milld. stk.)	2.62	–	0.31	1.00	1.38	1.72	–	2.12[5]	81
Gødningsstoffer[6] (1000 tons)	305	–	–	–	254	–	–	397[5]	124
Tekstilvarer (1000 tons)	162	–	–	83	119	111[4]	119[4]	–	73
Læderfodtøj (mill. par)	15.3	5.4	6.0	5.4[4]	8.0	10.9	14.1	17.5[5]	114
Råsukker (1000 tons)	846	500	565	715	700	850	795	–	94

Landbrug

	1934-38								
Brødkorn (mill. tons)	3.6	–	2.8	3.0	3.0	3.7	3.6	–	100
Foderkorn (mill. tons)	2.9	–	1.4	1.6	1.9	2.5	2.4	–	83
Kartofler (mill. tons)	13.6	–	11.6	8.5	13.0	15.0	12.0	–	88
Sukkerroer (mill. tons)	5.4	–	4.4	3.6	5.4	5.5	5.0	–	93
Svin (mill. stk.)	6.0[7]	–	2.6	4.3	5.7	7.1	8.3	–	138
Kvæg (mill. stk.)	3.6[7]	–	2.9	3.3	3.6	3.8	3.9	–	108
Mælkeydelse pr. ko (1000 l)	2.5[7]	–	1.6	1.8	2.1	2.3	2.5	–	100

[1] 1936–38 steg produktionen stærkt, elektrisk kraft således til 17.2 milld. kwh., stål til 1.7 mill. tons og cement til 2.5 mill. tons. [2] I forhold til 1938 bliver tallene for elektrisk kraft: 138, for råstål: 128, for cement: 87. [3] Beregnet på basis af indekstal meddelt i „Economic Bulletin for Europe", vol. 6, no. 1. [4] Anslået af ECE. [5] Revideret plan. [6] Nettoindhold. [7] 1936–38.

for de fleste afgrøders vedkommende stadig lavere end før krigen, og stigningen siden 1948 – efter at de rent umiddelbare følger af krigens ødelæggelser var ophørt med at gøre sig gældende – har gennemgående været beskeden. Kun produktionen af sukkerroer (og andre industriafgrøder, især oliefrø) viser almindelig fremgang, og i Rumænien er der sket en stærk udvidelse af kartoffelavlen. For kornproduktionens vedkommende skyldes udviklingen, at det tilsåede areal er mindre end før krigen, medens arealudbyttet er omtrent det samme. Derimod er udbyttet pr. arealenhed faldet for de mere arbejdsintensive afgrøder (sukkerroer, kartofler m. v.), men det tilsåede areal er vokset forholdsvis mere.

Om *husdyrbestanden* gælder det, at denne de fleste steder er blevet bragt op fra det meget lave niveau, der rådede lige efter krigen, omtrent til samme højde som i 1930'ernes slutning. Svinebestanden er endog gennemgående højere end på dette tidspunkt, hvorimod kvægbesætningerne snarest er lidt mindre; dette sidste gælder specielt de to lande, der før krigen havde det største kvæghold, nemlig Polen og Tjekoslokaviet. I denne forbindelse bemærker man, at *mælkeydelsen pr. ko* kun i Polen er noget større end før krigen; i Østtyskland er den uforandret, medens den i de øvrige lande er væsentligt lavere end i 1930'erne. Dette forhold må formodentlig tages som udtryk for, at foderstanden ikke er tilfredsstillende, hvilket sikkert atter hænger sammen med den vegetabilske produktions utilstrækkelighed. Det kan iøvrigt i denne sammenhæng nævnes, at ydelsen pr. ko selv i det østeuropæiske land, hvor den er højest, nemlig Østtyskland, kun svarer til omkring ¾ af det tilsvarende tal for Danmark. I Bulgarien er mælkeudbyttet pr. ko ikke mere end 18–20 % af det danske.

I modsætning til dette ikke særlig opmuntrende billede tegner *industriproduktionens udvikling* sig betydeligt bedre. Her er der næsten på alle områder tale om overskridelse af førkrigsniveauet, i mange tilfælde endog med flere hundrede procent, og på enkelte punkter er praktisk talt helt nye produktioner optaget (maskinværktøj i Ungarn og Polen, traktorer i Tjekoslovakiet, læderfodtøj i Rumænien). De forholdsvis få undtagelser fra dette gunstige billede dannes overvejende af produkter, hvis råstoffer stammer fra landbruget (mel og sukker i flere lande) eller normalt må importeres (tekstilvarer i Østtyskland). Også i de lande, hvor mel- og sukkerproduktionen overstiger førkrigsniveauet, er fremgangen betydelig mindre end for andre varers vedkommende. For så vidt angår industriproduktion, der direkte er beregnet på landbrugets behov, er det værd at notere sig, at fremstillingen af kunstgødning – selv om den overstiger det niveau, der nåedes i 1930'erne – alligevel hører til inden for den gruppe, hvis produktionsfremgang har været forholdsvis moderat. Derimod er traktorproduktionen i Tjekoslovakiet som allerede nævnt mangedoblet, ligesom der i flere af de andre lande (for hvilke produktionstal for førkrigsårene ikke foreligger) er tale om en betydelig og stærkt stigende traktor-

produktion. Endelig viser tabellerne også klart den i indledningen påpegede omstændighed, at den tunge industri navnlig i perioden siden 1950 er gået langt kraftigere frem end den lette. Den eneste undtagelse i så henseende dannes af Østtyskland, hvor de to grene af industrien har holdt nogenlunde samme fremskridtstempo.

Endnu en enkelt ting, som ses af tabellerne, kan der måske være grund til at standse ved, nemlig det forhold, at industriens produktionsfremgang, relativt set, har været væsentlig større i de lande, der før krigen var længst tilbage i industriel udvikling (Rumænien og navnlig Bulgarien), end i de nordligere lande, der allerede i 1930'erne havde opbygget en betydelig industri (Østtyskland, Tjekoslovakiet). Når man begynder fra næsten bar bund, vil selv en absolut set forholdsvis beskeden fremgang komme til at figurere højt på en

TJEKOSLOVAKIET

Befolkning (1950) 12.3 mill.

Industri

Indeks (1950 = 100)

	1937	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954 plan
Produktion: tung ind.	–	–	75	87	100	123	157	163	–
„ : let „	–	–	75	87	100	109	120	135	–
„ : ind. ialt	–	–	75	87	100	115	136	152	160
Beskæftigelse	–	–	89	93	100	105	106	109	110
Produktion pr. besk.	–	–	84	94	100	110	128	139	145
									Seneste år i % af førkrigsår
Elektrisk kraft (milld. kwh.)	4.1	6.6	7.5	8.3	9.3	10.4	11.7	12.4	302
Stenkul (mill. tons)	16.7	16.2	17.8	17.0	18.5	18.4	20.3	20.3	121
Råstål (mill. tons)	2.3	2.3	2.7	2.8	3.0	3.3	3.6	4.6	200
Traktorer (1000 stk.)	0.2	5.6	9.1	9.6	10.4	–	–	–	5200
Gødningsstoffer[1] (1000 tons)	71.0	79.1	91.4	94.6	–	–	–	–	132
Bomuldsstoffer (1000 tons) .	55.7	36.4	59.6	54.1	–	–	–	71.5	128
Uldne stoffer (1000 tons) ...	17.2	19.6	23.8	25.8	–	–	–	28.6	166
Sukker (1000 tons)	604	–	498	597	704	–	598	722	120
Cigaretter (milld. stk.)	11.7	10.2	13.0	11.9	14.3	15.5	17.0	–	145
Landbrug									
Brødkorn (mill. tons)	3.1[2]	2.5	2.5	2.8	2.6	2.7	2.8	–	90
Byg og havre (mill. tons) ...	2.3[2]	–	1.9	2.1	2.0	2.1	2.2	–	96
Kartofler (mill. tons)	9.6[2]	9.0	6.5	6.3	8.8	–	–	–	92
Sukkerroer (mill. tons)	4.7[2]	–	4.3	4.3	6.0	–	–	–	128
Svin (mill. stk.)	3.5	–	3.2	4.1	3.8	4.2	4.6	–	131
Kvæg (mill. stk.)	4.7	–	3.7	4.2	4.3	4.3	4.3	–	92
Mælkeydelse pr. ko (1000 l)	1.9	–	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	–	84

[1] Nettoindhold. [2] 1934–38.

liste over procentvise stigninger. Men der er endnu langt igen, inden de førstnævnte lande er nået på højde med de sidste. Som et enkelt eksempel kan nævnes produktionen af elektrisk kraft, der regnet pr. indbygger, udgør følgende (omtrentlige) tal i de seks lande.

Østtyskland	1400 kwh	Ungarn	500 kwh
Tjekoslovakiet	1000 „	Rumænien	200 „
Polen	500 „	Bulgarien	200 „

Man lægger også mærke til, at medens fremgangen i *produktion pr. arbejdstime* synes at være nogenlunde ensartet fra land til land, er der stor forskel på stigningen i *antallet af arbejdstimer,* der er forholdsvis beskeden i de „gamle" industrilande Tjekoslovakiet og Østtyskland, men meget stærk i Rumænien og Ungarn.

PRIS- OG INDKOMSTUDVIKLING

Et sidestykke til sværindustriens hurtige fremgang – der ikke blot hænger sammen med, at planerne på dette område var de mest ambitiøse, men også med, at anstrengelserne for at opfylde og evt. overskride dem var koncentreret her – var, at forbruget måtte holdes nede. Midlerne hertil har ligesom i Sovjetunionen været tvangsaflevering af betydelige dele af landbrugsproduktionen og – overfor bybefolkningen – høje omsætningsskatter, ofte forbundet med rationering og dobbeltprissystemer.

Officielle *leveomkostningsindices* foreligger ikke; men ECE har forsøgt at beregne sådanne for de fire vigtigste industrilande på basis af offentliggjorte enkeltnoteringer. Selv om disse lider af visse mangler, kan de dog bruges som et groft udtryk for hovedbevægelserne. De giver følgende hovedresultater:

	1950 dec.	1951 dec.	1952 dec.	1953 juni	1953 sept.-nov.	1954 april
Tjekoslovakiet	100	121	121	132	126	114
Østtyskland ..	100	87	85	–	82	–
Polen	100	–	159	214	205	–
Ungarn	100	176	171	185	168	–
	(juni)		(1. halvår 1952)			

Som man ser, er der de fleste steder tale om større eller mindre prisstigninger indtil midten af 1953. Kun i Østtyskland, hvor de forudgående års prisstigninger havde været stærkere og mere vedvarende, er der sket en vis nedgang. Samtidig steg imidlertid også timelønningerne, men i langsommere tempo, og den reale timeløn var faldende. På den anden side har øget beskæftigelse – i hvert fald i Polen – mere end opvejet denne udvikling, således at levestandarden har kunnet forbedres noget.

Fra midten af 1953 er der imidlertid sket et vist fald i leveomkostningerne, fortrinsvis tilvejebragt ved nedsættelse af omsætningsafgiften på industrivarer. Faldet var stærkest i Ungarn (og Rumænien), hvor en forbedring af høstudbyttet i forhold til de foregående dårlige år gav sig udslag i fødevarepriserne. Som følge her af var realtimelønningerne formentlig ved slutningen af året i det store og hele vendt tilbage til 1950-niveauet. I begyndelsen af indeværende år er der yderligere – efter sovjetrussisk mønster – blevet offentliggjort meddelelser om prisnedsættelsen på forbrugsvarer, der i hvert fald i Tjekoslokakiet har medført et ret betydeligt fald i leveomkostningerne. Også i Polen og Bulgarien er der sket prisnedsættelser for ret betydelige varegrupper, hvorimod disse i Ungarn kun omfattede kød og fedtstoffer.

POLEN

Befolkning (1950) 25.0 mill.

Industri Indeks (1950 = 100)	1937	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954 (plan)
Produktion: investeringsgoder	–	–	–	79	100	125	153	186	206
„ : forbrugsgoder	–	–	–	80	100	118	132	159	176
„ : ialt	–	–	65	79	100	124	149	175	194
Beskæftigelse	–	–	74	86	100	109	116	123	128
Produktion pr. besk.	–	–	88	92	100	114	128	142	151

									Seneste år i % af førkrigsår
Elektrisk kraft (milld. kwh.)	6.3	6.6	7.5	8.3	9.7	10.6	12.0	13.6	216
Stenkul (mill. tons)	59[1]	59.1	70.3	74.1	78.0	82.0	84.4	88.7	150
Råstål (mill. tons)	1.91	1.58	1.96	2.30	2.51	2.79	3.18	3.60	189
Cement (mill. tons)	2.77	1.52	1.80	2.34	2.51	2.68	2.66	3.32	120
Gødningsstoffer[2] (1000 tons)	498[3]	433	628	804	857	934	1027	–	–
Maskinværktøj (1000 tons)	3.06	4.08	6.80	9.44	12.12	17.17	–	20.30	663
Bomuldsstoffer (mill. m²)	288	257	344	407	435	466	475	498	173
Uldne stoffer (mill. m²)	38	33	42	50	57	62	64	67	176
Læderfodtøj (mill. par)	2.1[3]	3.1	4.9	7.3	9.3	13.1	14.3	20.4	–
Råsukker (1000 tons)	900	496	624	745	954	952[4]	–	1120	124

Landbrug	1934-38								
Korn (mill. tons)	13.3	–	11.3	11.9	11.6		28.2[5]		82
Kartofler (mill. tons)	38.0	18.7	26.8	30.9	36.9		28.2[5]		74
Sukkerroer (mill. tons)	6.0	–	4.2	5.1	6.4	–	–	7.7	128
Svin (mill. stk.)	9.6[6]	1.7[7]	4.6	5.8	9.4	8.4	8.4	8.4	88
Kvæg (mill. stk.)	9.9[6]	3.4[7]	5.7	6.4	6.7	7.1	7.4	7.4	75
Mælkeydelse pr. ko (1000 l)	1.5[6]	–	1.3	1.5	1.6	–	1.7	1.7	113

[1] Anslået. [2] Bruttoindhold. [3] Tallene refererer til det polske førkrigsområde. [4] Anslået af ECE. [5] Gennemsnit for 1951–53. [6] 1938. [7] 1945.

DEN NYE INVESTERINGSPOLITIK

Hvis forbruget skal gøre mere permanente fremskridt i de østeuropæiske lande, kræves der en meget væsentlig omlægning af den hidtil førte investeringspolitik. En sådan synes da også at være på vej. Den hidtidige politik har været karakteriseret ved, at en meget betydelig del af de samlede ressourcer anvendtes til investering, og herindenfor igen den overvejende part til udvidelse af kapaciteten i de metalforbrugende industrier, især disses sidste led. Som følge heraf havde der udviklet sig en *mangel på balance* mellem kapaciteten i de grundlæggende industrier – kul- og stålproduktionen og fremstillingen af elektrisk kraft – og de forarbejdende industrier. De sidstnævntes kapacitet og arbejdskraft har næppe til stadighed kunnet udnyttes fuldt ud, fordi de første ikke altid har været i stand til at levere materialer og kraft i en jævn strøm. En anden følge af investeringspolitikken har været, at *hverken landbruget eller boligbyggeriet og de offentlige forsyningsvirksomheder har fået tilført tilstrækkelige mængder investeringsgoder* til at kunne holde trit med den stadigt voksende bybefolknings behov. Ligeledes er forsyningen af råvarer til forbrugsvareindustrierne blevet stillet i anden række og er derfor fremkommet uregelmæssigt og i utilstrækkeligt omfang, hvorfor også disse industrier formentlig har arbejdet med ufuldstændig kapacitetsudnyttelse.

Den nye investeringspolitik kan derfor følge to hovedlinier. Dels kan investeringernes samlede andel af det totale nationalprodukt skæres ned, dels kan der ske en omlægning af deres fordeling, som i højere grad favoriserer konsumgodeindustrierne og samtidig søger at bøde på de skævheder, den hidtidige udvikling indebærer, bl. a. ved at fjerne de „flaskehalse", der er opstået inden for energiproduktion m. v.

I *Østtyskland* blev investeringsprogrammets totalstørrelse i anden halvdel af 1953 *skåret ned* med 200 mill. mark, svarende til 3⅓ % af årets investeringer (6 milld. mark) og omkring ½ % af nationalindkomsten. Hertil kom imidlertid betydelige *omlægninger* inden for investeringerne, hvoraf de væsentligste var en nedskæring inden for den tunge industri på 600 mill. mark, og til gengæld en forøgelse af den lette industris investeringer på 70 mill. samt inden for boligbyggeriet – der hidtil havde været meget beskedent – en stigning på 700 mill. mark.

Den samme linie følges i 1954, hvor investeringen i de lette industrier, herunder de fødevareforarbejdende, yderligere skal øges, hvorimod udgifterne til udvidelse af kapaciteten inden for den svære maskinindustri og metalindustrien i det hele taget skæres ned. På den anden side sættes investeringerne i mineindustrien (brunkul) og i elektriske kraftstationer i vejret i et forsøg på at overvinde vanskelighederne ved energiforsyningen. Udvidelse af landbrugsproduktionen anses åbenbart for mindre presserende (eller for at kunne opnås

ad anden vej); i hvert fald er der ikke planlagt væsentlige anstrengelser for at gennemføre en øget mekanisering af landbruget før i 1955.

Den samlede industriproduktion påregnes, som det ses af tabellen for Østtyskland, i 1954 at stige i omtrent samme tempo som året før; men stigningstakten skal for første gang i en årrække være væsentlig større for forbrugsvarer end for investeringsgoder.

For *Tjekoslovakiets* vedkommende foreligger indtil nu ikke særlig vidtgående oplysninger om de konkrete ændringer i planerne, som måtte være foretaget. Den nedskæring på 16 % i investeringerne for 1953, som der blev givet meddelelse om i september, menes snarere at være en konstatering af kendsgerninger end udtryk for en egentlig planændring. Industriproduktionen som helhed steg 10 % i 1953, men inden for den tunge industri var stignings-

UNGARN

Befolkning (1949) 9.2 mill.

Industri

Indeks (1950 = 100)

	1938	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954 plan
Produktion: tung ind.	–	–	53	73	100	138	185	229	224
„ : let „	–	–	51	74	100	122	137	131	138
„ : ind. ialt	–	–	52	74	100	130	161	179	188
Beskæftigelse	–	–	78	88	100	114	129	138	–
Produktion pr. besk.	–	–	67	84	100	114	125	130	–

									Seneste år i % af førkrigsår
Elektrisk kraft (milld. kwh.)	1.4	–	2.0	2.4	2.8	3.5	4.2	4.6	310
Råstål (mill. tons)	0.65	0.60	0.73	0.85	1.02	1.23	1.40	1.80	277
Cement (mill. tons)	0.34	0.21	0.32	0.55	0.79	1.00	1.08	1.08[1]	318
Gødningsstoffer[2] (1000 tons)	14.7	–	18.3	28.7	41.2	–	30.6	37.0	252
Maskinværktøj (1000 stk.) .	0.12	–	1.88	3.50	6.86	11.42	12.38	–	10800
Bomuldsstoffer (mill. meter)	185	125	186	221	239	277	290	281[1]	152
Læderfodtøj (mill. par)	3.50	–	3.68	4.27	6.28	8.00	9.22	8.67[1]	248
Mel (mill. tons)	1.3	0.7	–	1.2	1.3	1.3	1.1	1.2	92
Sukker, raffin. (1000 tons)	127	140	–	150	190	280	140	300	236

Landbrug

Brødkorn (mill. tons)	2.9[3]	1.6	2.3	2.6	2.8	2.9	2.3	2.7	93
Majs (mill. tons)	2.3[3]	–	2.8	1.7	1.7	2.5	1.4	2.6	113
Kartofler (mill. tons)	2.4[3]	1.1	2.2	1.9	1.3	2.1	1.1	2.4	100
Sukkerroer (mill. tons)	1.0[3]	–	1.7	1.2	1.6	2.4	1.2	2.5	250
Svin (mill. stk.)	5.2	1.2	2.7	3.6	6.5	4.8	5.3	5.5	106
Kvæg (mill. stk.)	1.9	1.0	1.7	1.9	2.1	1.9	2.1	2.2	116
Mælkeydelse pr. ko (1000 l)	1.8	–	–	1.6	–	1.6	–	1.4	78

[1] Beregnet på grundlag af indekstal, meddelt i „Economic Bulletin for Europe", vol. 6, no. 1. [2] Nettoindhold. [3] 1934–38.

procenten kun 4, mod 13 i den lettere industri. Året før var stigningen 18 % for hele industrien, 27 % for den tunge og kun 10 % for den lette industri. Investeringsbegrænsningen i 1953 i forbindelse med en meget beskeden tilvækst i den planlagte beskæftigelse i industrien i 1954 bevirker, at der kun regnes med en produktionsstigning på 5 % i dette år.

Allerede i 1953 var produktionsfremgangen i *Polen* af nogenlunde samme relative størrelse inden for forbrugsvare- og investeringsgodeindustri. Det samme planlægges for 1954; men medens fremgangen i 1953 var 20–22 %, skal den for 1954 kun være 11 %. Alene denne omstændighed skulle gøre det lettere for konsumgodeindustrien at leve op til planerne, idet der skulle være mindre risiko for, at det vil vise sig nødvendigt at knappe af på tilførslerne af kraft og materialer af hensyn til planopfyldelsen i investeringsgodeindustrierne, der hidtil normalt har haft ubetinget prioritet, når der opstod konflikt mellem hensynene til de to industrigrupper. De samlede investeringer skal ifølge planerne være uforandrede i de kommende to år; men inden for industrien er der tale om en nedskæring på 10 % i 1954, medens der i landbruget skal ske en forøgelse på 18 % i 1954 og yderligere 23 % det følgende år. Iøvrigt er oplysningerne ikke fuldstændige, jvf. nedenstående oversigt.

Investeringsomfanget i Polen.
(1952 = 100).

	1953	1954 (plan)	1955 (plan)
Landbrug og skovbrug	121	143	175
Industri	114	103	–[1]
Boligbyggeri	124	–	156
Sociale og undervisningsinstitutioner	153	–	205
Ialt	115	115	115

[1] I konsumgodeindustrien skal investeringerne for 1955 overstige 1953-niveauet med 38 %.

De mest drastiske ændringer er planlagt i *Ungarn*. Her nedskæres de samlede investeringer i 1954 med 20 % i forhold til året før (hvor de endda kun nåede op på 85 % af det planlagte niveau). I procent af nationalindkomsten er der tale om en nedgang i investeringerne fra 23 til 19. Samtidig sker der betydeligt omlægninger inden for investeringsprogrammet, idet landbrugets investeringer skal sættes op med 40 %, boligbyggeriet med 50 %, medens industriens skæres ned med 40 %. (Jvf. iøvrigt omstående oversigt).

Det har tidligere været meddelt, at forbrugets andel af nationalindkomsten fra 1953 til 1954 skulle øges fra 58 til 70 %. Hvis dette mål fastholdes, må andre anvendelser af nationalproduktet (fortrinsvis til militære formål) reduceres meget væsentligt – fra ca. 19 % til ca. 11 %.

Investeringsomfanget i Ungarn.
(Milld. fornit; kontante priser).

	1953 (plan)	1953 (resultat)	1954 (plan)
Landbrug	2.7	2.3	3.2
Industri	9.0	7.9	4.8
Boligbyggeri	0.8	1.0	1.5
Sociale og undervisningsinstitutioner	1.1	1.5	1.8
Andet (incl. transport)	5.4	3.6	2.2
Ialt	19.0	16.3	13.5

LANDBRUGSPOLITIKKEN

Hidtil har landbrugspolitikken været præget af tre forhold. For det første har landbruget indtaget en beskeden plads i langtidsplanernes investeringsprogrammer; for det andet har man i udstrakt grad benyttet sig af direkte kontrolforanstaltninger (jvf. foran) for at fremskaffe de fornødne fødevareforsyninger til byerne, og endelig har man i vid udstrækning favoriseret statsbrug og kooperative brug på de privates bekostning, fx. ved at udelukke disse

RUMÆNIEN

Befolkning (1948) 15.9 mill.

Industri
Indeks (1950 = 100)

	1938	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	
Produktion: tung ind.	–	–	–	–	100	130	–	–	
„ : let „	–	–	–	–	100	128	–	–	
„ : ind. ialt	–	–	52	73	100	129	158	181	
Beskæftigelse	–	–	71	84	100	117	128	–	
Produktion pr. besk.	–	–	73	87	100	110	123	–	
									Seneste år i % af førkrigsår
Elektrisk kraft (milld. kwh.)	1.2	–	1.5	1.9	2.2	2.6	3.0	3.5	305
Råolie (mill. tons)	6.6	3.8	4.3	4.7	5.3	6.5	8.4	9.3	141
Råstål (mill. tons)	0.28	0.18	0.34	0.46	0.56	0.65	0.70	0.75	268
Cement (mill. tons)	0.53	0.42	0.65	0.87	1.02	1.14	1.50	2.10	396
Bomuldsstoffer (1000 tons)	21.1	3.3	9.3	11.7	16.4	19.3	22.4	30.8[1]	146
Læderfodtøj (mill. par)	0.64	1.43	2.62	6.93	8.66	10.30	10.64	–	1663
Sukker (1000 tons)	155	81	112	112	110	130	–	–	84
Landbrug	1935-39								
Korn (mill. tons)	8.3	6.8	–	–	–	–	6.5	–	78
Kartofler (mill. tons)	1.0	1.1	–	–	–	–	2.3	–	230
Kvæg (mill. stk.)	3.7[2]	4.3	–	–	4.3	–	4.8	–	130

[1] Plan. [2] 1937.

sidste fra benyttelse af maskinstationer, ved kreditnægtelse, ved særlig store tvangsafleveringsprocenter o. l. På alle disse punkter er der nu sket større eller mindre modifikationer.

Ganske vist fastholdes i alle lande tanken om *landbrugets kollektivisering* som det endelige mål; kun ad denne vej mener man, at en væsentlig effektivisering af landbrugsproduktionen kan opnås. Men *midlerne* er ændret, og det anerkendes, at det private landbrug i en årrække fremover vil spille en betydelig rolle, ligesom det understreges, at det må gøres mere lønnende og mere produktivt.

Fx. vil private brugere i fremtiden få udvidet adgang til at benytte sig af traktor- og maskinstationer, ligesom også deres muligheder for at få kredit vil blive større. Samtidig bestræber man sig for at gøre *frivilligt* medlemsskab af kooperative brug mere tiltrækkende; bl. a. er der i Ungarn og Bulgarien udarbejdet nye regler for tilslutningen, hvorved der sikres medlemmerne afgifter for jord, redskaber og trækdyr, som de lader indgå i fællesbrugets drift.

Særlig i *Ungarn* har man strakt sig langt for at imødekomme bøndernes ønsker; fx. tillades det medlemmerne at have større private lodder, og man er endogså gået så vidt som til at tillade opløsning af eksisterende kollektivbrug eller udtræden af fællesskabet. Dette resulterede i et betydeligt fald i antallet af kollektivbrug fra 5.300 i dec. 1952 til 4.700 et år senere. Antallet af medlemmer gik ned fra 335.000 (marts 1953) til 263.000 (dec. 1953) og i samme tidsrum faldt kollektivbrugernes andel af den dyrkede jord fra ca. 25 % til 20 %. Modstykket til denne mere lempelige politik består i Ungarn såvel som andetsteds i bestræbelser for at tilskynde til frivilligt medlemsskab ved hjælp af økonomiske fordele for kollektivbrugene.

Også gennem prispolitikken søger man at opnå bedre resultater i landbruget. For det første nyder landbrugerne naturligvis som andre borgere godt af *nedsættelsen af detailpriserne*. Hermed forbedres deres realindkomst, og muligheden for at finansiere investeringer ved hjælp af landbrugets egen opsparing øges. Vigtigere er det nok, at priserne på en del af de varer og tjenester, der indgår i *landbrugets omkostninger,* er blevet nedsat på forskellige punkter.

Endvidere er der sket *skattenedsættelser* og eftergivelse af skatterestancer i næsten alle de pågældende lande, gennemgående på en sådan måde, at de kooperative brug fik den største fordel. Ligeledes er der alle steder gennemført nedsættelse af kravene om *tvungen aflevering* af produkter, og i Tjekoslovakiet og Ungarn er afleveringspriserne blevet forhøjet. Også på dette område er der sket en favorisering af kollektivbrugene.

Udover den tilskyndelse til øgede landbrugsinvesteringer, som måtte ligge i stigningen i landbrugets realindkomster, søges disse investeringer også fremmet ad anden vej. Således ydes der større kreditter til finansiering af kvægopdræt i alle de pågældende lande, til jordforbedring i Tjekoslovakiet og til landbrugsbyggeri i Ungarn og Polen. Selv om private brugere som nævnt ikke

længere udelukkes fra at opnå sådanne lån, opnår de alligevel i almindelighed ikke så gunstige vilkår som kollektivbrugene; fx. er de rentesatser, der anvendes over for disse brug, i Tjekoslovakiet væsentlig lavere end dem, som private landbrugere må betale, og tilbagebetaling kan frafaldes, når kollektivbrugene viser gode resultater.

Endvidere ydes der i flere lande skattefritagelse for den del af overskuddet, der anvendes til investering i forskellige former.

Endelig vil der fra det offentliges side blive foretaget investeringer, der direkte eller indirekte er til gavn for landbruget, specielt i form af øgede maskinleverancer til maskin- og traktorstationer, overrislingsarbejder o. l.

Alt i alt regnes der, som allerede fremhævet i afsnittet om investeringspolitikken, med meget betydelige forøgelser af landbrugets investeringer. Men da det hidtidige niveau har været lavt, er dette også en bydende nødvendighed, dersom fødevareforsyningerne til den voksende bybefolkning skal kunne opretholdes og udvides.

BULGARIEN

Befolkning (1949) 7.2 mill.

Industri

Indeks (1950 = 100)

	1939	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954 plan
Produktion: tung ind.	–	–	62	83	100	123	154	189	–
„ : let „	–	–	65	81	100	118	130	135	–
„ : ind. ialt	–	–	64	82	100	119	140	157	170
Beskæftigelse	–	–	81	94	100	105	111	116	121
Produktion pr. besk.	–	–	79	87	100	113	126	135	140

									Seneste år i % af førkrigsår
Elektrisk kraft (milld. kwh.)	0.3	0.5	0.6	0.7	0.8	1.0	1.3	1.5	556
Cement (mill. tons)	0.15	0.26	0.38	0.49	0.60	0.64	0.67	0.70[1]	467
Bomuldsstoffer (mill. meter)	33.0	49.3	60.1	66.1	84.0	95.3	109.6	118.4[1]	359
Læderfodtøj (mill. par)	–	0.22	0.50	0.55	0.88	1.02	1.25	1.29[1]	–
Mel (1000 tons)	272	345	404	–	446	–	–	–	164
Sukker (1000 tons)	27.9	18.7	74.6	54.0	45.0	62.0	–	–	222

Landbrug

Brødkorn (mill. tons)	2.2	1.7	2.0	1.0	2.1	–	2.3	–	105
Sukkerroer (mill. tons)	0.3	–	0.4	0.4	0.3	–	0.7	–	233
Svin (mill. stk.)	1.0	–	1.2	–	1.0	–	1.9	–	190
Kvæg (mill. stk.)	2.0[2]	–	2.0	–	1.5	–	1.7	–	85
Mælkeydelse pr. ko (1000 l)	0.8–1.0[2]	–	–	–	–	–	0.6	0.6	60–75

[1] Beregnet på grundlag af indekstal, meddelt i „Economic Bulletin for Europe", vol. 6, no. 1. [2] 1934.

INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI

BERETNING OM VIRKSOMHEDEN I 1953

INSTITUTETS LEDELSE

Institutets styrelse består i henhold til grundbestemmelserne af lærerne i historie og samfundsøkonomi ved Københavns Universitet samt chefen for Det statistiske Departement tillige med et mindre antal valgte medlemmer.

I oktober 1953 udtrådte undervisningsminister Julius Bomholt af Institutets styrelse på grund af sin indtræden i ministeriet Hans Hedtoft.

Styrelsen bestod ved udgangen af 1953 af følgende medlemmer:

Lektor Erik Bach.
Professor, dr. phil. Povl Bagge.
Fhv. nationalbankdirektør C. V. Bramsnæs.
Professor, dr. phil. Aksel E. Christensen.
Departementschef E. Cohn.
Fhv. indenrigsminister Bertel Dahlgaard, M.F.
Professor, dr. phil. Astrid Friis, næstformand og kasserer.
Professor, dr. phil. A. Hald.
Professor, dr. phil. Sven Henningsen.
Professor, dr. polit. Carl Iversen.
Lektor Arne Jensen.
Fhv. minister Aksel Larsen, M.F.
Lektor, dr. polit. Niels Lindberg.
Rigsarkivar Axel Linvald.
Lektor Poul Nørregaard Rasmussen.
Professor H. Winding Pedersen.
Professor, dr. oecon. Kjeld Philip.
Professor, dr. jur. & phil. Alf Ross.
Professor K. Skovgaard.
Kontorchef, lektor P. P. Sveistrup.
Kontorchef, lektor K. Vedel-Petersen.
Generalsekretær i Nordisk Råd, cand. mag. F. W. Wendt.
Lektor Kjeld Winding.
Professor, dr. polit. & oecon. F. Zeuthen, formand.

Forretningsudvalget har bestået af formanden, professor *F. Zeuthen,* næstformanden og kassereren, professor *Astrid Friis,* professor *Carl Iversen* samt rigsarkivar *Axel Lindvald.*

Efter sin udnævnelse til professor er dr. phil. *Sven Henningsen* fratrådt som Institutets sekretær. Professor Henningsen fører dog stadig som honorær sekretær tilsynet med det daglige arbejde, efter 1. november 1953 bistået af cand. polit. *Erling Olsen.*

„ØKONOMI OG POLITIK"

Institutets kvartalsskrift „Økonomi og Politik" er i 1953 blevet redigeret af Sven Henningsen og Poul Winding. Oplaget har i 1953 været 3.500 og til trods for stigende omkostninger er abonnementsprisen uforandret 8.00 kr. (for studenter 5.00 kr). „Økonomi og Politik" er i årets løb blevet udvekslet med udenlandske tidsskrifter, ligesom det også efter anmodning tilsendes en række danske institutioner.

„*Economic Conditions in Denmark*" en lidt forkortet oversættelse af kvartalsoversigten i „Økonomi og Politik" over den økonomiske udvikling i Danmark, er ligesom i de foregående år blevet udsendt til 75 udenlandske historiske og økonomiske instituter, biblioteker m. v.

DET HISTORISKE ARBEJDE

Institutets prishistoriske arbejde er blevet fortsat i 1953 under ledelse af professor, dr. phil. *Astrid Friis* og med mag. art. *Kristof Glamann,* cand. polit. *Erling Olsen,* cand. mag. *Edit Rasmussen* og mag. art. *Kirsten Willerslev* som medarbejdere.

Man har i det forløbne år fortsat udarbejdelsen af manuskript til det planlagte 1. bind omfattende en generel indledning samt de københavnske torvekøb og priscouranter, hvortil føjes et større afsnit om de københavnske brød-, øl- og kødtakster. Herved belyses såvel prisudviklingen for disse grundlæggende livsfornødenheder som takstvæsenets placering i datidens socialpolitik. Med henblik på den generelle indlednings afsnit om møntforholdene har man gennemgået Øresunds toldkasseregnskaber 1660–1770 og de kongelige kammerregnskaber 1670–1699 for at få belyst overgangene fra anvendelse af specier til kroner og fra kroner til kurant. Der er opstillet udkast til tabeller over vekselkurserne på Hamborg, Amsterdam og London 1696–1748, og de tidligere udarbejdede tabeller for 1749–1800 er suppleret med oplysninger fra den første originale vekselkursnoteringsprotokol (1789–1802) opbevaret på Børsen og velvilligst stillet til rådighed af Grosserer-Societetets Komité. I forbindelse med indledningens afsnit om mål og vægt har man bearbejdet regnskabsmaterialet og forordningsmaterialet med systematisk opstilling for øje.

Undersøgelsen af dansk øxneopdræt og -export, der ledes af professor, dr. phil. *Astrid Friis,* er blevet fortsat i 1953 af mag. art. *Svend Ellehøj.* I juli-august foretog magister Ellehøj en gennemgang af relevant materiale i arkiverne i Lübeck, Slesvig, Amsterdam, Hoorn, Haarlem og Utrecht. Indsamlingen af kvantitativt statistisk materiale er i hovedsagen tilendebragt og bearbejdelsen vidt fremskreden. Det vigtigste kildekompleks har været Gottorp og Rendsborg toldregnskaber, som dækker perioden 1544–1660 med kun uvæsentlige lakuner. Der er endvidere udarbejdet en kritisk redegørelse for kildematerialet og dettes værdi (30 sider). Undersøgelsen er hermed nået så langt frem, at det har været muligt at lægge en mere detailleret arbejdsplan, hvorefter arbejdet forventes afsluttet i 1957.

Cand. mag. *Erik Rasmussen* har i 1953 afleveret manuskriptet til sin afhandling: „Bidrag til belysning af Kurantbankens forhold til stat og samfund 1737–1773".

Professor, dr. phil. *Sven Henningsen* har med assistance af mag. art. *Niels Petersen* i 1953 fortsat arbejdet med undersøgelsen af vekselvirkningen mellem U.S.A. og Danmark.

DET ØKONOMISKE ARBEJDE

Professor, dr. oecon. *Kjeld Philips* undersøgelse „Intergovernmental Fiscal Relations" er i 1953 gået til trykning og vil udkomme i foråret 1954.

Sekretær, cand. polit. *Poul Erik Milhøj* har i 1953 fuldført sin afhandling „Lønudviklingen i Danmark siden 1914". Arbejdet, der blev belønnet med Nationaløkonomisk Forenings Fonds pris på kr. 5.000.00, er gået til trykning og vil udkomme i 1954.

Attaché ved den danske ambassade i Paris, cand. polit. *I. C. Hansen Møller* har i 1953 fuldført sin afhandling om „Gummi".

Et udvalg bestående af professor, dr. polit. *Carl Iversen,* direktør *Jens Toftegaard,* Bikuben, professor *H. Winding Pedersen* og professor, dr. polit. et oecon. *F. Zeuthen* (formand) iværksatte i 1953 en undersøgelse over nettoopsparing, kapitalbevægelse og formuernes sammensætning i København i kalenderåret 1949. Det blev overdraget kontorchef, cand. polit. *Kjeld Bjerke,* Det statistiske Departement, at tilrettelægge undersøgelsen og udarbejde redegørelsen. Denne er nu fuldført af kontorchef Bjerke med assistance af sekretær, cand. oecon. *Martin Ulv* og vil komme i 1954.

Lecturer i landbrugsøkonomi ved University of Nottingham, cand. polit. *Knud Rasmussen* har i 1953 fortsat sin analyse af forrentningsprocenterne i Landøkonomisk Driftsbureaus regnskabsmateriale.

Sekretær, cand. polit. *Heinrich Larsen* har i 1953 fortsat arbejdet med sin undersøgelse over arbejdsmarkedsorganisationernes politik i forbindelse med overenskomstforhandlinger.

Sekretær, cand. polit. *Erik Hoffmeyer* har i 1953 påbegyndt et arbejde „Dollarknaphed og valutakonvertibilitet" for at undersøge, hvorvidt Vesteuropas dollarproblem er af strukturel art. Forfatteren vil analysere vare- og kapitalbevægelser imellem U.S.A. og Vesteuropa og med England som udgangspunkt gennemgå de internationale økonomiske planer under og efter den anden verdenskrig. I forbindelse hermed vil forfatteren analysere problemerne omkring de underudviklede landes industrialisering.

ARBEJDET MED INTERNATIONALE FORHOLD

Institutet har i 1953 afsluttet den studiekreds i „International Politik" som påbegyndtes i 1952 under ledelse af professor, dr. phil. *Sven Henningsen.*

I studiekredsen har deltaget historiske, juridiske og økonomiske studerende.

Ved en studiekonference afholdt af „Le Centre d'Etudes Politique Etrangère" i Paris i juni måned om „NATO og Vestens genoprustning" repræsenteredes Institutet af professor, dr. polit. *Carl Iversen* og professor, dr. phil. *Sven Henningsen.*

Ved en konference afholdt af Carnegie Endowment for International Peace i oktober måned i New York repræsenteredes Institutet af professor, dr. phil. *Sven Henningsen.* Ved konferencen, hvori deltog repræsentanter for amerikanske, vesteuropæiske og asiatiske instituter, drøftedes en række internationale problemer samt instituternes fremtid.

Institutet har i det forløbne år haft forbindelse med følgende udenlandske instituter, med hvilke der er udvekslet publikationer og tidsskrifter: Belgien: Institut des Relations Internationales i Bruxelles; Canada: Queens University; England: The Royal Institute of International Affairs i London, London School of Economics and Political Science, University of Cambridge, The Institute of Statistics ved Universitetet i Oxford; Finland: Utrikespolitiska Samfundet i Helsingfors; Frankrig: Centre d'Etudes de Politique Etrangère i Paris; Holland: Institut voor internationale Zaken i Haag; Japan: Economic Council, Government of Japan i Tokyo; Norge: Chr. Michelsens Institut for Vitenskap og Åndsfrihet i Bergen; Rusland: Institut d'economie et de politique i Moskva; Sverige: Utrikespolitiska Institut i Stockholm; Tyskland: Institut für Weltwirtschaft an der Universität Kiel; U.S.A.: Foundation for Foreign Affairs i Washington, Council on Foreign Relations i New York, Yale University Library i New Haven, University of International Relations i Los Angeles.

BIBLIOTEKS- OG REGISTRERINGSARBEJDE

Institutets bibliotek er i årets løb blevet forøget med ca. 200 bind.

Avisregistraturen, som Institutet fortsat har afleveret til Det kongelige Bibliotek, Statsbiblioteket i Århus, Landsarkivet i Odense og Universitets-

bibliotekets I afdeling (Fiolstræde), er blevet videreført således at „Berlingske Tidende" pr. 31/12 1953 er registreret indtil 1915 og „Politiken" til 1921, medens registreringen af „Morgenbladet" er fuldført.

Registraturen af udenlandske og danske tidsskriftartikler er ligeledes videreført i sædvanligt omfang.

INSTITUTETS FINANSIELLE FORHOLD

Institutet har i årets løb modtaget tilskud fra Staten, Tipstjenesten, Statens almindelige Videnskabsfond, Rockefellerfondet, Rask-Ørsted Fondet, Gentofte Kommune, Sparekassen „Bikuben", Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn, Landmandsbanken, Kjøbenhavns Handelsbank og Privatbanken. Til registrering af dagblade har Institutet modtaget tilskud fra „Politiken" og „Berlingske Tidende".

For disse tilskud bringer Institutet sin oprigtigste tak.

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

KONJUNKTURSITUATIONEN I U.S.A.

DEN INTERNE UDVIKLING

De mange dystre forventninger om mulighederne for en selvforstærkende nedgangsbevægelse i U.S.A.s økonomiske aktivitet, for hvilke der også ved flere lejligheder er givet udtryk i disse oversigter, er stadig ikke blevet til virkelighed. Og selv om det nok endnu er for tidligt at regne med, at faren er drevet over i denne omgang, er der på den anden side visse lyspunkter, som kunne tyde på, at tilbageslaget er ved at være overvundet og en ny opgang i sigte. Hvis dette virkelig viser sig at være tilfældet, har man fået et nyt eksempel på den forbavsende tilpasningsevne til stærkt skiftende forhold, som den amerikanske økonomi har udvist under og efter 2. verdenskrig – i modsætning til mellemkrigsårene.

Blandt de forhold, der kan give anledning til at imødese den nærmeste fremtid med en vis optimisme er først og fremmest udviklingen i afsætning og produktion.

Detailhandelens salg nåede i januar et minimum med 13.62 milld. $ (sæsonudjævnet), men har siden været stigende til 14.25 milld. $ i april, hvad der er det højeste niveau siden sommeren 1953. Samtidig er også detaillisternes lagre påny begyndt at vokse, hvilket indebærer, at deres indkøb må være steget endnu stærkere end deres salg. Da forbrugsvarernes priser har været praktisk talt konstante, er denne udvikling udtryk for en reel stigning. At dømme efter stormagasinernes afsætning er fremgangen fortsat også i maj måned.

Tilvæksten i detailhandlernes indkøb genspejles i *industriens afsætning og ordretilgang*. Den samlede afsætning (der naturligvis for en stor del går uden om handelsleddene) var i februar nede på kun 23.6 milld. $ – en halv snes procent lavere end det tidligere toppunkt, men nåede i april op på 24.4 mill. $, medens tilgangen af nye ordrer samtidig øgedes fra 22.0 til 23.1 milld. $. Det voksende salg har givet industrien muligheder for at fortsætte den *lagerafvikling*, der indledtes i de sidste måneder af 1953, i forstærket tempo.

De forbedrede afsætningsforhold er antagelig forklaringen på, at også industriens *produktion* i løbet af maj viste en lille fremgang – den første i et år. Stigningens omfang fremgår af følgende tal:

	1953 Maj	Juli	Okt.	Dec.	1954 Feb.	April	Maj
Produktion af varige goder	156	157 (max.)	151	142	139	134 (min.)	135
„ „ ikke-varige goder ...	123 (max.)	121	117	112 (min.)	113	115	117

Som man ser, er bevægelsen i produktionen af ikke-varige goder gået lidt forud for den tilsvarende bevægelse for varige goder, og udsvingenes størrelse har været mindre. Forskellen mellem top og bund er for den første gruppe kun 9 %, for den anden ca. 15 %.

Beskæftigelsessituationen er noget vanskelig at bedømme, fordi beregningsgrundlaget for beskæftigelses- og arbejdsløshedsstatistikken er blevet ændret og udvidet[1]. Nedenfor er dog givet en oversigt over de vigtigste forskydninger fra 1952–53 til 1953–54.

Ændringer fra 1952–53 til 1953–54 i

	civil arbejdsstyrke 1000'er	beskæftigelse uden for landbrug 1000'er	beskæftigelse i landbrug 1000'er	arbejdsløshed 1000'er
Oktober	+ 258	+ 495	÷ 115	÷ 122
November	÷ 293	÷ 180	÷ 123	+ 10
December	÷ 307	÷ 486	÷ 259	+ 438
Januar	÷ 279	÷ 639	÷ 107	+ 467
Februar	+ 779	÷ 1078	+ 260	+ 1597
Januar	+ 424	÷ 603	÷ 168	+ 1195
Februar	+ 1013	÷ 1207	+ 338	+ 1883
Marts	+ 691	÷ 1515	+ 155	+ 2051
April	+ 1253	÷ 636	+ 6	+ 1883
Maj	+ 1461	÷ 971	+ 432	+ 1999

Note: I den øverste del af tabellen er sammenligningen foretaget på grundlag af fuldt konsistente tal, beregnet på samme basis. I den nederste del vedrører sammenligningen tal udarbejdet på forskellig beregningsbasis. Dette medfører, at man ikke kan gå ud fra, at de anførte tal giver et korrekt billede af *niveauforskellen* mellem 1953 og 1954, hvorimod man formentlig kan regne med, at *forskydningerne* fra måned til måned giver en rigtig beskrivelse af de faktiske bevægelser. (Jvf. iøvrigt tekstnoten).

[1] Statistikkens omlægning har faktisk medført, at tallene for arbejdsstyrken og arbejdsløsheden er blevet forhøjet en del i forhold til tidligere (hvorimod beskæftigelsestallene ikke har ændret sig ret meget). Denne forhøjelse af tallene er naturligvis ikke udtryk for nogen reel ændring, men blot for, at opgørelsen er blevet mere nøjagtig; principielt kunne man lige så godt have tænkt sig, at udvidelsen af beregningsgrundlaget havde ført til en nedsættelse af tallene.

Det viser sig, at arbejdsløsheden i de senere måneder har oversteget arbejdsløsheden i den tilsvarende periode i fjor med et nogenlunde konstant antal. Landbruget har formået at beskæftige flere end i fjor, hvorimod de øvrige erhverv har væsentlig lavere beskæftigelsesgrad, og da der samtidig er foregået en tilvækst i arbejdsstyrken er ledigheden adskilligt højere end sidste år. På grund af den omtalte ændring af beregningsgrundlaget kan arbejdsløshedens forøgelse ikke angives mere bestemt end til ca. 1½–2 mill. Hvad specielt *beskæftigelsen i industrien* angår, kan det nævnes, at denne fra marts til april faldt med 1 %, hvorved den kom ned på kun 90 % af niveauet et år tidligere; dette er den hidtil største forskel. Også den *ugentlige arbejdstid* gik ned, nemlig fra 39.5 til 39.0 timer mod 40.8 i april 1953. *Timelønnen* har siden efteråret konstant ligget på ca. 1.80 $ i gennemsnit, hvilket er 5 cents mere end et år tidligere. Den udbetalte *lønsum* reduceredes fra marts til april med næsten 3 % og lå 11–12 % lavere end i april 1953. Da der også er sket ændringer i statistikken på disse punkter, og da reviderede tal for tidligere måneder endnu ikke foreligger (bortset fra april 1953), kan en nærmere analyse af udviklingen ikke gives.

Faldet i den udbetalte lønsum i industrien må være den væsentligste faktor i den fortsatte nedgang i de *personlige indkomster* fra 283 milld. $ i marts til 282 milld. $ i april (omregnet til årsrate). Formentlig svarer industriens lønnedgang til ca. 1.0–1.5 milld. $, og da også landbrugets (sæsonudjævnede) indkomster faldt i april må der have været fremgang i andre erhverv. Det er bemærkelsesværdigt, at der på trods af nedgangen i personlige indkomster i april foregik den allerede omtalte stigning i detailhandelens afsætning, en stigning, der omregnet på årsbasis svarer til 4 milld. $. Da der næppe kan være tale om nogen væsentlig nedgang i forbruget af tjenesteydelser, må indkøbsstigningen i det væsentlige modsvares af en nedgang i opsparingen af nogenlunde samme størrelsesorden.

Skal man forsøge at *sammenfatte* situationen i få ord, må man først og fremmest konstatere, at den selvforstærkende nedgang er udeblevet. Vel er de personlige indkomster gået noget ned; men virkningerne heraf på forbruget er blevet afbødet dels som følge af skattenedsættelserne i årets begyndelse, dels fordi befolkningen takket være sine store beholdninger af likvide aktiver ikke har været nødt til at nedsætte sine forbrugsudgifter i takt med indkomstnedgangen. Hertil kommer, at erhvervslivet ikke har ladet sine planer for investeringer i fast realkapital påvirke af den tilbagegang i afsætningen, som trods alt *er* forekommet. Produktionsnedgangen har derfor i det væsentligste indskrænket sig til, hvad der svarer til faldet i det offentliges indkøb plus en vis reduktion af lagrene. I øjeblikket forekommer situationen at være ret stabil. Det må dog lægge en vis dæmper på eventuelle optimistiske betragtninger, at beskæftigelsen uden for landbruget – i modsætning til, hvad der plejer at være

Amerikanske konjunkturtal.

	Priser			Industri-produktion[1]	Bygge- og anlægsvirksomhed[2]		Arbejdsmarked			Detail-omsætning[5]	Udenrigshandel[6]		Aktiekurser[7]	Personlige indkomster[8]	Bruttonational-produkt[8]
	Engrospriser		Leveomkostninger		Ialt	Boligbyggeri	Beskæftigede[3]	Arbejdsløshed	Arbejdsløn[4]		Import	Eksport			
	Samlet indeks	Landbrugsprodukt.													
	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	Mill.	Mill.	Cents	Mld. $	Mill. $	Mill. $	1935-39 = 100	Mld. $	Mld. $
1938	51	38	60	48	35	27	28.9	10.4	63	3.5	163	258	88	68	85
1946	79	83	81	90	82	87	41.4	2.3	109	8.5	412	812	140	178	211
1950	103	98	103	112	159	185	44.7	3.1	147	12.0	738	856	146	226	287
1951	115	113	111	120	171	170	47.2	1.9	159	13.2	914	1253	177	254	330
1952	112	107	114	124	183	181	48.0	1.7	167	13.7	893	1266	188	268	348
1953	110	97	114	134	192	177	49.1	1.5	177	14.2	906	1312	189	285	367
1. kvt. 1953	110	99	114	134	180	177	48.5	1.8	174	14.3	927	1293	197	282	364
2. kvt. —	110	97	114	136	180	172	49.4	1.5	176	14.4	949	1410	188	285	371
3. kvt. —	111	97	115	135	198	180	49.4	1.3	178	14.2	891	1265	184	287	370
4. kvt. —	110	94	115	129	221	179	49.6	1.5	179	14.0	857	1281	187	286	364
1. kvt. 1954	111	98	115	124	194	197	47.8	3.5[9]	179	13.8	833	1131	200	283	358
April —	111	99	115	123	191	213	47.9	3.5[9]	180	14.3			213	282	
Maj —	111	98		125				3.3[9]					220		

Kilde: „Survey of Current Business", udg. af U.S. Department of Commerce.
Tallene refererer til måneder eller til gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder.
[1] Sæsonudjævnet. [2] Værdien af byggekontrakter; sæsonudjævnet. [3] Antal beskæftigede („employees") uden for landbruget ifl. Dept. of Labor. [4] Gennemsnitlig timefortjeneste i fabriksindustrien. [5] Udjævnet for sæsonsvingninger. Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1951. [6] Generalhandel. [7] Standard and Poor's Corp. omfatter 480 industri-, jernbane- og „public utility" selskaber. [8] Udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til helårsbasis. [9] Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1954.

tilfældet – ikke viste fremgang fra april til maj, men tværtimod faldt med 225.000. Også den omstændighed, at industriens ordretilgang – skønt stigende – stadig ligger under den løbende afsætning, således at ordrebestanden er faldende, må mane til en vis forsigtighed i bedømmelsen af fremtidsudsigterne.

BETALINGSBALANCEN

Værdien af U.S.A.s import har – antagelig i hovedsagen på grund af den lavere økonomiske aktivitet i 1. kvartal 1954 udgjort ca. 300 mill. $ mindre end i samme periode sidste år. Den hertil svarende nedgang i andre landes dollarindtjening regnes imidlertid for de to trediedeles vedkommende at være blevet opvejet af øgede indkøb af udenlandske varer og tjenester fra regeringens

side, samt af større udgifter til turistrejser o. l. (Regeringens udgifter omfatter navnlig indkøb af udenlandsk militært materiel, bidrag til militære anlæg i udlandet, forplejning af tropper i udlandet o. l.). Der er sket en mindre nedgang i den økonomiske hjælp til udlandet, men til gengæld menes privat langfristet kapital at være strømmet til udlandet i et tilsvarende større omfang. Alt i alt er *udlandets bruttotilgang af likvide dollar* derfor næppe gået meget tilbage i sammenligning med 1. kvartal 1954. Og i hvert fald, hvad udgiften til køb af amerikanske varer angår, er der en betydelig besparelse på næsten 500 mill. $ (på basis af den amerikanske eksportstatistik). Der synes derfor at være grund til at antage, at opbygningen af andre landes guld- og dollarreserver er foregået i et tempo, der i hvert fald næppe er mindre end i jan. kvartal 1954, da tilvæksten androg 700–750 mill. $. Dette stemmer da også godt overens med, at de amerikanske bankers kortfristede gæld til udlandet i kvartalets løb er steget med 660 mill. $, medens der er afgivet guld for 55 mill. $.

ENGLAND

I England fortsætter den gunstige konjunktur, som har præget udviklingen i de sidste år, i nogenlunde uændret tempo. *Industriproduktionen* har i de første 5 måneder af året ligget 6 % højere end i 1953 og en halv snes procent over niveauet i de to foregående år, og tendensen synes fortsat at være stigende. Beskæftigelsen er på højde med toppunktet i 1951 (og inden for fabriksindustrien 2–300.000 større), og arbejdsløsheden er ikke meget større end på de gunstigste tidspunkter i tidligere år. En vis bekymring volder imidlertid *kulsituationen*. Den voksende industriproduktion medfører et øget behov for kul; men produktionen heraf har i indeværende år ikke været større end sidste år, og det frygtes derfor, at det senere på året kan blive nødvendigt at nedskære eksporten eller øge importen, hvis ikke lagrene skal falde ned under det minimum, der er nødvendigt, dersom det fx. sætter ind med streng frost i vintermånederne.

Den engelske *eksport* har i værdi været 6–7 % højere end i fjor; mængdemæssigt andrager stigningen 8–9 %, medens eksportpriserne er faldet et par procent. Derimod er *importens værdi* gået en smule ned – mellem 1 og 2 %. Denne nedgang skyldes dog udelukkende et fald i importpriserne på ca. 5 %; importmængden er tværtimod gået i vejret, hvilket også var, hvad man kunne vente i betragtning af den betydelige forøgelse af den økonomiske aktivitet.

Sterlingområdets valutasituation er atter i de sidste måneder blevet forbedret, og ved årets midte androg *guld- og dollarbeholdningerne* over 3 milld. $, en stigning på 650 mill. $ i løbet af det sidste år, og det højeste tal siden efteråret 1951.

Engelske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion	Permanente boliger		Arbejdsmarked				Privat forbrug[2]	Udenrigshandel[3]		Guld- og dollarbeholdning[4]
						Beskæftigede		Arbejdsløse	Arbejdsløn[1]				
	Engrospriser	Leveomkostninger		under opførelse	fuldført	i alt	i fabriksindustri				Import	Eksport	
	1938 = 100	Jun. 1947 = 100	1948 = 100	1000	1000	Mill.	Mill.	1000	Jun. 1947 = 100	Mill. £ 1948 priser	Mill. £	Mill. £	Mill. $
1938	100	63	86	..	30.0	..	..	1700[5]	61	..	77	44	3449
1946	173	94	82	204	4.1	..	..	359[5]	92	..	108	80	2697
1950	259	114	114	201	16.5	22.0	8.51	314	111	8.712	217	188	3300
1951	315	125	117	226	16.2	22.2	8.74	253	120	8.645	325	226	2335
1952	323	136	114	280	20.0	22.1	8.63	414	130	8.534	290	227	1846
1953	324	140	121	309	26.6	22.2	8.75	342	136	8.871	279	224	2518
1. kvt. 1953	322	139	121	294	23.1	22.1	8.71	426	135	2.065	273	219	2166
2. kvt. —	326	141	120	314	24.9	22.2	8.73	338	135	2.178	294	218	2367
3. kvt. —	323	140	114	322	26.8	22.3	8.81	286	136	2.248	270	220	2486
4. kvt. —	322	140	128	309	31.0	22.3	8.93	318	137	2.380	278	239	2518
1. kvt. 1954	322	140	120	307	26.0	22.3	8.96	368	139		274	234	2685
April —	325	142	124		27.3	22.3	8.97	317	141		284	233	2820
Maj —	326	141	132					289	142		280	238	2985
Juni —													3017

Kilde: Central Statistical Office: „Monthly Digest of Statistics". Tallene refererer til måneder eller til gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder. Dog er tallene for boliger under opførelse og for guld- og dollarbeholdningen ultimotal, og forbrugstallene er totalsummer for hele den pågældende periode. Tallene for byggeri og arbejdsmarked omfatter ikke Nordirland.

[1] Ugentlige lønsatser i industri, landbrug, off. forsyningsvirksomheder, detailhandel m. m. [2] Personlige udgifter til forbrugsgoder og tjenesteydelser. [3] Generalhandel. [4] Sterlingområdets beholdninger af guld samt amerikanske og canadiske dollars. [5] Juli.

FRANKRIG

Den økonomiske situation i Frankrig har i det sidste årstid været karakteriseret af relativ ro, uden at man dog derfor kan sige, at den er særlig tilfredsstillende. *Engrospriserne* har – her som i de fleste andre lande – været svagt nedadgående og *leveomkostningerne* stabile. Da der samtidig skete en svag stigning i *lønsatserne,* forbedredes realtimelønnen en smule. Men *industriproduktionen* lå i 1953 i gennemsnit 3–4 % lavere end året før, medens der i praktisk talt alle andre vesteuropæiske lande var tale om større eller mindre produktionsforøgelser. Først mod slutningen af 1953 begyndte industriproduk-

tionen at overstige forrige års niveau, en tendens, der har holdt sig i hvert fald i den første del af indeværende år. Den aftagende økonomiske aktivitet i 1953 kom også til udtryk i en ikke ubetydelig stigning i antallet af *arbejdsløse*.

UDENRIGSHANDEL OG BETALINGSBALANCE

Til gengæld har denne udvikling antagelig også bidraget til den forbedring af landets *betalingsbalancesituation*, der også indtrådte i løbet af 1953, og som medførte, at franc-området (der også omfatter de franske besiddelser samt Indokina) i andet halvår for første gang i lange tider opnåede et ganske vist beskedent overskud på vare- og tjenestebalancen over for udlandet. Da der endvidere var et nettooverskud af langfristede kapitalbevægelser til Frankrig, samtidig med at landet modtog betydelig amerikansk hjælp, kunne *valutareserven* forbedres ret betragteligt i årets sidste del. Udviklingen i franc-områdets vare- og tjenestebalance fremgår af nedenstående oversigt.

Franc-områdets vare- og tjenestebalance over for den øvrige verden.
(i mill. U.S.$).

	1951	1952	1953		
			1. halvår	2. halvår	Hele året
Import (f.o.b.)	3723	3112	1542	1412	2954
Eksport (f.o.b.)	2860	2415	1228	1291	2519
Importoverskud	÷ 863	÷697	÷314	÷121	÷435
Usynlige poster (netto) .	÷ 200	+ 38	+ 38	+177	+215
Totalbalance	÷1063	÷659	÷276	+ 56	÷220

Kilde: Bank for International Settlements. 24th Annual Report. 1st April 1953–31st March 1954. Basle, 14th June 1954.

Som man ser, skyldes balancens forbedring i de sidste to år i omtrent lige stor udstrækning en formindskelse af merimporten og en ændring i de usynlige poster, der i 1951 viste et deficit på 200 mill. $, i 1952 var omtrent i ligevægt og i 1953 gav et overskud af samme størrelsesorden som 1951-underskuddet. De anførte tal for varehandelen kan ikke umiddelbart sammenlignes med de i konjunkturtabellen anførte; dels opgøres de sidstnævnte på basis af varernes faktiske afskibning og ankomst, medens betalingsbalancetallene refererer til de tilsvarende betalinger, hvortil kommer at importen er omregnet på f.o.b.-basis; dels og navnlig omfatter konjunkturtabellens tal alene *Frankrigs* udenrigshandel, men ikke de oversøiske territoriers, medens betalingsbalancestatistikken på den ene side inkluderer disse områders import og eksport til lande uden for Frankrig, men på den anden side ikke medtager den indbyrdes samhandel mellem Frankrig og de øvrige dele af franc-området.

Iøvrigt kan det oplyses, at forbedringen af det samlede franc-områdes betalingsbalance udelukkende beror på, at Frankrig selv har formået at nedbringe sit løbende underskud, hvorimod de oversøiske territorier har forøget deres fra 68 mill. $ i 1952 til 104 mill. $ i 1953. Dette underskud synes i det væsentligste at være blevet finansieret gennem franske kapitalinvesteringer i de pågældende områder.

Udviklingen i selve Frankrigs udenrigshandel og dens *fordeling på hovedområder* fremgår af følgende oversigt, som viser, at der i løbet af 1953 er sket en omlægning, der indebærer en forøgelse af eksporten til lande uden for franc-området og en nedgang i eksporten til egne oversøiske territorier. Omvendt falder nedgangen i import alene på fremmede lande, hvorfor balancen over for disse er stærkt forbedret, medens overskuddet i forhold til det øvrige franc-område er gået tilbage. Denne tilstand har ikke ændret sig meget i 1. kvartal 1954.

En nærmere analyse af komponenterne i handelsbalancens forbedring viser iøvrigt, at den væsentligste del af forklaringen ligger i en *nedgang i importens*

Frankrigs udenrigshandel fordelt på valutaområder.
(Milld. francs).

	1950	1951	1952	1953	1954 1. kvt
Fremmede lande					
Import fra	792	1279	1232	1093	292
Eksport til	690	937	818	886	235
Merimport (÷) el. mereksport (+)	÷102	÷342	÷414	÷207	÷57
Heraf i forhold til					
Dollarområdet	÷105	÷117	÷138	÷ 70	÷18
Sterlingområdet	÷106	÷240	÷283	÷275	÷70
Kontinentale EPU-lande	+ 92	+ 18	+ 27	+119	+31
Andre lande	+ 17	÷ 3	÷ 20	+ 19	0
Franske oversøiske områder					
Import	281	336	360	365	100
Eksport	388	547	598	521	139
Mereksport (+)	+107	+211	+238	+156	+39
I alt					
Import	1073	1615	1592	1458	392
Eksport	1078	1484	1416	1407	374
Merimport (÷) el. mereksport (+)	+ 5	÷131	÷176	÷ 51	÷18

Kilde: *Bank for International Settlements.* 24th Annual Report, 1st April 1953–31st March 1954, Basle, 14th June 1954, og *Ministere des Finances:* Statistiques et Etudes Financieres, Juin 1954. Om de (relativt små) afvigelser, der undtagen for året 1950 findes mellem de her anførte tal og de i „International Financial Statistics" angivne (refereret i konjunkturtabellen), gives ingen nærmere forklaring.

Franske konjunkturtal.

	1938	1946	1950	1951	1952		1953 1. kvt.	1953 2. kvt.	1953 3. kvt.	1953 4. kvt.	1954 1. kvt.	1954 april
Engrospriser[1] (1948 = 100)	6	38	121	155	163	155	157	156	154	154	154	154
Leveomkostninger[1] (1948 = 100)	8	–	131	154	171	170	172	171	169	167	170	168
Timeløn i industri[2] (francs)	–	–	81	104	121	–	123	124	125	–	–	–
Månedsfortjeneste[1] (1948 = 100)	7	44	135	173	204	212	209	210	212	215	219[8]	–
Industriproduktion[3] (1948 = 100)	90	71	111	125	131	126	131	132	112	133	135	–
Beskæftigede i industri[4] (1948 = 100)	94[9]	–	103	107	106	–	103	104	–	–	–	–
Import[5] c.i.f. (mild. francs)	3.9	22	89	133	129	117	125	121	109	113	126	–
Eksport[5] f.o.b. (mild. francs)	2.6	8	90	122	113	110	110	116	94	122	118	–
Merimport[5] (mild. francs)	1.3	14	÷1	11	16	7	15	5	15	÷9	8	–
Enhedsværdi for import (1948 = 100)	7	35	146	187	182	164	167	164	164	161	–	–
„ „ eksport (1948 = 100)	6	48	125	146	158	148	151	151	147	143	–	–
Importmængde (1948 = 100)	102	111	108	127	129	130	136	137	120	128	140	–
Eksportmængde (1948 = 100)	122	49	200	237	209	221	216	228	191	249	243	–
Guld- og dollarbeholdning[6] (mill. U.S.$)	2944	1113	784	837	916	1006	832	875	951	1006	1005	–
Obligationsrente[7]	4.04	3.17	6.52	6.54	5.60	5.41	5.54	5.40	5.29	5.40	5.38	–

Kilder: „International Financial Statistics" og „Monthly Bulletin of Statistics".

[1] Paris. [2] Lønsats. [3] Ikke udjævnet for sæson. Tallene for efterkrigsårene er beregnet på et bredere grundlag end 1938-tallet. [4] Incl. funktionærer. [5] Generalhandel; månedsgennemsnit. [6] Ved periodens slutning. [7] 5 % uamortisable statsobligationer 1949. Før 1950 3 % uamortisable statsobligationer. [8] Jan.–febr. [9] Jan.–aug.

værdi, der atter udelukkende skyldes et fald i importpriserne på en halv snes procent; importmængden er tværtimod gået en smule i vejret fra 1952 til 1953. Den totale suspension af den franske liberalisering, der – skønt indført i 1952 – formentlig først har fået fuld vægt i 1953 har med andre ord ikke været særlig hårdt virkende i almindelighed; dog må det erindres, at denne foranstaltning naturligvis ikke har spillet nogen rolle over for det øvrige francområde, i forhold til hvilket valutahensyn ikke gør sig gældende. Der har derfor sandsynligvis været tale om en vis nedgang i importeret mængde fra de øvrige EPU-lande, der direkte ramtes af liberaliseringens ophævelse, såvel som i den fra dollarområdet importerede mængde, der blev belagt med skærpede restriktioner; om disse forhold foreligger imidlertid ikke tilgængelige statistiske oplysninger.

Også *eksportens værdi* gik en smule ned i 1953, idet priserne faldt med 6–7 % i gennemsnit, medens eksportmængden steg lidt mindre. Denne fremgang i mængde, der er fortsat i 1. kvartal i år, er et af de mest opmuntrende tegn for den franske økonomi; den skyldes dog antagelig for en væsentlig del specielle eksportfremmende foranstaltninger i form af særlige kreditydelser og skatterefusioner til producenter og eksportører af bestemte varer; nogen mere betydende sænkning af det indenlandske omkostningsniveau i forhold til omkostningsniveauerne i andre lande er der næppe tale om, idet den relative stabilitet i lønsatserne, der har præget de sidste par år i Frankrig, genfindes i de fleste andre vesteuropæiske lande.

Forbedringen af betalingsstillingen har iøvrigt medført, at *liberaliseringsprocenten* over for OEEC-landene i april blev forhøjet til 52 (efter at der i okt. 1953 var gjort et første beskedent skridt ved genindførelse af 8 % liberalisering). Det er yderligere planlagt at forhøje procenten til 65 i november.

LANGTIDSPROBLEMER

I april offentliggjordes en ny *4-årig moderniserings- og investeringsplan* for årene 1954–57. Den regner med en stigning på 25 % i den samlede nationalindkomst, tilvejebragt ved en 20 % forøgelse af landbrugsproduktionen, 25–30 % vækst i industriens produktion og 60 % fremgang i byggeaktiviteten. Levestandarden påregnes at forbedres med 17–18 %, og der skal skabes ligevægt på den løbende betalingbalance, bl. a. gennem nedbringelse af importen af landbrugsvarer med 40 % og stigning i eksporten (ved hjælp af forbedrede kreditbetingelser og statsstøtte til landbrugseksport); til gengæld regnes der med større import af råmaterialer. Øget øst-vest-handel spiller en betydelig rolle i planen. Gennemførelsen forudsætter nettoinvesteringer på 6720 milld. francs (stigende fra 1500 milld. i 1954 til næsten 1900 milld. i 1957) mod 1365 milld. francs i 1953; heraf karakteriseres 6610 milld. som havende „topprioritet".

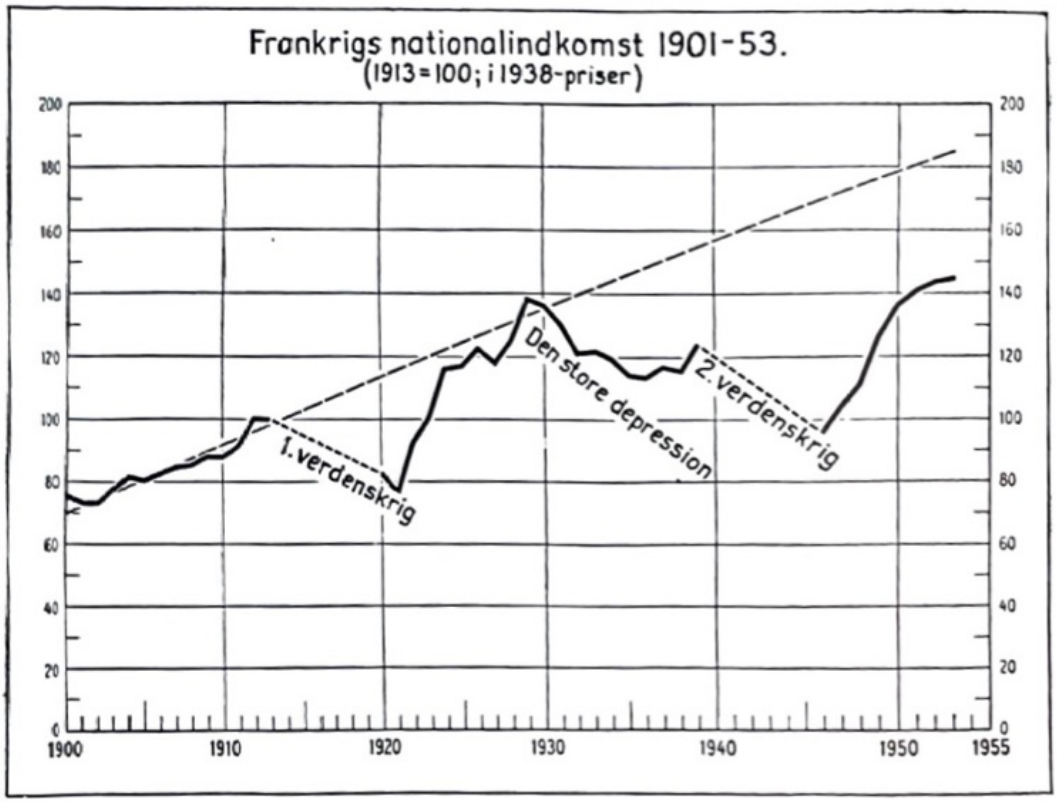

Ovenstående diagram er udarbejdet af *M. Alfred Sauvy* fra det franske Økonomiske Råd. Her lånt fra Bank for International Settlements. 24th Annual Report. Basle, 1954.

M. Sauvy giver selv udtryk for, at grundlaget for diagrammet næppe er ganske konsistent. Til trods herfor giver det dog en forestilling om udviklingslinien i fransk økonomi. Fra 1901 til 1913 foregik der en stigning i nationalindkomsten på ca. 40 %. Efter nedgangen under første verdenskrig nåede den i 1929 op på det samme niveau, som ville være blevet nået, dersom fremskridtet 1901–13 var fortsat i samme absolutte tempo. Depressionen i 1930'erne og den anden verdenskrig bragte imidlertid nationalindkomsten ned under 1913-niveauet; herfra er der ganske vist atter sket en stigning, men 1929-niveauet er kun overskredet med nogle få procent, og fremskridtstakten har været aftagende i de senere år. Den er endog absolut set ringere end i århundredets første år, og det nuværende niveau er væsentligt lavere end det, der ville være nået med et fremskridt i samme tempo som i denne periode.

Mere interessante end disse tal er de *officielle kommentarer,* der ledsager planen. Der peges her på flere karakteristiske træk i den franske økonomis stade og udvikling sammenlignet med andre landes. Således fremhæves det, at gennemsnitsfranskmandens realindkomst kun er ca. ⅔ af gennemsnitsenglænderens og ikke stort mere end ⅓ af den typiske amerikaners, samt – hvad der måske er mere betydningsfuldt – at Frankrigs industriproduktion kun er steget 8 % i forhold til det bedste førkrigsår, medens det tilsvarende tal er 25 % i Tyskland, 27 % i England, 30 % i Holland, 44 % i Italien og hele 80 % i U.S.A. Den samme stagnationstendens fremtræder også klart i ovenstående diagram over den reale nationalindkomsts udvikling.

Endvidere påpeges det, at det ingenlunde er givet, at planen kan gennem-

føres. Vel er der tilstrækkeligt med arbejdskraft og naturlige ressourcer til, at planen skulle kunne blive omsat i realiteter. Men den indebærer – som enhver stor investeringsplan – en risiko for, at udviklingen fører til et inflatorisk pres, en risiko, som sikkert er særlig stor i Frankrig[1]. Og selv om en inflation i sine første stadier kan have en vis stimulerende effekt på produktion og investering, har den i det lange løb uheldige virkninger på investeringernes retning, der let ledes ind i forkerte baner, fordi praktisk talt enhver investering kan betale sig, når der kan regnes med fortsat prisstigning. Hertil kommer virkningerne på eksporten.

Planen bekender sig ubetinget til den liberalistiske linie, og erklærer, at et af de vigtigste mål må være påny at „bringe det økonomiske system under indflydelse af konkurrencens frie spil og sikre en hurtig tilpasning mellem produktionens og efterspørgselens udvikling, uden hvilken fremskridtet nødvendigvis hæmmes og efterspørgselsstigningen fremkalder inflation". Hvorledes denne principdeklaration kan forenes med den omtalte subsidiering af landbrugseksporten, siges der intet om.

Også en anden kommission (Nathan-kommissionen), der var nedsat for at beskæftige sig med *misforholdet mellem franske og udenlandske priser,* har beskæftiget sig med lignende problemer af langtidskarakter. Uden at gå ind på alle de forhold, denne betænkning fremdrager, kan det nævnes, at den fx. påpeger, at franske producenter må betale højere priser for visse råvarer end andre landes producenter, dels fordi den præferencestilling, der ydes den franske handelsflåde, forhøjer fragtomkostningerne med 10–12 %, dels på grund af dårlige interne transportforhold. Stor vægt lægger den også på de prisforhøjende virkninger af subsidier og tilskud til overskudsproduktion af visse landbrugsvarer, det uøkonomiske varefordelingssystem (mange småhandlende), 40-timers arbejdsugen, de „stive" priser på mærkevarer etc. Endvidere fremhæves naturligvis de store offentlige udgifter til „uproduktive" formål (krigsførelsen i Indokina, visse udgifter til udbedring af krigsskader) og det siges, at hvis ikke en bevidst politik fører til nedskæring af de offentlige udgifter, vil det næppe være muligt at gennemføre en væsentlig og hurtig nedsættelse af det franske prisniveau.

Der advares mod at søge uligevægtsproblemet løst ved hjælp af en ny devaluering, der vel i det korte løb kan give et tilsyneladende gunstigt resultat, men som erfaringsmæssigt har vist sig ikke at bringe nogen permanent løsning. Problemet må angribes ved sine rødder, der bl. a. omfatter de omtalte beskyttelsesforanstaltninger for forskellige erhvervsgruppers „velerhvervede" rettigheder; disse fører til en uheldig „stivhed" i produktionsstrukturen, og som midler til at fjerne vanskelighederne peger derfor også denne kommission – foruden på modernisering af produktionsapparatet, forenkling af distri-

[1] En gennemgang af de forhold, der især gør sig gældende i denne henseende i Frankrig, findes i „Økonomi og Politik", 1953, hefte 1, s. 62–65.

butionssystemet, nedsættelse af de offentlige udgifter, skattereformer o. l. – på en modificering af protektionismen. Kun hvis der gennemføres en liberalisering af importen og af valutatransaktionerne, er det muligt at foretage en virkelig sammenligning af franske og udenlandske priser og at få en målestok for effektiviteten af fransk produktion, og hvis man ikke besidder sådanne midler kan man ikke uden vilkårlighed eliminere de foretagender, der ikke er konkurrencedygtige i det lange løb.

Liberaliseringstankegangen indtager altså en fremtrædende plads i den principielle økonomiske debat, og det vil være interessant at se, om den også sætter sig spor i praktisk politik.

DEN EUROPÆISKE BETALINGSUNION

Som almindeligt ventet er EPU blevet forlænget for endnu et år til 30. juni 1955. Samtidig er der imidlertid sket en række ret betydelige *tekniske ændringer* i arrangementet. Man har opgivet det hidtidige system, hvorefter debitorer havde ret til at få 100 % kredit fra unionen for et beløb svarende til en tiendedel af deres kvote (der for Danmark var 195 mill. $), men ved stigende underskud var forpligtet til at indbetale forholdsmæssigt voksende beløb i guld (eller dollars), medens kreditandelen reduceredes tilsvarende; i gennemsnit udgjorde guldbetalingerne 40 % og kreditydelsen 60 % ved fuld udnyttelse af kvoten. Fremtidig skal der gennem *hele* debetkvoten betales 50 % i guld, medens unionen yder kredit for andre 50 %. Til gengæld forhøjes kvoterne med 20 %, og den samlede kredit, som kan opnås skulle derved i princippet forblive uændret (idet 50 % af den forhøjede kvote svarer til 60 % af den gamle kvote).

Også på kreditorsiden vil der fremtidig blive tale om 50 % guldbetalinger og 50 % kreditydelse gennem hele kvoten, ligesom også kreditkvoterne forhøjes med 20 %.

Der er imidlertid en vis uklarhed med hensyn til den nærmere fortolkning af disse bestemmelser. Det synes *ikke* at være meningen, at de nuværende debitorer skal indbetale det guld, der mangler i, at de har dækket 50 % af deres nuværende regnskabsmæssige deficit over for unionen med guld; man „starter" med at betale 50 % guld for yderligere træk på unionen fra skæringsdatoen og fremefter. Under denne forudsætning vil en ubetinget forhøjelse af debetkvoten med 50 % være ensbetydende med, at de pågældende landes kreditmuligheder i realiteten er blevet udvidet. Og på baggrund af den debat om „hærdning" af unionens regler, der er gået forud, forekommer det ikke sandsynligt, at dette har været hensigten. Meget taler derfor for at forstå de nye

[1] Om den tidligere ordning se artiklen „Forlængelse af den europæiske betalingsunion". „Økonomi og Politik", 1952, hefte 1, s. 13–20.

bestemmelser derhen, at den *totale* kreditmulighed for det enkelte land lades *uændret,* således at debitorlandene, hvis de under det nye arrangement med 50 % guldbetaling for yderligere træk kommer over denne kreditgrænse, må udligne overskridelsen fuldt ud med guld. Selv med denne begrænsning betyder nyordningen dog en fordel for alle debitorlande, der allerede har indbetalt guld under den hidtidige ordning, idet de opnår fuld kreditydelse fra unionen ved en mindre guldbetaling end tidligere forudsat. Størst bliver fordelen for debitorer, der – som Danmark – netop befinder sig i den del af kvoten, hvor de efter den hidtidige ordning skulle betale 50 % guld.

Iøvrigt vil debitorlandene også opnå en – i hvert fald midlertidig – fordel, hvis deres deficit skulle blive reduceret, idet det, så vidt vides, er meningen, at de i så fald vil få 50 % af det beløb, hvorved de formindsker underskuddet, udlignet med guld, uanset, at de i sin tid i gennemsnit har indbetalt mindre. Lande, der allerede er nået op på at betale 70 % guld ved yderligere træk, vil dog i begyndelsen af en periode, hvor de evt. reducerer deres underskud, føle den nye ordning som en ulempe, idet de hele vejen kun vil få 50 % guld tilbage. Først når underskuddet er bragt stærkt ned, viser fordelen sig. Også på dette punkt er debitorlande, der i øjeblikket befinder sig i 50 %-tranchen heldigst stillet. Det synes dog rimeligt at antage, at de pågældende lande, hvis de igennem en nedbringelse af deres underskud får tilbagebetalt alt det guld, de før har indbetalt, vil blive nødt til i tilfælde af yderligere reduktion at nøjes med nedskrivning af deres resterende gæld til unionen; det synes i hvert fald lidet rimeligt at udbetale dem guld ud over, hvad de har indbetalt, før deres gæld er nedbragt til nul. (En nøjere gennemgang af forskellige tilfælde er givet i tilknytning til omstående diagram).

Når både kreditorer og debitorer fremtidig skal afvikle ændringer i deres mellemværende med unionen med 50 % guld og 50 % kreditydelse eller -modtagelse, vil der i princippet være ligevægt mellem løbende ind- og udbetalinger, således at unionens beholdninger af likvide aktiver ikke behøver at være særlig stor. Denne ligevægt vil dog ikke være tilstede, når nogle debitorer er helt ude over deres kvote og derfor skal betale 100 % guld for yderligere overtræk. Dette gælder i øjeblikket Frankrig og Tyrkiet. Også hvis man anlægger den lige nævnte fortolkning af forholdene for debitorer, der nedbringer deres gæld, vil denne ligevægt blive brudt.

Med hensyn til eksisterende gæld til og tilgodehavender hos unionen er der truffet en række tosidige aftaler mellem de enkelte kreditorer og debitorer, hvorved disse poster nedbringes. England påtager sig således af sin samlede gæld efter aprilopgørelsen (505 mill. $) straks at betale 106.5 mill. $ i guld til forskellige kreditorer, medens et tre gange så stort beløb, 319.5 mill. $, skal afdrages over en årrække i henhold til særlig aftale med vedkommende kreditorer. Danmark har for sin part truffet aftale om 16 mill. $ med Belgien, 13 mill. med Schweiz, 7 mill. med Sverige og 3 mill. med Østrig. En fjerdedel

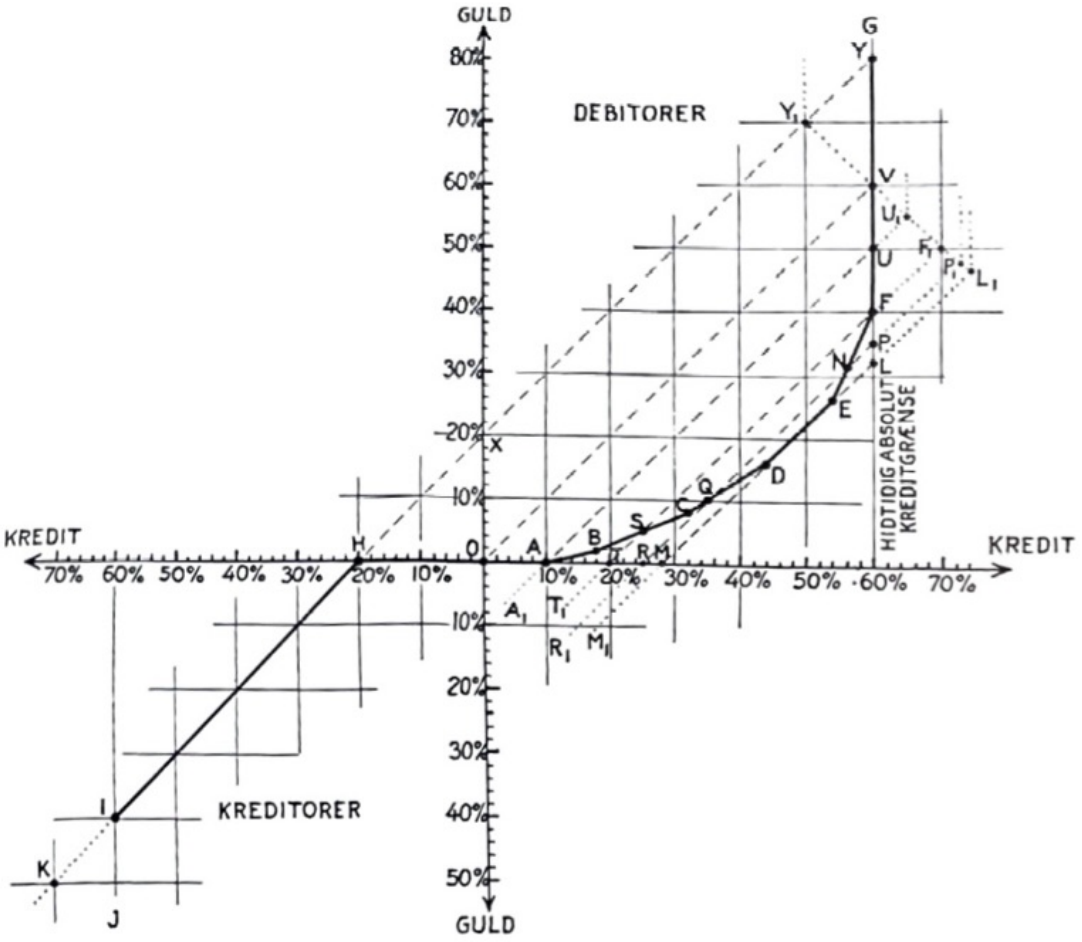

Ovenstående diagram illustrerer sammenhængen mellem kreditydelse til og fra EPU på den ene side og guld(eller-dollar)betalinger fra og til unionen på den anden. For kreditorlande gælder nederste venstre kvadrant, for debitorlande øverste højre. Kreditydelser og guldbetalinger måles langs akserne i pct. af den *hidtidige* kvote, medens det samlede regnskabsmæssige over- eller underskud repræsenteres af *summen* af de til landets position svarende stykker på begge akser. Hvis et land fx. befinder sig i punkt N har det udnyttet 87 % af sin debetkvote, hvoraf (ca.) 56 % er dækket ved kreditmodtagelse, (ca.) 31 % ved guldindbetaling.

Kurven OABCDEF repræsenterer sammenhængen mellem indbetalt guld og modtagen kreditydelse for debitorer under den hidtidige ordning. Kredit ud over 60 % af kvoten kunne normalt ikke opnås, hvorfor kurven fra punkt F går parallelt med „guld"-aksen; oven for dette punkt var kvoten overskredet. Tilsvarende repræsenterer OHI sammenhængen mellem modtaget guld og kreditydelse til unionen for kreditorlande. I princippet var kreditorerne ikke forpligtede til at yde kredit ud over 60 % af deres kvote, hvorfor de i tilfælde af, at yderligere overskud oparbejdedes, egentlig skulle have fulgt liniestykket IJ; i praksis har de „ekstreme" kreditorer imidlertid ydet kredit også for overskud ud over deres kvote, gerne i forholdet 50 % kredit–50 % guld (liniestykket IK).

Under den hidtidige ordning måtte *alle* lande bevæge sig langs de angivne linier (op eller ned alt efter om de øgede deres underskud, resp. formindskede deres overskud, eller omvendt mindskede deres underskud, resp. oparbejdede et overskud). I fremtiden bliver det imidlertid anderledes. Det enkelte land kommer nu til at bevæge sig langs en linie med hældning 45° (svarende til 50 % guld og 50 % kredit) og gående igennem

det punkt på linien IHOABCDEF, hvor landet (tilfældigvis) befandt sig på skæringsdagen).

Eks. 1. Befandt landet sig på denne dato et sted mellem D og E – d. v. s. i den tranche mellem 60 % og 80 % af den gamle kvote, hvor der betaltes 50 % guld, vil det, dersom dets underskud vokser ud over 80 % af den gamle kvote, komme til at bevæge sig langs linien EL. Det slipper således med *mindre* guldbetalinger end efter den hidtidige ordning. Hvis det nye arrangement skal fortolkes således, at det tidligere absolutte kreditmaksimum ikke kan overskrides, må det efter at have modtaget kredit svarende til 60 % af den gamle kvote og indbetalt guld svarende til 32 % af denne, dække yderligere overtræk fuldt ud med guld (bevæge sig langs linien LG). Hvis derimod den 20 % kvoteudvidelse skal fortolkes uden begrænsninger, kan det fortsætte helt op til punkt L_1, inden der kræves 100 % guldindbetaling. I dette punkt vil landet have modtaget en kredit på 74 % af gammel kvote og have indbetalt guld op til 46 % heraf (i alt 120 % af gammel kvote). Denne fortolkning er dog næppe sandsynlig.

Såfremt landets underskud omvendt reduceres til mindre end 60 % af gammel kvote, vil det bevæge sig langs linien DM. Det får altså guld tilbage i *hurtigere tempo* end det, hvori det i sin tid blev indbetalt; når det har fået alt sit guld igen (punkt M), vil det stadig have en gæld på 28 % af gammel kvote, mod 10 % efter gammelt system (punkt A). Fortsætter reduktionen af underskuddet, og afvikles der stadig i forholdet 50 % guld til 50 % kredit, vil landet få udbetalt guld *ud over*, hvad det selv har indbetalt, skønt det stadig har gæld til unionen (bevægelse langs linien MM_1). Denne fortolkning vil dog næppe heller blive accepteret af de nuværende kreditorlande, hvis problemet skulle blive aktuelt. Formodentlig vil det blive forlangt, at landet først skal tilbagebetale hele sin gæld (bevæge sig langs linien MO), før det kan få yderligere guld udbetalt.

Eks. 2. Ser man dernæst på et land, der i skæringsøjeblikket befandt sig i punkt N (sidste tranche af gammel kvote – med 70 % guldbetaling for yderligere træk), vil dette i tilfælde af yderligere stigning i dets underskud kunne bevæge sig langs linien NP (og muligvis, men næppe sandsynligt, videre til P_1). Også dette land slipper altså med mindre guldbetalinger end før; men dets stilling er dog knapt så gunstig som land 1's. Hvis omvendt underskuddet for land 2 formindskes, vil det *i begyndelsen* få guld tilbage i et *langsommere tempo* end det, hvori guldet tidligere er blevet indbetalt (bevægelse ad linien NQ); men fortsættes nedbringelsen af underskuddet, ændres billedet, idet landet, når punkt Q passeres, vil have fået alt det guld tilbage, som det tidligere har indbetalt under den opadgående bevægelse langs QDEN. Når landet har fået alt sit indbetalte guld retur (punkt R), har det stadig en gæld på 25 % af den gamle kvote, hvilket dog er mindre end i land 1's tilfælde.

Eks. 3. Forestiller man sig, at et land på skæringsdatoen befinder sig i punkt Q, vil det, hvis underskuddet vokser, *i begyndelsen* skulle indbetale *mere* guld end efter det gamle system; men i det øjeblik punkt N passeres under den opadgående bevægelse, skifter situationen, og de samlede guldindbetalinger bliver mindre, end de ville have været under det gamle system. Landet er i samme stilling som land 2. Formindskes underskuddet, bevæger landet sig fra Q mod R og får altså også mere guld tilbage, end det har modtaget, ganske som for land 2's vedkommende.

Eks. 4. Et land, der „starter" i punkt S (svarende til 5 % guldindbetaling og 25 % kreditmodtagelse), vil i tilfælde af, at det øger sin gæld, skulle indbetale guld i hurtigere tempo end før; men efterhånden ændrer billedet, og landet havner i punkt F; det kan med andre ord opnå nøjagtig samme maksimale kredit for samme guldindbetaling som efter det hidtidige system. (Yderligere bevægelse til punkt F_1 er usandsynlig). Hvis underskuddet falder, får landet guld tilbage i et hurtigere tempo end det, hvori det

blev indbetalt (bevægelse ad ST). Et land, der „starter" i F (eller når ned til F efter at have fjernet et eksisterende ekstremt underskud), vil også komme til at bevæge sig ad linien FST.

Eks. 5. „Starter" et land i punkt A, må det ved voksende underskud indbetale mere guld end før; for at nå op på hidtidigt kreditmaksimum, må det indbetale guld op til 50 % af gammel kvote mod tidligere kun 40 %. Var udgangspunktet O, måtte landet endog op på guldindbetalinger på 60 % af gammel kvote for at opnå en kredit af samme størrelse (punkt V). Disse to lande ville altså være ringere stillet end før, medens landene 1, 2 og 3 er bedre stillet. I hvert fald landet med udgangspunkt i A er dog et tænkt tilfælde, idet ingen debitor i øjeblikket befinder sig i omegnen heraf.

Eks. 6. Tænker man sig – hvad der efter de hidtidige erfaringer ikke er umuligt – at *et nuværende kreditorland* reducerer sit overskud og evt. bliver debitor, måtte det efter en bogstavelig fortolkning af de nye regler skulle bevæge sig fra et eller andet sted på linien IH via punkt X og op imod punkterne Y_1 og Y. Dette ville indebære, at landet, når det havde passeret punkt H, havde tilbagebetalt alt det guld, det tidligere havde modtaget fra unionen, og at det skulle fortsætte med at betale guld (på stykket HX) til trods for, at det stadig havde et tilgodehavende hos unionen. Når dette tilgodehavende var helt opspist (punkt X), ville landet have indbetalt guld svarende til 20 % af gammel kvote. Ved en streng fortolkning af bestemmelsen om kvoternes udvidelse med 20 % ville man tilmed komme til det resultat, at landet kun kunne bevæge sig til punkt Y_1, hvor det ville have indbetalt 70 % (af gammel kvote) og til gengæld modtaget 50 % kredit – altså et lavere kreditmaksimum end det der gælder for de nuværende debitorlande.

Det lyder ikke sandsynligt, at kreditorerne skulle være villige til at acceptere en sådan fortolkning. I hvert fald må man nok regne med, at de vil forlange at kunne gå helt op til punkt Y, og det mest nærliggende er vel at antage, at det nye arrangement skal fortolkes derhen, at et kreditorland fra punkt H skal kunne bevæge sig til punkt O (altså trække på sine tilgodehavender uden at præstere guldbetaling) og derefter eventuelt følge linien OV (jvf. eks. 5).

af disse beløb, eller ca. 10 mill. $ (65–66 mill. kr.) betales straks i dollars til de pågældende lande, medens resten afdrages over 7 år. De således konsoliderede beløb vil dog vedvarende blive opført som EPU-gæld, i det omfang de ikke er afdraget. Endvidere forhandles der med Tyskland om en tilsvarende ordning for ca. 20 mill. $.

Kreditorerne vil ud over de beløb, de modtager fra debitorer i henhold til de tosidige aftaler, få udbetalt 130 mill. $ af EPU's likvide aktiver (hvoraf der som nævnt ikke fremtidig vil være behov for så stor en beholdning som hidtil). Til gengæld herfor forpligter kreditorerne sig til at yde særlige kreditter ud over deres kvoter (formentlig *efter* den almindelige 20 % „forlængelse"); overskud i disse særlige kvotetillæg vil også blive afviklet med 50 % guld og 50 % kredit. Endvidere vil debitorernes samlede gæld blive reduceret med et beløb svarende til de 130 mill. $.

Tyskland, der er det største kreditorland, vil straks modtage 137–38 mill. $, og har til gengæld givet tilsagn om en tillægskvote på 450 mill. $; landets hidtidige kvote har været 500 mill. $.

RÅVAREMARKEDERNE

Et påfaldende træk i den internationale økonomiske udvikling i det sidste årstid er den omstændighed, at *råvarepriserne som helhed snarest har været stigende,* jvf. fx. nedenstående diagram, der er lånt fra „Economist". Det bør dog bemærkes, at dette indeks giver et stærkere indtryk af prisstigningen end andre lignende pristal, således lå Moody's amerikanske råvareprisindeks i slut-

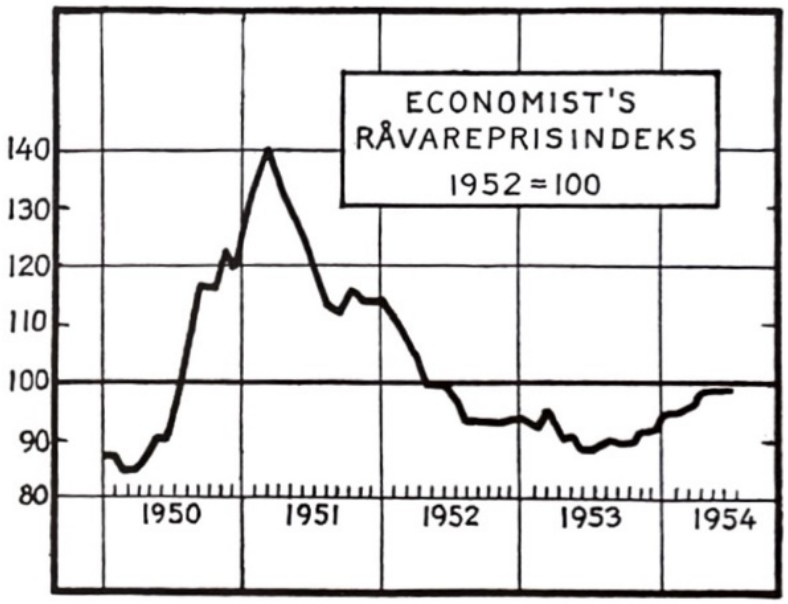

ningen af juni kun 3–4 % højere end et år tidligere, medens Reuter's engelske på samme tidspunkt endog var et par procent lavere end året før. For begge disse pristal gælder det, at de udviste nogen nedgang fra sommeren 1953 til hen på efteråret; derefter gik også de i vejret, men i de sidste par måneder har de været ganske svagt faldende. Mangelen på overensstemmelse mellem de forskellige indices skyldes naturligvis, at de ikke er sammensat af ganske det samme vareudvalg, ligesom også de benyttede noteringer og de relative vægte er noget forskellige.

Hvorom alting er, synes det dog bemærkelsesværdigt, at råvarepriserne i hvert fald ikke har givet efter som følge af det amerikanske konjunkturtilbageslag. Årsagerne til denne udvikling kan være flere. For det første spiller det en stor rolle, at Vesteuropa stadig har haft opadgående konjunkturer og dermed behov for større råvareimport. Endvidere havde råvarekøberne i forventning om en yderligere fortsættelse af prisfaldet efter Korea-boom'en allerede nedbragt deres lagre til et minimum, således at der ikke var nogen større mulighed for at reducere indkøbene i forhold til det løbende forbrug. Desuden kan frygt for, at udviklingen i Indokina skulle føre til en mere omfattende konflikt og afskæring fra vigtige forsyningskilder have øvet en vis indflydelse, og endelig kommer hertil den omstændighed, at en prisopgang, når den først

er begyndt, har en tilbøjelighed til at forstærke sig selv, fordi køberne ønsker at sikre sig leverancer, før yderligere prisstigninger indtræffer.

Iøvrigt har udviklingen langt fra været ens for de forskellige varer. Meget stærke stigninger finder man for *kaffe*, *kakao* og *te*, der alle har sat rekord med de højeste priser, de nogensinde har nået. Kaffe noteredes således sidst i juni i New York til omkring 90 cents pr. pound eller næsten 70 % mere end et år tidligere, medens prisen for kakao endog er mere end fordoblet. Årsagen til disse kraftige stigninger er dels lave høstudbytter, dels et stadigt voksende forbrug, ikke mindst i U.S.A.

Blandt *metallerne* har *tin*, der i juli 1953 var nede under 600 £ pr. ton, vist betydelig stigning og noteres nu omkring 750 £ pr. ton, hvilket dog ikke er mere end det halve af toppunktnoteringen i februar 1951. Medvirkende til fremgangen har været amerikanske regeringsindkøb i Indonesien og Bolivia (i sidste tilfælde bl. a. med henblik på at støtte landets vaklende økonomi). Fornylig er der blevet afsluttet en international tin-overenskomst (som dog ikke er tiltrådt af det vigtigste forbrugerland, U.S.A.), der ventes at træde i kraft til efteråret. Ved denne aftale er det meningen at søge tinprisen stabiliseret mellem 720 og 800 £ pr. ton; midlet skal være en „buffer stock", hvorfra der sælges, når prisen truer med at gå over maksimumsgrænsen, medens der købes, når den falder til minimum. Foreløbig har man dog intet tin til rådighed til det første formål.

Kobber er efter prisfald ved årsskiftet pæny steget til samme højde som for et år siden, bl. a. som følge af tilbageholdelse af Chiles lagre, nedgang i den amerikanske produktion og genopbygning af private lagerbeholdninger i England. Også *bly* og *zink* har i de sidste måneder genvundet den forudgående periodes tabte terræn, og ligger nu snarest højere end for et år siden; dette skyldes ligeledes reduktion af den amerikanske produktion i forbindelse med et udvidet program for indkøb til U.S.A.s strategiske lagre.

Tekstilråstofferne har ligget nogenlunde fast i pris. *Uld* gik noget ned i den sidste del af 1953, men er atter steget omtrent tilsvarende i indeværende år, og for *bomuld* har en lignende udvikling gjort sig gældende; prisstøttende indkøb på det amerikanske marked har neutraliseret det store udbud, og prislejet er i dag snarest lidt højere end i midten af 1953.

Gummiprisen viste fortsat fald gennem hele 1953 og et stykke ind i 1954. i marts nåede den bunden med 16 pence pr. pound, ikke stort mere end en femtedel af prisen i marts 1951. Siden er den imidlertid atter steget til ca. 20 pence, dels på grund af svigtende produktion, dels fordi de lave priser har ført til en forskydning i forbruget fra syntetisk til naturgummi, ligesom forbrugerne synes at være blevet tilskyndet til at retablere deres lagre. Som følge af den potentielle konkurrence fra de syntetiske produkter er der imidlertid nok ret snævre grænser for yderligere prisstigninger.

Hvede er en af de få varer, der har vist støt nedadgående priser gennem

de sidste par år. Midt i 1953 faldt den frie pris ned under det maksimum som var sat i henhold til den internationale hvedeoverenskomst, og til hvilket den største del af hvedehandelen i de foregående år var afviklet. Siden er prisfaldet stadig fortsat, og i juni gennemførtes nye nedsættelser af eksportpriserne i de to vigtigste eksportlande U.S.A. og Canada; prisen ligger nu nærmere ved hvedeaftalens minimum, 1.55 $ pr. bushel, end ved dens maksimum, 2.05 $. Årsagen til denne udvikling er formentlig i hovedsagen, at både eksport- og importlande i vid udstrækning har opmuntret hvedeproduktionen gennem indenlandske prisstøtteforanstaltninger. Man regner med, at de i øjeblikket eksisterende lagre er tilstrækkelige til at dække hele verdens hvedeforbrug for det kommende år, uden at man behøver at gøre indhug i den nye høst. I U.S.A. har man søgt at imødegå udviklingen ved at forlange en nedskæring af hvedearealet med 20 % som betingelse for opnåelse af de statsgaranterede støttepriser, og det har også været på tale at sætte en grænse for det kvantum pr. acre, som hver farmer kan sende på markedet, som modvægt mod den – naturlige – tendens til at intensivere dyrkningen på de nedskårne arealer. Nogen særlig økonomisk politik på længere sigt kan dette næppe siges at være. For at komme af med en del af de bugnende lagre har man endvidere foretaget den ovenfor nævnte nedsættelse af eksportprisen. Også overskudslagre af andre varer – bl. a. *smør* – har U.S.A. søgt at få reduceret ved salg til priser under hjemmemarkedets støttede producentpriser, en politik, der har givet anledning til bekymring og protester fra typiske landbrugseksportlande.

6.7.1954
P. W.

DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION[1]

Produktions- og beskæftigelsesmæssigt har udviklingen i første halvdel af 1954 fulgt en opadgående linie. Indekset for den samlede industriproduktion var i maj højere end på noget tidligere tidspunkt, og arbejdsløshedsprocenterne er på de fleste områder gået så stærkt ned, at man kan tale om fuld beskæftigelse. Samtidig med den *højkonjunktur*, der har udviklet sig, er der imidlertid pány opstået et *valutaproblem*, idet nationalbankens nettotilgodehavender i udlandet ved midten af juli var faldet til 2.4 mill. kr. mod 326 mill. kr. ved årets begyndelse og 390 mill. kr. ultimo september 1953. For at modvirke forringelsen af valutastillingen satte nationalbanken den 23. juni *diskontoen* op med en hel procent til 5½, og regeringen har den 7. juli givet meddelelse om en række foranstaltninger, der har til formål at formindske den samlede efterspørgsel og dermed også importen.

UDENRIGSHANDELEN

Vil man undersøge årsagerne til den stærke nedgang i valutareserven, er det nærliggende først at se på udenrigshandelens udvikling. I de 5 første måneder i 1954 havde Danmark et indførselsoverskud på 494 mill. kr., hvilket var ca. 125 mill. kr. mere end i den tilsvarende periode i 1953. Den *forøgede merimport* i år kan dog ikke alene forklare nedgangen i valutareserven. Som forklaring er også nævnt en *omlægning af betalingssædvanerne* – længere kredit ved eksport og forudbetaling af importen af f. eks. biler; man må også regne med, at nedgangen i valutabeholdningen i den sidste tid er blevet forstærket af *frygt for importbegrænsende foranstaltninger*, uden at det endnu har givet sig udslag i den faktiske import.

Forsåvidt nedgangen i valutabeholdningen skyldes eengangsårsager som ændrede betalingssædvaner og fremskyndet import er den naturligvis mindre betænkelig, end hvis den skyldes en mere varig tendens til stigende indførselsoverskud. Der er næppe tvivl om, at en tilstand som den nuværende med fuld

[1] Se også tabelbilaget bag i heftet.

Udenrigshandelen.
(Månedsgennemsnit i mill. kr.).

	Indførsel	Udførsel	Indførsels-overskud
Januar kvt. 1953	590	513	77
April „ „	522	476	46
Juli „ „	566	478	88
Oktober „ „	616	564	52
Januar „ 1954	595	515	80
April måned „	668	506	162
Maj „ „	646	552	94

beskæftigelse og stigende indkomster let kommer til at give sig udslag i stigende merimport. Men udviklingen af udenrigshandelen i de første 5 måneder af 1954 tyder ikke på, at det er en sådan tendens til varig forringelse af handelsbalancen, der har været den eneste eller blot den vigtigste årsag til den forøgelse af importoverskudet, der har fundet sted. En meget væsentlig del af importstigningen i sammenligning med den tilsvarende periode i fjor består af *råstoffer,* som senere kan ventes udført i forædlet form. Dette gælder først og fremmest en stigning i importen af korn på over 100 mill. kr. og af foderstoffer på ca. 40 mill. kr., men en forøgelse af importen af jern og andre metaller kan nævnes i samme forbindelse. Selvom importen af spindestoffer og af brændselsstoffer samtidig er gået ned, synes derfor halvdelen eller mere af importstigningen at kunne henføres til *besætnings- og lagerforøgelse,* og det svind i valutabeholdningen, der er forårsaget heraf, betyder formentlig kun en forbigående nedgang i landets internationale likviditet. Udenfor de nævnte varegrupper har importen af motorkøretøjer af enhver art (omfattende såvel komplette vogne som dele til samling og reservedele) lagt beslag på 206 mill. kr. mod 139 mill. kr. i januar–maj i fjor.

Imod en samlet importstigning på små 300 mill. kr. i de første 5 måneder af 1954 står en *forøgelse af eksporten* med over 150 mill. kr., hvoraf godt 100 mill. kr. falder på *landbrugsprodukter.* I januar kvartal var landbrugseksporten mindre end i 1953, men i månederne april og maj lå den henholdsvis godt 40 og 100 mill. kr. højere end i de tilsvarende måneder i fjor. Fremgangen i eksporten af industrivarer, ca. 42 mill. kr. i sammenligning med januar–maj 1953, falder derimod så godt som udelukkende på januar kvartal, idet en stigning på 18 mill. kr. i april næsten opvejedes af et fald på 14 mill. kr. i maj. Når industrieksporten i de to måneder april og maj ikke viser nævneværdig fremgang i forhold til 1953, er en af årsagerne, som det fremgår af nedenstående tabel, *tilbagegang i eksporten af kødkonserves,* der har måttet begrænses af hensyn til baconeksporten til England. Tabellen viser iøvrigt, at der i april–maj har været op- og nedgang i de samme grupper som i januar kvartal.

Eksporten af vigtige industrivarer.
(Mill. kr.).

	Januar kvartal			April-maj		
	1953	1954	Stign. (+) eller fald (−)	1953	1954	Stign. (+) eller fald (−)
Kødkonserves	56.8	75.4	+18.6	42.3	32.2	−10.1
Mælkekonserves	33.2	22.9	−10.3	23.5	19.1	− 4.4
Sukker og sukkervarer	5.9	8.0	+ 2.1	3.6	7.1	+ 3.5
Farmaceutiske præparater	27.7	20.6	− 7.1	17.6	10.5	− 7.1
Cement	19.5	5.2	−14.3	7.6	5.8	− 1.8
Metaller, mere bearb.	9.8	19.4	+ 9.6	7.9	16.8	+ 8.9
Maskiner, undt. elektriske	97.3	121.4	+24.1	73.7	88.0	+14.3
Elektriske maskiner	29.8	39.1	+ 9.3	21.1	25.5	+ 4.4
Skibe, nye	35.3	23.9	−11.4	8.0	–	− 8.0
Skibe, brugte	23.2	11.4	−11.8	11.2	1.8	− 9.4
Klædningsstykker	9.5	9.7	+ 0.2	5.2	6.6	+ 1.4

I hvilket omfang der i den kommende tid virkelig vil ske i hvert fald en delvis udligning af den hidtidige importstigning gennem forøget eksport især af landbrugsprodukter, er naturligvis afhængig af, hvorledes *afsætningsforholdene på de udenlandske markeder* udvikler sig. Dette vil bedre kunne bedømmes, når resultatet af de forhandlinger, der i øjeblikket finder sted med England og Sovjetunionen, foreligger. Et andet usikkerhedsmoment er *udfaldet af høsten*. En række ekstra gode høstår i forbindelse med en bedring af bytteforholdet overfor udlandet bidrog væsentligt til at skabe den valutareserve, der nu er gået så stærkt svind i, og omvendt vil en nedgang i høstudbyttet og en ny forringelse af bytteforholdet i høj grad vanskeliggøre genopbygningen af valutareserven. Hvad *bytteforholdet* angår, har det i den senere tid udviklet sig i ugunstig retning, idet forholdet mellem engrospriserne for eksportvarer og importvarer i maj var faldet til 75 mod 82 i december og 80 i maj 1953 Iøvrigt giver den omstændighed, at importpriserne i det sidste halve års tid har været stigende, formentlig sammen med den stærkt forøgede aktivitet i jern- og metalindustrien forklaringen på fremgangen i importen af jern og andre metaller.

VALUTASTILLINGEN

De vigtigste ændringer i nationalbankens mellemværende med udlandet har i de sidste måneder bestået i en stadig forøgelse af gælden til den europæiske betalingsunion, medens stigningen i dollarbeholdningen såvel som nedgangen i beholdningen af „tredielandsvalutaer" er ophørt. Af kreditraterne i EPU var ultimo juni udnyttet 971 mill. kr., hvoraf 297 mill. kr. var betalt i dollars, således at gælden til EPU herefter udgjorde 674 mill. kr. Iøvrigt

henvises til nedenstående tabel og til redegørelsen side 70 for de ændringer, der er sket ved forlængelsen af EPU for endnu et år.

Bankernes nettotilgodehavender i udlandet.
(Mill. kr.).

		EPU-valuta	U.S A.-dollars	Can. doll. o. schw. francs	Internat. institutioner m. v.	Andre valutaer	Ialt nationalbanken	Private banker	Samlet nettotilgodehavende
Ult. dec.	1951	÷ 266	267	4	÷ 91	106	20	÷ 54	÷ 34
„ marts	1952	÷ 72	186	4	÷ 104	104	118	÷ 49	69
„ juni	„	÷ 200	177	5	÷ 91	144	35	÷ 56	÷ 21
„ sept.	„	÷ 100	271	7	÷ 109	157	226	÷ 41	185
„ dec.	„	÷ 223	494	8	÷ 103	156	332	÷ 44	288
„ marts	1953	÷ 256	504	9	÷ 120	127	264	÷ 33	231
„ juni	„	÷ 279	556	13	÷ 102	146	334	÷ 40	294
„ sept.	„	÷ 341	640	13	÷ 101	179	390	÷ 71	319
„ dec.	„	÷ 432	682	8	÷ 104	172	326	÷ 33	293
„ jan.	1954	÷ 425	709	10	÷ 91	116	319	÷ 21	298
„ febr.	„	÷ 444	757	8	÷ 105	96	312	÷ 25	287
„ marts	„	÷ 474	798	8	÷ 127	69	274	÷ 23	251
„ april	„	÷ 541	821	8	÷ 136	43	195	÷ 17	178
„ maj	„	÷ 599	829	8	÷ 136	40	142	÷ 10	132
„ juni	„	÷ 674					23		
medio juli	„						2		

PENGE- OG KAPITALMARKEDET

Det stærke træk på nationalbankens valutabeholdning havde indtil udgangen af maj ikke medført nogen væsentlig formindskelse af den samfundsmæssige likviditet. Den tendens til formindskelse af likviditeten, der automatisk følger med en nedgang i valutabeholdningen, modvirkedes af bevægelserne på finansministeriets løbende konto, der ultimo marts viste et overskud i statskassens favør på 201 mill. kr., men ultimo maj en gæld til banken på 45 mill. kr. I juni forvandledes denne gæld imidlertid til et tilgodehavende på 40 mill. kr., og denne ændring i forbindelse med den forstærkede nedgang i valutabeholdningen – 119 mill. kr. – modsvaredes af en nedgang i pengeforsyningen (seddelomløb plus de private bankers indestående på foliokonto) med et lignende beløb.

Når staten i løbet af de to måneder april og maj trak næsten 250 mill. kr. på sin konto i nationalbanken, stod det i forbindelse med en stærk *tilbagegang i det løbende salg af statsobligationer*. Afsætningen af disse papirer gik ned fra 60 mill. kr. i marts til 20 mill. kr. i april og kun 7 mill. kr. i maj, idet de kurser, hvortil salget skete, fastholdtes på trods af,at en nedadgående tendens på obligationsmarkedet havde begyndt at gøre sig gældende. I begyndelsen af

(Mill. kr.).

	Maj 1953	Dec. 1953	Marts 1954	April 1954	Maj 1954	Juni 1954
Nationalbanken						
Udl. tilgodehavender, netto	290	326	274	195	142	23
Nettotilgodeh. hos staten ...	2040	2017	1843	1946	2112	2004
Obligationer og aktier	455	503	502	503	503	517
Seddelomløb	1846	2118	1972	1981	1954	2000
Foliokonto	495	473	372	392	469	266
Pengemængde	2341	2591	2344	2373	2423	2266
Forretningsbankerne						
Kassebeholdning	849	942	811	774	874	
Obligationer og aktier	1337	1210	1395	1387	1383	
Udlån ialt	5375	5668	5727	5794	5798	
Indlån ialt	6481	6591	6615	6652	6834	
Sparekasserne[1]						
Obligationer og aktier	1537	1519	1525	1524	1527	
Udlån ialt	3194	3307	3370	3393	3447	
Indlån ialt	4696	4641	4790	4868	4930	

[1] 129 sparekasser, for maj 1954 133 sparekasser. De tilsvarende tal for 133 sparekasser i april 1954 var henholdsvis 1528, 3410 og 4890 mill. kr.

juni blev forsøget på at holde renten nede imidlertid opgivet, og salget af statsobligationer har siden da og navnlig efter diskontoforhøjelsen den 23. juni og den dermed følgende almindelige forhøjelse af renteniveauet på ny været stigende og udgjorde i juni ialt ca 23 mill. kr.

Indekset for obligationskurserne faldt i maj til 92 (1935 = 100) mod 93 i de foregående måneder og er efter diskontoforhøjelsen gået yderligere ned. Som udtryk for *kursbevægelsen for obligationer* siden diskontoforhøjelsen kan nævnes, at kursen for 4½ % obligationer i Østifternes Kreditforening, åbne serier, der den 22. juni var 82, den 6. juli var faldet til 80¼. Iøvrigt fulgtes diskontoforhøjelsen straks af en tilsvarende *forhøjelse af forretningsbankernes udlånssatser*, og også *indlånsrenten* i banker og sparekasser er blevet eller vil i den nærmeste fremtid blive forhøjet. For indlån på tid andrager forhøjelsen i de københavnske banker og sparekasser ½ %, hvorefter renten for indlån på 3, 6 og 9 måneders opsigelse bliver henholdsvis 4, 4½ og 5 %. Det kan i denne forbindelse bemærkes, at indlånsrenten ikke blev sat ned efter diskontonedsættelsen i slutning af september 1953.

REGERINGSFORANSTALTNINGER MOD VALUTAKRISEN

Under folketingets 3. behandling af tillægsbevillingsloven den 3. juni, hvor debatten i væsentlig grad drejede sig om valutaproblemet, gjorde statsminister Hans Hedtoft rede for de foranstaltninger, regeringen indtil da havde iværksat

for at imødegå valutatabet: en nedskæring af civile og militære anlægsarbejder med 50 mill. kr. og en reduktion af antallet af „tildelingsbiler", således at den samlede bilimport kunne holdes nede på det oprindelig tilsigtede tal, 30.000 vogne eller 5.000 flere end i fjor. Han erklærede, at regeringen ikke forberedte importregulering eller lignende restriktioner, men at det kunne blive nødvendigt at tage finanspolitikken op til revision.

Nationalbankens *diskontoforhøjelse* den 23. juni, der skete i forståelse med regeringen, efterfulgtes 14 dage senere af en betydelig udvidelse af de *administrative foranstaltninger* til imødegåelse af valutatabet. Det drejer sig i første række om foranstaltninger, der tager sigte på at dæmpe den økonomiske aktivitet ved en *begrænsning af bygge- og anlægsvirksomheden,* hvorved der samtidig skal opnås ikke uvæsentlige besparelser for statskassen. Ialt skal den civile og – især – den militære bygge- og anlægsvirksomhed i indeværende finansår reduceres med ca. 120 mill. kr., hvoraf ca. 75 mill. kr. er besparelser for statskassen, og herudover skal der spares andre 75 mill. kr. på de militære budgetter, således at den samlede besparelse for statskassen kommer op på ca. 150 mill. kr. I alt reduceres forsvarsbudgettet med 125 mill. kr. gennem udsættelse af kasernebyggeri og ekspropriation af arealer til øvelsespladser samt nedsættelse af udgiften til anskaffelse af krigsmateriel, og desuden undersøger regeringen muligheden for en nedsættelse af den militære tjenestetid. Begrænsningen af den civile byggevirksomhed rammer såvel boligbyggeriet som skole- og hospitalsbyggeriet, for boligbyggeriets vedkommende derved, at der i stedet for 7000 parcelhuse med statsstøtte kun opføres 6000, hvilket betyder en samlet besparelse på ca. 45 mill. kr. og en besparelse for statskassen på en snes millioner kroner. En anden foranstaltning tager sigte på at opnå en valutabesparelse gennem en *skærpelse af reglerne for køb af biler og motorcykler i henhold til dollarpræmieringsordningen,* hvorved prisen for små biler forhøjes med ca. 1000 kr. Desuden strammes nu også tildelingen af indkøbstilladelser til motorcykler, således at antallet reduceres med 5–6000. Uroen om valutaen har utvivlsomt i den sidste tid i høj grad været medvirkende til den stærke forøgelse af importen af biler og motorcykler, der har fundet sted. I første halvår 1954 er der importeret lige så mange biler og motorcykler som i hele året 1953.

Det tredie led i regeringens valutaprogram er en beslutning om snarest muligt at udbyde et *præmieobligationslån på 100 mill. kr.* som en pengeopsugende foranstaltning. Dette kan ske uden ny lovhjemmel, idet finansministeren allerede har bemyndigelse til at udstede et præmieobligationslån af denne størrelse.

Endelig skal i denne forbindelse nævnes, at nationalbanken med regeringens tilslutning har meddelt bankerne, at den under hensyn til den økonomiske situation ser sig nødsaget til at *begrænse afgivelsen af tilsagn om genbelåning af bankernes byggelån.* Samtidig har nationalbanken ud fra ønsket om i størst

mulig udstrækning at fremme eksporten henledt bankernes opmærksomhed på det tilsagn, den allerede i februar har givet om at ville belåne *eksportkreditter,* uanset om der foreligger statsgaranti eller ikke, og endvidere har nationalbanken indledet forhandlinger med de private banker om yderligere lettelse af adgangen til genbelåning af kredit til eksport*produktion.*

Ved offentliggørelsen af disse foranstaltninger, der skønnes at ville medføre en valutabesparelse i andet halvår 1954 på ca. 100 mill. kr., har regeringen udtalt, at den ikke har planer om yderligere indgreb. Hvis denne erklæring virker efter sin hensigt, vil den dæmpe den nervøsitet, som i de sidste uger utvivlsomt har været en ikke helt uvæsentlig årsag til nedgangen i valutareserven.

PRODUKTION OG BESKÆFTIGELSE

Stigningen i *industriproduktionen* i den forløbne del af 1954 har ikke blot været sæsonbestemt, men er tillige udtryk for en konjunkturopgang. Mellem januar og maj gik indekset for den samlede industriproduktion op fra 106 til 122 (1949 = 100) eller med ca. 15 %, medens der i den tilsvarende periode i fjor var en fremgang fra 104 til 116 eller knap 12 %. Som nævnt lå produktionsindekset for industrien i maj højere end på noget tidligere tidspunkt, men det var dog kun i enkelte industrier, at produktionen var væsentligt større end i foråret 1951, da efterkrigsårenes produktionsstigning kulminerede. I træindustrien, sten-, ler- og glasindustrien samt transportmiddelindustrien er produktionen dog betydeligt større end dengang. På den anden side er produktionen i de udprægede konsumvareindustrier, næringsmiddel-, tekstil- og beklædningsindustrien, noget mindre.

Industriproduktionen.
(Procentvis forandring fra tilsvarende periode 1952–53).

	1. kvt. 1953	2. kvt. 1953	3. kvt. 1953	4. kvt. 1953	1. kvt. 1954	April-maj 1954
Næringsmiddelindustri	–	+ 3	–	+ 5	–	–
Tekstilindustri	+10	+15	+10	÷ 6	÷ 7	÷ 8
Fodtøjs- og beklædningsindustri	+23	+ 2	+ 8	÷13	÷11	÷ 5
Træindustri	+10	+12	+ 4	+ 3	+ 2	+ 2
Papir- og grafisk industri	–	+ 7	+ 9	+ 9	+ 9	+ 8
Kemisk industri	+ 8	+ 1	+ 1	+ 4	+ 2	+ 5
Sten-, ler- og glasindustri	÷ 1	–	+ 2	÷ 1	÷ 7	+ 7
Jern- og metalindustri	÷10	÷ 5	+ 1	+10	+13	+15
Transportmiddelindustri	+ 1	÷ 1	÷ 2	+ 5	+ 4	+ 6
Industrien ialt	+ 1	+ 2	+ 4	+ 4	+ 3	+ 5
Heraf:						
Konsumvareindustri	+ 6	+ 4	+ 4	+ 1	÷ 1	+ 2
Produktionsmiddelindustri .	÷ 5	÷ 2	–	+ 6	+ 7	+10

Iøvrigt har udviklingen indenfor de enkelte industrigrupper i de sidste måneder stort set formet sig på samme måde som i januar kvartal. I tekstil- og beklædningsindustrierne ligger produktionen stadig lavere end på samme tid i 1953, medens fremgangen i jern- og stålindustrien og dermed i produktionsmiddelindustrien er blevet yderligere forstærket.

Arbejdsløshedsprocenten var ved udgangen af maj faldet til 3.3 mod 6.3 i maj 1953, og i alle vigtigere fag med undtagelse af skræderfaget og tekstilarbejdere var ledigheden mindre end på samme tid i fjor. Trods produktionsnedgangen i tekstil- og beklædningsindustrien er stigningen i arbejdsløsheden i disse fag iøvrigt ubetydelig, hvilket vel står i forbindelse med, at en del arbejder på nedsat arbejdstid. I hvert fald var ledighedsprocenten i skræderfaget i maj kun steget til 4.1 mod 3.7 i maj i fjor, medens ledigheden for tekstilarbejderne samtidig var gået op fra 5.9 til 6.1 %.

Ved sammenligning af arbejdsløshedsprocenterne i år og i fjor kan der iøvrigt være grund til at gøre opmærksom på, at forlængelsen af den militære tjenestetid har medført en betydelig forøgelse af antallet af indkaldte værnepligtige. Medens de militære styrker i maj 1953 omfattede 33.000 personer, var tallet i oktober 1953 efter gennemførelsen af tjenestetidsforlængelsen steget til 42.000.

Byggevirksomheden i januar kvartal 1954[1].
(Etageareal i 1000 m²).

	Beboelses-ejendomme	Erhvervs-ejendomme	Ikke-erhvervs-ejendomme	Tilsammen
Under opførelse 1/1 1954	1907	574	494	2975
Påbegyndt januar kvt. 1954 ...	383	79	61	522
Fuldført januar kvt. 1954	416	97	26	539
Under opførelse 1/4 1954	1875	565	519	2959
„ „ „ 1953	1820	460	482	2762

[1] Hovedstaden med forstæder, provinsbyerne med forstæder og 86 landkommuner med større bymæssig bebyggelse.

Det fuldførte *byggeri* i januar kvartal var væsentligt større end i den tilsvarende periode i 1953, nemlig ca. 540.000 m² mod 450.000 m². Stigningen faldt udelukkende på boligbyggeriet, medens det øvrige byggeri var gået tilbage. Det påbegyndte byggeri i januar kvartal viste trods stærk nedgang for erhvervsejendomme en lille stigning i forhold til januar kvartal i fjor, men var lidt mindre end det samtidig fuldførte byggeri, således at byggeriet under opførelse pr. 1. april var en ubetydelighed mindre end tre måneder tidligere. I sammenligning med 1. april i fjor er der derimod en stigning i det samlede etageareal under opførelse på ca. 200.000 m² eller ca. 7 % med forholdsmæssig størst fremgang for erhvervsejendomme.

10.7.1954
C. L.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

Januar 1954

1. – Vestmagterne besvarer den russiske note af 26/12 i enslydende noter, der accepterer den 25/1 som åbningsdato for firemagtskonferencen i Berlin.

U.S.S.R.s ministerpræsident Malenkov giver til et amerikansk nyhedsbureau udtryk for sin tillid til, at verdensfreden vil blive bevaret og styrket i 1954, og at der vil blive opnået international enighed om forbud mod atomvåben og om afrustning.

4. – I en radiotale erklærer præsident Eisenhower bl. a., at den amerikanske regering vil anvende alle lovlige midler til at opretholde velstanden og forhindre voldsomme konjunkturudsving.

5. – Den italienske regering Pella demissionerer på grund af en konflikt indenfor det kristeligt-sociale regeringsparti.

6. – Det meddeles officielt, at udenrigsminister Molotov har instrueret den russiske ambassadør i Washington, Zarubin, om at drøfte afholdelsen af en atomkraftkonference med den amerikanske regering.

Premierminister Laniel udtaler, at Frankrig bør deltage i Berlinkonferencen i fast beslutning om at nå frem til en fredelig løsning. Regeringen får herefter et tillidsvotum med 319 stemmer mod 249 (kommunister, socialister samt visse radikale og gaullister).

7. – NATO-styrkernes øverstkommanderende i Europa general Gruenther udtaler, at NATO trods alle fremskridt stadig ikke er i stand til at modstå et væbnet angreb fra U.S.S.R.

I sit årlige budskab til kongressen udtaler præsident Eisenhower, at U.S.A. vil styrke den frie verdens enighed og fortsætte det militære hjælpeprogram. Den økonomiske hjælp vil blive nedsat, men regeringen vil fremsætte forslag til en frigørelse af handelen og betalingsforholdene i den frie verden. Præsidenten bebuder en yderligere nedgang i statsudgifterne på $ 5 mld. og en række økonomiske og sociale reformer, der bl. a. tilsigter en smidigere form for statens regulering og støtte af landbrugsproduktionen.

9. – Ismail el-Azhair danner Sudans første regering.

11. – Den engelske udenrigsminister Eden udtaler, at vestmagterne aldrig vil ofre deres forsvarsforanstaltninger for at opnå en overenskomst med U.S.S.R.

12. – Den svenske regerings finanslovforslag, der balancerer med 8.517 mill. sv. kr. (heraf 2.019 mill. til forsvaret), offentliggøres.

Socialisten Le Troquer vælges til præsident for den franske nationalforsamling med kommunisternes og de radikales stemmer.

I Vietnam danner prins Buu Loc ny regering.

Spanien anmoder den engelske regering om at aflyse dronning Elizabeths besøg i

Gibraltar, der er planlagt til 10/5, men anmodningen afvises.

Udenrigsminister Dulles udtaler, at U.S.A. ikke længere vil basere sin strategi på direkte lokal modstand mod aggression, men på den langt billigere og mere effektive evne til øjeblikkelig gengældelse.

13. – Det russiske dagblad „Pravda" afviser i en artikel tanken om europæiske sikkerhedsgarantier i stil med Locarnoaftalen af 1925.

14. – Det meddeles, at den ægyptiske regering har opløst det Muhammedanske Broderskab på grund af dets konspiration med englænderne.

15. – Efter afslutningen på deres konference i Sidney udtaler Commonwealthlandenes finansministre i en fælleserklæring, at de vil stimulere handel og produktion og fortsætte bestræbelserne på at øge landenes konkurrenceevne. Afgørende skridt mod en frigørelse af handelen og valutaforholdene er imidlertid betinget af en fortsat bedring i sterlinglandenes stilling, af andre landes vilje til øget handel og opnåelsen af tilstrækkelig financiel støtte gennem den Internationale Valutafond.

16. – René Coty indsættes i sit embede som Frankrigs præsident.

17. – Den jugoslaviske vicepræsident Djilas ekskluderes af det kommunistiske parti. Han betegnes som revisionist og tilhænger af det „abstrakte demokrati".

18. – I Italien danner Fanfani en ren kristelig-demokratisk regering med Piccioni som udenrigsminister.

19. – Den norske regerings budgetforslag for 1954–55 regner med samlede udgifter på 4.341 mill. no. kr., heraf 960 mill. til forsvaret (mod 1.130 mill. 1953–54).

21. – U.S.A.s præsident Eisenhower forelægger regeringens budgetforslag for 1954–55. Der regnes med indtægter på $ 62,7 mld. (1953–54: 67,6 mld.), udgifter på $ 65,6 mld. (mod 70,9). Forsvarsudgifterne anslås til 44,9 mld. (mod 48,7), heraf 4,3 mld. (4,2) som militærhjælp til udlandet. Summen af nye bevillinger er anslået til $ 56,3 mld. (mod 61,7 mld.).

De 22.500 ikke-hjemvendelses-villige krigsfanger i Korea, der hidtil har været i den neutrale hjemsendelseskommissions varetægt, overgives til F.N.-hærens overkommando, der meddeler, at de 15.000 kinesere vil blive overgivet til den kinesiske nationalistregering på Formosa, resten til den sydkoreanske regering.

I Granada i Spanien udbryder voldsomme antiengelske demonstrationer.

22. – For første gang siden 1946 udnævner Canada en ambassadør i U.S.S.R.

23. – Vestmagternes udenrigsministre diskuterer i Berlin den kommende firemagtskonference.

En kommission af industrifolk og kongresmedlemmer under ledelse af Clarence Randall afgiver betænkning om U.S.A.s økonomiske udenrigspolitik. Det anbefales, at præsidenten får fuldmagt til at bevilge undtagelser fra bestemmelser, som modvirker indkøb af fremmede varer, og hans ret til at afslutte overenskomster med fremmede stater om gensidige toldnedsættelser forlænges for tre år. Den direkte hjælp til udlandet bør ophøre snarest, men private investeringer i udlandet opmuntres ved skattelettelser m. v. – Et mindretal tager helt afstand fra forslagene som skadelige for U.S.A.s økonomi.

24. – I Israel dannes en koalitionsregering af Mapaipartiet og tre religiøse partier. Moshe Sharett bliver premier- og udenrigsminister.

25. – U.S.S.R. og Kina afslutter en handelsaftale om øget vareudveksling.

U.S.A.s præsident Eisenhower erklærer, at han er kategorisk modstander af senator Brickers forslag om en indskrænkning af præsidentens beføjelser til at afslutte traktater med fremmede magter.

Frankrigs, Storbritanniens, U.S.A.s og Sovjetunionens udenrigsministre åbner en konference i Berlin. Bidault og Eden udtaler, at frie valg må gå forud for dannel-

sen af en altysk regering, og at den nye tyske regering må have fuld ret til at afslutte traktater. Molotov henviser til Potsdamerklæringen, advarer mod en genoplivelse af den tyske militarisme og erklærer, at Tyskland ikke må optages i E.D.C., der vil dele Europa og øge krigsfaren. Han foreslår en femmagtskonference med deltagelse af Kina for at opnå international afspænding og standsning af rustningskapløbet.

26. – På Berlinkonferencen erklærer U.S.A.s udenrigsminister Dulles, at U.S.A. ikke vil deltage i en femmagtskonference med kinesisk deltagelse. Han afviser Molotovs angreb på E.D.C. og det opstillede alternativ: en tilbagevenden til Versailles fallitsystem. Dulles, Eden og Bidault accepterer Molotovs forslag til forhandlingsprogram: 1) forholdsregler til at formindske den internationale spænding og sammenkaldelse af et femmagtsmøde; 2) det tyske spørgsmål og Europas sikkerhed; 3) Østrigs fredstraktat.

27. – På Berlinkonferencen afviser Dulles, Eden og Bidault afholdelsen af en femmagtskonference med Kina som nytteløs, så længe Kina forhindrer afholdelsen af den politiske Koreakonference og forlænger krigen i Indokina. Molotov fremlægger et memorandum fra den østtyske regering, der foreslår dannelse af en provisorisk altysk regering på basis af de to nuværende tyske parlamenter, afsluttelse af en fredskonference mellem de tidligere krigsførende stater og den tyske regering samt tilbagetrækning af alle fremmede tropper inden eet år.

28. – Præsident Eisenhower erklærer i sin økonomiske rapport til den amerikanske kongres, at regeringen er fast besluttet på at opretholde beskæftigelsen og købekraften og nævner som egnede midler penge- og kreditpolitikken, skattelettelser, offentlige arbejder m. m. Selv om beskæftigelsen er noget lavere, er nationalproduktet steget med 3,7 % i løbet af 1953. Vesteuropas betalingsstilling overfor U.S.A. er siden 1947 forbedret med $ 6,5 mld. (til + 1,5 mld.), og verdensøkonomien er stærkere end på noget tidspunkt siden 1945 og bedre i stand til at modstå et forelobigt tilbageslag i U.S.A.

29. – På Berlinkonferencen enes udenrigsministrene om at hjælpe F.N.s nedrustningskommission med at nå frem til afholdelse af en international afrustningskonference. – Vestmagterne afslår at indbyde repræsentanter for Øst- og Vesttyskland til konferencen. Eden forelægger en plan om sammensætning af en tysk nationalforsamling ved frie valg under international kontrol, udarbejdelse af en forfatning og dannelse af en ansvarlig altysk regering, der skal deltage i afslutningen af en fredstraktat.

30. – På Berlinkonferencen kritiserer Molotov Edens plan om Tyskland (se 29/1), da den gør besættelsesmagterne ansvarlige for afholdelsen af frie valg og derved viser mistillid til de demokratiske kræfter.

Den nydannede italienske regering Fanfani får et mistillidsvotum i deputeretkammeret på 303 stemmer mod 260 (alle kristelige demokrater undtagen partiets yderste venstrefløj) og træder tilbage.

F.N.s generalsekretær Hammerskiöld meddeler, at et indisk forslag om indkaldelse af F.N.s generalforsamling til drøftelse af Koreaspørgsmålet er blevet afvist, da det kun støttedes af 22 af ialt 60 lande.

31. – Den russiske officielle statistik viser, at U.S.S.R.s industriproduktion i 1953 lå 12 % over 1952-niveauet.

Februar 1954

1. – Det meddeles, at NATO's samlede udgifter til det militære infrastrukturprogram med bevillingerne i 1954 vil udgøre 540 mill. pund sterling.

Viet-minhstyrkerne åbner en ny storoffensiv i det nordlige Indokina.

På Berlinkonferencen støtter Bidault Edens Tysklandsplan, og Eden erklærer,

at en tysk hær, som alle de fire magter accepterer, er mindst farlig, når den knyttes til andre stater, d. v. s. indenfor E.D.C. Molotov foreslår derimod, at der oprettes et forenet Tyskland, som har forpligtet sig til at opretholde en demokratisk styreform og ikke at indgå alliancer rettet mod de tidligere allierede magter. Tyskland skal have egne væbnede styrker, men begrænset til et minimum, og de i Potsdam fastlagte grænser opretholdes.

2. – På Berlinkonferencen erklærer Dulles, at Vestmagterne ikke kan anerkende en udemokratisk politistat som Østtyskland som egnet organ til at løse det tyske spørgsmål. Bidault og Eden udtrykker skuffelse over Molotovs plan (se 1/2).

U.S.A.s forsvarsminister Wilson anmoder den amerikanske presse om at standse „sabelraslen med atombomben".

3. – På Berlinkonferencen foreslår Molotov, at det tyske folk ved afstemning skal vælge imellem en fredstraktat og Bonn- og Paristraktaterne (se 26–27/5 1952).

U.S.A.s præsident Eisenhower udtaler, at der ikke er megen grund til at vente resultater på Berlinkonferencen, men at enhver udvej bør prøves.

4. – På Berlinkonferencen afviser Molotov Edens plan (se 29/1) og stiller et nyt forslag om oprettelse af en provisorisk altysk regering til at forberede valg, hindre indgåelse af militære alliancer m. v.

Under valgene i Persien genindføres undtagelsestilstanden i Teheran.

Det meddeles fra Indokina, at Vietminhstyrker er trængt frem mod Laos hovedstad Luang Prabang og har erobret en række stillinger.

I det engelske underhus påpeger finansminister Butler, at det er lykkedes regeringen at fremkalde en virkelig bedring i pundets stilling, men at sidste års betalingsoverskud på 400 mill. pund næppe kan opretholdes i 1954, da regeringen ikke ønsker at standse liberaliseringen.

Den franske regering vedtager finansminister Faures plan til forøgelse af industriproduktion og nationalindtægt med 10 % i løbet af 18 måneder. Den omfatter rentenedsættelse fra 3¾ til 3½ %, statslån til private firmaer på ialt 10 mld. fr. m. v. Samtidig fastsættes en minimumstimeløn på 100–115 fr.

5. – På Berlinkonferencen afviser vestmagternes udenrigsministre Molotovs plan (se 4/2) og erklærer, at Øst- og Vesttysklands regeringer ikke vil kunne enes om tysk genforening.

På Beneluxlandenes ministerkonference i Bruxelles vedtages det at opstille fælles importprogrammer og frilister for de tre lande.

Federal Reservebankerne i U.S.A. nedsætter diskontoen fra 2 til 1¾ %.

I Spanien idømmes 17 personer langvarige fængselsstraffe for illegal virksomhed.

6. – Det meddeles, at U.S.S.R. har bevilget Finland et lån på 40 mill. rubler i guld og dollars og har forpligtet sig til at betale en del af den finske eksport med guld eller vestlig valuta.

7. – I Norge arresteres en række personer sigtet for spionage for en fremmed magt.

10. – Demokratiske senatorer advarer mod at engagere U.S.A. i Indokina, og præsident Eisenhower erklærer, at regeringen vil undgå det.

I Italien danner M. Scelba ny regering af kristelige demokrater, socialdemokrater og liberale. Saragat bliver vicepremierminister og Piccioni udenrigsminister.

På Berlinkonferencen foreslår Molotov en 50-årig kollektiv sikkerhedspagt, åben for alle europæiske stater, der forpligter deltagerstaterne til at opfatte et angreb på en af dem som et angreb mod dem alle. Samtidig overrækkes et memorandum om neutralisering af Tyskland ved tilbagetrækning af besættelsesstyrkerne indtil afsluttelsen af den tyske fredstraktat. Eden erklærer, at forslaget tilsigter at ødelægge N.A.T.O. og trænge U.S.A. ud af Europa.

12. – På Berlinkonferencen opfordrer den østrigske udenrigsminister Figl de fire stormagter til at enes om den østrigske freds-

traktat og anmoder om, at de russiske økonomiske fordringer på Østrig nedsættes. Molotov foreslår, at de fire magters viceudenrigsministre inden fire måneder skal afslutte udarbejdelsen af forslaget til den østrigske fredstraktat, som bl. a. skal sikre, at Østrig ikke afslutter militære alliancer eller tillader, at der oprettes fremmede militære baser i landet. Indtil afsluttelsen af den tyske fredstraktat skal besættelsestropperne forblive i Østrig.

Den europæiske økonomiske samarbejdsorganisation (O.E.E.C.) offentliggør sin årsrapport, hvori nødvendigheden af en produktionsudvidelse understreges. Det anbefales at forøge investeringerne ved kreditudvidelse og skattelettelser.

14. – Under et besøg i Indokina ankommer den franske forsvarsminister Pleven til Laos hovedstad Luang Prabang, der er truet af Viet-minhstyrker.

15. – På Berlinkonferencen afviser Bidault Molotovs sikkerhedsplan (se 10/2) og erklærer, at en sikkerhedspagt ikke kan begrænses til Europa.

F.N.s økonomiske kommission for Europa udtaler i en oversigt, at Vesteuropas stålproduktion i modsætning til U.S.S.R.s, U.S.A.s og Englands er faldet betydeligt, men mener, at vanskelighederne kan overvindes uden begrænsning af produktion og investeringer.

16. – På Berlinkonferencen erklærer den østrigske udenrigsminister Figl, at Østrig ikke kan acceptere Molotovs forslag (se 12/2), da det betyder, at besættelsestropperne forbliver i landet. Han støttes af Eden.

Den engelske viceforsvarsminister Birch anslår i underhuset U.S.S.R.s væbnede styrker til 4,75 mill. mand (mod 4,6 mill. i 1951), vasalstaternes til 1,2 mill. og Kinas til 4 mill.

Det meddeles, at der i januar var over 3 mill. arbejdsløse i U.S.A. mod ca. 2 mill. i 1952 og 1953.

17. – På Berlinkonferencen erklærer Dulles, at en tilbagetrækning af alle besættelsestropper fra Tyskland vil skabe en tilsvarende situation som i Korea før 1950.

U.S.A.s præsident Eisenhower anmoder kongressen om en revision af atomlovgivningen, der bl. a. skal muliggøre udveksling af informationer mellem U.S.A. og dets allierede.

N.A.T.O.s råd udnævner admiral J. Wright (U.S.A.) til admiral McCormicks efterfølger som allieret øverstkommanderende for Atlanterhavsområdet (Saclant) fra 12/4.

U.S.A.s senat vedtager med 44 stemmer mod 43, at alle traktater afsluttet af U.S.A. skal underkastes domstolsprøvelse m. h. t. deres grundlovsgyldighed. Hermed har senator Brickers ændringsforslag fået en form, der kan accepteres af præsident Eisenhower.

18. – På Berlinkonferencen afviser Molotov et østrigsk forslag om, at besættelsestropperne skal rømme Østrig inden 30/6 1955. I sin afsluttende tale erklærer Dulles, at russernes frygt for friheden er den egentlige årsag til uenigheden. Molotov betegner E.D.C. som en særlig fare for Europa. Ved afslutningen af konferencen udtaler de fire udenrigsministre, at de er enedes om afholdelse af en konference den 26/4 i Genève, hvor U.S.A., U.S.S.R., England, Frankrig, Kina og andre interesserede stater vil forhandle om en ordning af det koreanske spørgsmål samt om genoprettelse af freden i Indokina.

I den engelske regerings forsvarshvidbog anslås militærudgifterne i 1954–55 til 1640 mill. pund sterling (mod 1637 mill. i 1953–54).

I den nydannede italienske regerings programerklæring lover premierminister Scelba at beskytte demokratiet mod de autoritære partier, at holde fast ved N.A.T.O. og E.D.C. samt at øge produktion og beskæftigelse og gennemføre jordreformen.

19. – Vestmagternes udenrigsministre udsender en fælles erklæring om Berlinkonferencen, hvori de beklager, at deres forsøg på at opnå Tysklands genforening ved frie

valg og afsluttelsen af en fredstraktat, der sikrer rømning af Østrig, er strandet på Sovjets modstand. Vestmagternes forslag om sikkerhedsgarantier til U.S.S.R. var kun blevet mødt med forslag, der betød opløsning af det vestlige forsvarssystem.

22. – I enslydende breve til Sovjets højkommissær i Tyskland foreslår de vestlige højkommissærer forhandlinger om en lempelse af trafikrestriktionerne mellem zonerne.

23. – Det engelske arbejderpartis parlamentsgruppe vedtager en resolution, der godkender Vesttysklands optagelse i det vestlige forsvarssystem.

En britisk parlamentsdelegation anbefaler efter et besøg i Kenya en radikal reform af Kenyas politi, der karakteriseres som brutalt og korrupt.

24. – Under en todages debat i det engelske underhus om Berlinkonferencen udtaler udenrigsminister Eden, at der ikke var nogen mulighed for en forståelse, da Sovjet ikke turde gå med til frie valg i Østzonen. Neutralisering af Tyskland er en farlig tanke, og det russiske forslag til en fælles sikkerhedspagt betyder, at hele Europa bliver domineret af U.S.S.R. Vestmagterne må derfor fortsætte styrkelsen af deres forsvar og gennemføre E.D.C.-traktaten.

25. – Efter en militærrevolte i Syrien træder præsident Chishakly tilbage og forlader landet.

Premierminister Churchill udtaler i det engelske underhus, at styrkelsen af N.A.T.O. og gennemførelsen af E.D.C. er forenelig med bestræbelserne for at nå forståelse med U.S.S.R. Han går ind for en øget engelsk-russisk samhandel.

Det meddeles, at general Naguib har trukket sig tilbage som Ægyptens præsident og premierminister, og at oberst Nasser som chef for revolutionsrådet er trådt i spidsen for regeringen. Naguib anklages for at stræbe mod diktatur.

Den vesttyske forbundsdag vedtager enstemmigt en resolution, der beklager Berlinkonferencens negative udfald og lægger skylden herfor hos U.S.S.R., der endnu ikke er indstillet på en genforening i frihed.

Premierminister Mohammed Ali meddeler, at U.S.A. har sagt ja til Pakistans anmodning om militær hjælp.

26. – Den vesttyske forbundsdag vedtager med 334 stemmer mod 144 (socialdemokrater) en forfatningsændring, der giver forbundsrepublikkens organer ret til at lovgive i forsvarsspørgsmål og til at indføre værnepligt.

Den amerikanske kongres' økonomiske udvalg udsender en rapport, hvori det hævdes, at landet tiltrods for forværrede økonomiske forhold er stærkt nok til at undgå et alvorligt tilbageslag i 1954.

27. – General Naguib genindsættes som Ægyptens præsident og chef for revolutionsrådet, men ikke som premierminister, efter at den offentlige mening og kavalleriet har givet ham deres støtte.

28. – På en konference i Bruxelles vedtager de vesteuropæiske socialistiske partier med 10 stemmer mod 1 (Vesttyskland) en resolution, der opfordrer de enkelte partier til at overveje betingelserne for deres landes tilknytning til eller deltagelse i det europæiske forsvarsfællesskab (E.D.C.).

I Syrien enes hærens ledere og de politiske partier om at udnævne ekspræsident Hashem el-Atassi til præsident.

Marts 1954

1. – I Caracas i Venezuela åbner organisationen af amerikanske stater (O.A.S.) en konference.

Indiens premierminister Nehru udtaler, at den amerikanske militærhjælp til Pakistan er et led i U.S.A.s bestræbelser på at dominere Asien og true Kina. Nehru afviser præsident Eisenhowers tilbud af 24/2 om også at yde Indien militær hjælp.

Ved den ægyptiske præsident Naguibs

ankomst til Khartoum i Sudan kommer det til uroligheder og sammenstød mellem politiet og antiægyptiske demonstranter.

2. – Det meddeles, at de engelske myndigheder i Kenya gennem den tilfangetagne „General Kina" vil søge kontakt med Mau-Mau-bevægelsens ledere.

4. – Det franske udenrigsministerium meddeler, at det gennem højkommissær François Poncet har protesteret mod den vesttyske forfatningsændring (se 26/2) og understreget, at ændringen ikke er gyldig, sålænge besættelsesstatutten er i kraft.

Beyen af Tunis underskriver seks dekreter, der forud er godkendt af den franske regering. Der oprettes et fælles fransk-tunesisk ministerråd, den franske generalguvernørs tidligere vetoret afskaffes, og der oprettes en valgt rådgivende forsamling.

5. – Det meddeles, at der i juni vil blive holdt valg til en grundlovgivende forsamling i Ægypten.

U.S.A.s præsident Eisenhower meddeler, at han har beordret fortsættelse af den økonomiske hjælp til England, Frankrig, Italien, Norge og Danmark, skønt disse lande har solgt strategisk vigtige varer til Sovjetblokken.

Den russiske udenrigsminister Molotov erklærer i en radiotale, at U.S.A. ved sine forsøg på gennem N.A.T.O. at dominere andre lande og ved skabelsen af E.D.C. øger krigsfaren, mens U.S.S.R. fastholder muligheden for fredelig bilæggelse af internationale stridigheder og for co-eksistensen af stater med forskellige sociale systemer.

6. – Den tidligere demokratiske præsidentkandidat Stevenson kritiserer skarpt U.S.A.s præsident Eisenhower for ikke at tage afstand fra McCarthy. Stevenson angriber også udenrigsminister Dulles' erklæring om at basere U.S.A.s strategi på gengældelse (se 10/1).

8. – Ægyptens præsident Naguib bliver igen premierminister og formand for revolutionsrådet. Oberst Nasser bliver vicepremierminister og militærguvernør under undtagelsestilstanden.

9. – Ved valgene til den finske rigsdag bliver mandatfordelingen:

Konservative	24	(1951: 28)
Svenske Folkeparti	13	(– : 15)
Finske Folkeparti	13	(– : 10)
Agrarpartiet	53	(– : 51)
Socialdemokrater	54	(– : 53)
Folkedemokrater (kommunister)	43	(– : 43)

Efter et møde mellem den franske udenrigsminister Bidault og den vesttyske kansler Adenauer meddeles, at forhandlingerne om Saarspørgsmålet vil blive fortsat på grundlag af europæiseringstanken.

F.N.s økonomiske kommission for Europa (E.C.E.) åbner sin 9. session i Genève. Særlig spørgsmålet om øst–vesthandelen vil blive behandlet.

11. – Den vesttyske finansminister Schäffer foreslår væsentlige nedsættelser af indkomst- og selskabsskatterne.

12. – I en valgtale erklærer den russiske ministerpræsident Malenkov, at U.S.S.R. går ind for fredelig økonomisk kappestrid med kapitalistlandene.

13. – Viet-minhstyrker indleder et angreb på den stærke franske fæstning Dien Bien Phu i det nordlige Indokina.

15. – Præsident Naguib afløser oberst Nasser som militærguvernør i Ægypten.

Forsvarsminister Wilson erklærer, at U.S.A.s væbnede styrker indtil juni 1955 vil blive reduceret med 400.000 mand i overensstemmelse med „new look"-forsvarspolitikken.

18. – Som svar på en forespørgsel fra nationalforsamlingens udenrigsudvalg erklærer den franske regering bl. a., at en afvisning af E.D.C. betyder, at N.A.T.O. må opstille yderligere 12–15 divisioner. Det tyske kontingent er under god kontrol i E.D.C., og et tysk brud på E.D.C.-traktatens bestemmelser vil betyde, at Vesttyskland vender tilbage til besættelsesstatus.

Den amerikanske F.N. delegerede udtaler, at U.S.A. ikke vil tøve med at anvende sit veto for at hindre Kinas optagelse i F.N.

I F.N.s økonomiske Europakommission (E.C.E.) understreger den russiske repræsentant U.S.S.R.s vilje til at øge samhandelen med Vesteuropa, og det vedtages at optage forhandlinger om indkaldelse af Komitéen for Udvikling af Handelen.

19. – Det meddeles, at der er foretaget nogle forandringer i den polske regering for at styrke det „kollektive førerskabs princip". J. Cyrankiewicz bliver igen premierminister, H. Minc vicepremierminister. Den hidtidige premierminister H. Bierut bliver partisekretær.

U.S.A.s udenrigsminister Dulles udtaler, at rådslagning med allierede er uløselig knyttet til planen om at afværge aggression ved trusel om gengældelse.

U.S.S.R. advarer i en note til Tyrkiet mod skabelsen af en pro-vestlig militærblok i det nære og mellemste Østen.

20. – Den franske nationalforsamling vedtager med 403 stemmer mod 203 militærbudgettet, der udgør 1110 mld. fr. (excl. 335 mld. som hjælp fra U.S.A.).

22. – Den engelske handelsminister Thorneycroft udtaler, at regeringen vil overveje, om en forøgelse af handelen med Østblokken er mulig.

23. – Den engelske premierminister Churchill bekræfter, at anvendelsen af de amerikanske baser i England vil være underkastet fælles beslutning af de to landes regeringer.

25. – Det ægyptiske revolutionsråd meddeler, at de politiske partier har tilladelse til at arbejde igen, og at suveræniteten i landet 24/7 vil blive overgivet til den grundlovgivende forsamling.

Vestmagternes højkommissærer i Tyskland meddeler, at forbundsdagens ændring af den vesttyske grundlov (se 26/2) først vil få højkommissionens samtykke ved E.D.C.-traktatens ikrafttræden.

U.S.S.R. giver den østtyske stat fuld suverænitet, men beholder myndigheden til at forhandle og træffe afgørelser i altyske spørgsmål og til at garantere statens sikkerhed.

26. – I Cairo kommer det til voldsomme demonstrationer for og imod præsident Naguib og revolutionsrådets beslutning af 25/3.

I en russisk note til Iraq udtales, at deltagelse i en mellemøstlig forsvarspagt af U.S.S.R. vil blive opfattet som en uvenlig handling.

27. – Chefen for de allierede styrker i Centraleuropa, den franske marskal Juin, udtaler, at tillægsprotokollerne til E.D.C. (se 25/2 1953) er utilstrækkelige, og at der behøves en alternativ løsning.

28. – U.S.A.s tidligere udenrigsminister Acheson angriber „new look"-forsvarspolitikken (se 12/1), der vil svække den frie verdens sammenhold ved at udsætte U.S.A.s allierede for en unødvendig risiko.

Det erfares, at der er dannet et underjordisk regeringsfjendtligt socialistisk parti i Jugoslavien.

29. – Det ægyptiske revolutionsråd vedtager at udskyde iværksættelsen af beslutningerne af 5/3 og 25/3 og at indkalde en rådgivende forsamling.

Indiens premierminister Nehru opfordrer U.S.A. og andre lande til at indstille brintbombeforsøgene.

U.S.A.s udenrigsminister Dulles udtaler, at en kommunistisk magtovertagelse i Sydøstasien er en alvorlig trusel, som ikke vil blive passivt accepteret, men mødt med en samlet aktion.

30. – Den østtyske vicepremierminister Ulbricht erklærer på en partikongres, at Østtyskland nu har ret til normale diplomatiske forbindelser med udlandet, og at dannelsen af en vesttysk hær vil fremtvinge østtysk oprustning.

Den vesttyske forbundskansler Adenauer udtaler, at Saarproblemets løsning ved europæisering forudsætter en europæisk sammenslutning, Saarbefolkningens samtykke samt sikkerhed for, at løsningen af Tysk-

lands østlige grænseproblemer ikke præjudiceres.

Den engelske premierminister Churchill erklærer, at de amerikanske brintbombeforsøgs uberegnelighed ikke er påvist, og at man gør den frie verden en dårlig tjeneste ved at kræve forsøgene aflyst.

Viet-minhstyrker foretager voldsomme angreb på den franske fæstning Dien Bien Phu i det nordlige Indokina, men modes af franske modangreb.

Det meddeles, at overskuddet på den engelske betalingsbalances løbende poster er faldet fra 255 mill. pund sterling i 1952 til 225 mill. i 1953.

Præsident Eisenhower forelægger kongressen forslag til ændring af U.S.A.s handels- og toldpolitik baseret på Randallkommissionens betænkning (se 23/1).

31. – Den russiske regering foreslår i noter til vestmagterne, at U.S.S.R. og andre europæiske lande på visse betingelser indtræder i N.A.T.O., og at der skabes en europæisk sikkerhedspagt med deltagelse af U.S.A.

DANMARK

Januar 1954

1. – I sin nytårstale i radioen udtaler statsminister Hans Hedtoft om løsladelsen af de grove landssvigere, at det danske folks fordømmelse af deres misgerninger ikke er mildnet med årene, men dette bør ikke forlede til at opgive en moderne straffe-retsplejes principper og praktisere en Hitlers herremoral: øje for øje og tand for tand.

3. – Den civilkommitterede for hjemmeværnet, fhv. minister Frode Jacobsen, oplyser, at styrken i 1953 forøgedes fra 42.000 til 56.000 mand.

4. – En række af modstandsbevægelsens ledere protesterer imod, at regeringen – ligesom de to foregående regeringer – og administrationen favoriserer folk, som både var grove krigsforbrydere og grove landsforrædere, og henstiller, at der ikke sker yderligere benådninger, før der gennem en justitsministeriel redegørelse er givet lejlighed til en principiel drøftelse i folketinget. Udtalelsen slutter med at opfordre alle danske borgere til at indsende protest til statsministeren.

6. – Færøerne havde i 1953 en samlet eksport på 63.7 mill. kr., hvilket var 6.2 mill. kr. mindre end i 1952. Nedgangen skyldes hovedsagelig, at forårsfiskeriet ikke kom i gang på grund af en konflikt inden for fiskerierhvervet.

7. – Tre danske og tre svenske ingeniørfirmaer forelægger for de to landes regeringer et forslag om en fast vejforbindelse mellem København og Malmø. Planen går ud på, at der skal bygges en tunnel mellem Amager og Saltholm og en højbro mellem Saltholm og Skåne. Anlægsudgifterne inkl. renter af anlægskapitalen i byggetiden anslås til 460–470 mill. kr., og det er meningen, at broen skal bygges og drives af et konsortium, der skal have ret til at opkræve broafgift. Konsortiet skal ejes af et dansk og et svensk aktieselskab med en kapital på hver 50 mill. kr., hvoraf de to regeringer skal tegne halvdelen, medens resten er sikret ad privat vej gennem aftaler med de danske og svenske hovedbanker. Det er en forudsætning, at „fugleflugtslinjen" er fuldt udbygget, før vejforbindelsen over Øresund tages i brug.

8. – Danmarks samlede underskud i den europæiske betalingsunion er nået op på 540 mill. kr., hvoraf 108 mill. kr. er indbetalt i dollars. Ved yderligere træk på unionen skal Danmark indbetale 40 % i dollars mod hidtil 30 %.

9. – Generaldirektørerne for de danske og de svenske statsbaner drøfter ingeniørfirmaernes projekt og udtaler deres betænkelighed ved den foreslåede vejforbindelse mellem København og Malmø. De mener, at en kombineret vej- og jernbanebro Helsingør–Helsingborg, der antages at kunne gennemføres for under 600 mill. danske kr., vil være at foretrække.

12. – Økonomi- og arbejdsminister Krag anmoder arbejdsmarkedskommissionen om at overveje 1) foranstaltninger til imødegåelse af ugunstige virkninger på beskæftigelsen af mulige økonomiske tilbageslag i udlandet, 2) foranstaltninger der kan lette inddragelsen i beskæftigelsen af det forøgede antal unge i det kommende tiår, 3) mulighederne for at bekæmpe arbejdsløsheden i geografiske områder med tendens til høj ledighed, 4) foranstaltninger til udligning af sæsonsvingninger i beskæftigelsen.

14. – I folketinget fremsættes en række regeringsforslag, der tager sigte på at bringe den gældende lovgivning i overensstemmelse med den nye grundlovs bestemmelse om, at administrativ frihedsberøvelse kan indbringes til domstolsafgørelse. Endvidere fremsætter indenrigs- og boligminister Kjærbøl forslag om uændret forlængelse af byggestøtte- og lejelovgivningen til 1. april 1955, og justitsminister Hans Hækkerup fremsætter forslag om pengefideikommissers overgang til fri ejendom og forslag til en ny lov om køb på afbetaling, som især tilsigter at udvide den beskyttelse, der ydes en afbetalingskøber mod ubillige vilkår.

Finansminister Kampmann fremsætter forslag om adgang til at indføre farvning af afgiftsfri benzin og forslag om nogle toldlempelser, bl. a. bortfald af tolden på elektricitet.

Folketinget påbegynder 1. behandling af regeringens trustlovforslag og retsforbundets forslag om et næringsfrihedsråd. Dette sidste afvises af handelsministeren og ordførerne for de øvrige partier. Trustlovforslaget kritiseres stærkt af Weikop (k. f.), Tholstrup (rf.) og Anker Lau (v.), medens venstres ordfører, Thorkil Kristensen, ønsker en nærmere undersøgelse på en række områder, men iøvrigt ikke stiller sig afvisende.

15. – Den omfattende protestbevægelse i anledning af løsladelsen af grove krigsforbrydere finder sin afslutning i folketinget, hvor justitsminister Hans Hækkerup lover, at de tilbageværende strafafsonere, der er dømt efter straffelovstillægget af 1945, hverken med hensyn til behandling i fængslet eller med hensyn til løsladelsestidspunkt vil blive stillet gunstigere end forbrydere, der er dømt efter den almindelige straffelovgivning.

Handelsminister Lis Groes fremsætter i folketinget forslag til en ny lov om bogføring. Der foreslås en betydelig udvidelse af kredsen af bogføringspligtige virksomheder, men man har anset det for forsvarligt ikke på nuværende tidspunkt at inddrage landbrug og lignende virksomheder under loven, efter at finansministeren ved bekendtgørelse af 14. januar i henhold til skatteloven har indført regnskabspligt for ejere og brugere af større landbrugsejendomme, skovejendomme, gartnerier, frugtplantager og planteskoler.

19. – Undervisningsminister Bomholt fremsætter i folketinget forslag om oprettelse af et pædagogisk forskningsinstitut og forslag til lov om uddannelse af lærere til folkeskolen. Ved det sidste forslag opretholdes såvel den almindelige 4-årige læreruddannelse som den særlige uddannelse for studenter og af forskolelærerinder, nu småbørnslærerinder, men uddannelsestiden for studenter forlænges fra 2½ til 3 år og for småbørnslærerinder fra 2 til 2½ år. Optagelseskravene skærpes, og optagelsesalderen sættes således, at ingen vil kunne opnå lærereksamen før det fyldte 22. år. Seminarierne får efter forslaget større frihed med hensyn til undervisningens tilrettelæggelse, og eleverne får efter 2. klasse mulighed for at vælge en særlig uddannelse indenfor visse fag. Efter forslaget sker der endelig en stærk begrænsning af de egentlige af-

gangsprøver og af antallet af karakterer på eksamensbeviset som „det første skridt til nedbrydelse af eksamensvældet".

22. – Jens Chr. Christensen (v.) forelægger i folketinget på venstres og de konservatives vegne forslag om ændring i den kommunale valglov, således at det bliver lovligt for listeforbund at indgå listeforbund med hinanden eller med andre lister.

24. – I en udtalelse fra partiet „De uafhængige"s landsmøde i Fredericia anbefales opstilling til kommune- og amtsrådsvalgene, hvor de lokale forhold måtte tale derfor, og det henstilles, at der i sådanne tilfælde søges listeforbund med de andre borgerlige partier.

25. – Det meddeles, at mejeribrugets smøreksportudvalg har sluttet kontrakt om levering af 5000 tons smør til Sovjetunionen. Med den nye kontrakt er der siden sommeren 1953 aftalt smørleverancer til Sovjetunionen på ialt 20.000 tons. Prisen er 7.35 kr. pr. kg.

26. – Nordisk Råds danske delegation holder møde og foretager en gennemgang af de sager, som Nordisk Råd har rejst overfor regeringerne. Det konstateres, at der fra alle regeringers side arbejdes aktivt med de forskellige opgaver, således at en række konkrete forslag kan forelægges i Nordisk Råds anden samling, der åbnes i Oslo den 9. august.

27. – I folketinget stiller Starcke (rf.) forslag til en dagsorden, der opfordrer regeringen til overfor O.E.E.C. at tilkendegive, at Danmark er rede til at deltage i en udvidelse af liberaliseringen til 100 %. Forslaget kommer ikke til afstemning, idet folketinget med 105 stemmer mod 11 (rf. og k.) vedtager en dagsorden, hvorefter tinget tager økonomi- og arbejdsminister Krags redegørelse til efterretning.

28. – En dansk-indonesisk handelsaftale for kalenderåret 1954 åbner mulighed for en dansk eksport på ca. 33 mill. kr., medens der regnes med en import på 118 mill. kr. Betalingsmellemværendet ordnes gennem E.P.U., idet Indonesien hører under det hollandske økonomiområde.

Ved folketingets 1. behandling af forslaget om en ny bogføringslov kritiserer Brodthagen (s.), at forslaget ikke indfører bogføringspligt i landbruget, medens Heick (v.), Ninn Hansen (k. f.) og Rager (r. v.) går imod § 2, der åbner adgang til at inddrage andre virksomheder end de i forslaget nævnte under loven.

Aage Fogh (r. v.) forelægger et forslag om ændring i statshusmandsloven, hvis formål er at gøre det lettere for unge, der ikke har andre penge end dem, de selv har tjent, at komme i besiddelse af statshusmandsbrug.

29. – Detailpristallet for januar stiger fra 375 til 376 (1914 = 100) på grund af den årlige regulering af huslejeudgiften. Stigningen bevirker, at tjenestemændene fra 1. april får den portion reguleringstillæg, som de mistede den 1. oktober 1953.

Centralforeningen af Tolvmandsforeninger anbefaler indførelse af en minimumspris på korn til regulering af kornimporten for derved at hindre, at flæskeproduktionen overstiger afsætningsmulighederne. Landbrugsrådets præsident, Hans Pinstrup, udtaler sig ligeledes for en import-kornordning.

30. – Den dansk-svenske vareudvekslingsaftale for tiden 1. februar 1954–31. januar 1955, der omfatter de ca. 25 % af samhandelen, som endnu er underkastet importkontrol i de to lande, indeholder bl. a. et dansk eksportkontingent på 13.3 mill. kr. for amerikanske biler samlet i Danmark.

Februar 1954

2. – Handelsminister Lis Groes nedsætter en kommission til at udarbejde forslag til en revision af næringsloven.

3. – Landbrugsminister Jens Smørum fremsætter i folketinget forslag om tillæg til statshusmandsloven. Forslaget udvider sta-

tens forkøbsret til at omfatte frie landbrugsarealer og giver desuden staten adgang til at udøve forkøbsret ved familieoverdragelse til andre end ægtefælle, livsarving og livsarvings ægtefælle, forsåvidt formålet er fremskaffelse af tillægsjord til husmandsbrug. Endvidere foreslås adgangen til at vælge mellem fast rente og konjunkturbestemt rente ophævet, således at statslånene i de husmandsbrug, der fremtidig oprettes, altid skal forrentes med konjunkturbestemt rente.

4. – Regeringens balanceplan for 1954 regner med praktisk taget uforandret import og eksport i forhold til 1953, og heller ikke betalingsbalancens „usynlige" poster og bankernes valutastilling ventes at ville undergå ændringer.

Indenrigs- og boligminister Kjærbøl fremsætter i folketinget forslag om, at loven om indkomstskat til Københavns kommune m. m. ændres således, at indkomster under 1500 kr. fritages for skat, medens skatten for indkomster imellem 1500 kr. og 5000 kr. nedsættes. Forslagets gennemførelse vil betyde, at antallet af kommuneskatteydere i København, Frederiksberg og Gentofte formindskes med henholdsvis 50.000, 9.000 og 5.000. For det øvrige land foreslås en ændring i loven vedrørende personlig skat til kommunen, som stiller den enkelte kommune frit med hensyn til fastsættelse af en eventuel minimumsgrænse for påligning af skat.

Handelsminister Lis Groes foreslår vareforsyningsloven forlænget for et år til udgangen af marts 1955, og justitsminister Hans Hækkerup fremsætter forslag om en ændring i helligdagsloven, der tillader teater- og biografforestillinger samt indendørs koncerter fra kl. 14 i stedet for som hidtil kl. 16.

8. – På et møde i København imellem de danske og svenske trafikministre besluttes det at lade spørgsmålet om en Øresundsbro undersøge af et ekspertudvalg med repræsentanter for de danske og de svenske myndigheder.

9. – Direktør Otto Müller, varedirektoratet, oplyser, at en eksport på godt 100 mill. kr. årlig er helt afhængig af præmieringsordningen. Der tillades nu import af dollar-råvarer og -halvfabrikata, når priserne på tilsvarende varer i anden valuta ligger blot 8–10 % højere.

Folketinget foretager 2. behandling af venstres og de konservatives forslag om ændring af den kommunale valglov. Der er i udvalget opnået enighed om at ændre forslaget, således at listeforbund mellem kandidatlister med samme listebetegnelse får adgang til at indgå i andre listeforbund (valgforbund). Der bliver derimod ikke adgang for sådanne valgforbund til at indgå nye valgforbund.

Ved 1. behandling af forslag om ændringer i loven om indkøbsforeninger for mindre jordbrugere går venstre og konservative mod bestemmelsen om, at der skal kunne ydes lån til tekniske hjælpemidler i husholdningen.

10. – I toldlovskommissionen forelægger Einer-Jensen på socialdemokratiets vegne et udkast vedrørende nedsættelse af et handelspolitisk udvalg, til hvilket der kan indgives klager over dumping.

Folketinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslaget om ændring i den kommunale valglovs bestemmelser om listeforbund.

Under folketingets 1. behandling af forslaget om ændring i loven vedrørende personlig skat til kommunen går venstre og konservative mod bestemmelsen om de enkelte kommuners adgang til frit at fastsætte, hvilke indkomster der skal fritages for skat. Venstre går ligeledes imod forslaget om ændring af helligdagsloven, medens de konservative og de radikale står delt i spørgsmålet om at give biografer m. v. adgang til at spille fra kl. 14.

11. – Ved folketingets 1. behandling af forslaget om tillæg til statshusmandsloven går venstre og konservative imod den foreslåede udvidelse af statens forkøbsret.

14. – Formanden for De samvirkende danske Husmandsforeninger udtaler, at tiden

ikke er inde til drøftelse af en regulering af baconproduktionen.

15. – Det meddeles, at sparekasserne fra 1. marts vil indføre bosætningslån.

En dansk-ungarsk vareudvekslingsaftale for tiden 1. marts 1954–28. februar 1955 regner med en import på 20.5 mill. kr. og en eksport på 17.5 mill. kr. Under handelsforhandlingerne er det meddelt Ungarn, at oplagte tilfælde af dumping ikke vil blive tolereret.

16. – Handelsminister Lis Groes oplyser i finansudvalget, at konfiskationen af tysk og japansk ejendom har indbragt 155 mill. kr., hvoraf 100 mill. kr. er afskrevet på reguleringskontoen i nationalbanken, medens der endnu ikke er truffet nogen afgørelse med hensyn til de 55 mill. kr.

Folketinget vedtager ved 3. behandling at forlænge lejeloven og byggestøtteloven til udgangen af 1954.

17. – Udenrigsminister H. C. Hansen redegør i folketinget for den udenrigspolitiske situation. Han slutter med at sige, at Atlantpagten har styrket Vestens forsvarsmuligheder, således at Sovjetunionen nu ikke kan diktere sine betingelser, men må forhandle med om ikke jævnbyrdige, så dog heller ikke værgeløse partnere. Selvom man ikke bør lade sig forlede til at tro, at kommunismen har opgivet drømmen om verdensherredømme, fordi metoderne ændres, giver den indre nødvendighed af en produktionsomlægning i Sovjetunionen sammen med den kendsgerning, at atombomber og brintbomber i sig selv burde umuliggøre enhver fremtidig krig, dog håb om en varig bedring af det internationale klima.

Automobilfordelingsnævnet modtog i 1953 56.400 ansøgninger om nye vogne, hvoraf 17.000 kunne imødekommes.

18. – Den udenrigspolitiske debat i folketinget i tilslutning til udenrigsministerens redegørelse drejer sig især om Tysklands genoprustning og viser fortsat enighed i hovedsagen mellem Atlantpagtpartierne om Danmarks udenrigspolitik. Udenrigsministeren erklærer, at der ikke vil blive sat nogen statspolitisk aktion i gang for det danske mindretals deltagelse i de tyske valg.

Trafikminister Carl Petersen fremsætter i folketinget forslag om etablering af færgefart over Storebælt mellem Halskov og Knudshoved. Udgiften til bygning af færgehavne og en ny automobilfærge anslås til 50 mill. kr., hvortil kommer ca. 37 mill. kr. til vejanlæg. Trafikministeren fremsætter endvidere forslag om ændring i loven om anlæg af en motorvej fra Rødby Havn til Storstrømsbroen og i loven om anlæg af en motorvej vest om København samt udbygning af Hørsholmvejen som motorvej. Ændringerne går ud på en begrænsning af de oprindelige planer. Endelig fremsætter trafikministeren forslag om en nyordning vedrørende Lollandsbanen.

19. – Kr. Juul forelægger på venstres vegne forslag om, at friskolelærere, der er uddannet på den fri lærerskole, skal kunne ansættes i folkeskolen efter 3 års praktisk virksomhed i friskolen eller ved anden skolegerning.

Folketinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslag til kriminallov for Grønland.

Ved 2. behandling ændres forslaget om ændringer i arveforordningen således, at fætres og kusiners legale arveret bevares.

Marts 1954

1. – Den dansk-engelske handelsaftale for den ikke-liberaliserede vareudveksling og bortset fra landbrugsprodukter omfatter varer for ca. 40 mill. kr. hver vej.

2. – Der afholdes kommunale valg i hele landet. Valgdeltagelsen er væsentlig mindre end i 1950, navnlig i hovedstaden. I København stemmer kun ca. 60 % af væl-

gerne mod 79 % i 1950, på Frederiksberg ca. 68 % mod 82 % og i Gentofte ca. 58 % mod 78 %. I provinsbyerne går valgdeltagelsen ned fra ca. 84 til ca. 75 %.

Valgene præges af en betydelig fremgang for socialdemokratiet og en voldsom tilbagegang for retsforbundet. Til Københavns borgerrepræsentation vælges 32 s. (+ 4), 2 r. v. (÷ 1), 13 k. f. (+ 1), 1 v. (+ 1), 1 rf. (÷ 5) og 6 k. (uforandret), til Frederiksberg kommunalbestyrelse 7 s. (+ 2), 12 k. f. (uf.), 0 rf. (÷ 1) og 0 k. (÷ 1), til Gentofte kommunalbestyrelse 4 s. (+ 1), 0 r. v. (÷ 1), 12 k. f. (+ 1), 1 v. (+ 1) og 0 rf. (÷ 2). I Lyngby-Taarbæk kommune vælges 6 s. (uf.), 9 k. f. (+ 1) og 0 rf. (÷ 1).

I provinsbyerne opnår socialdemokratiet flertal i 46 byråd mod 27 i 1950. I Århus vælges 14 s. (+ 4), 6 k. f. (÷ 3), 0 rf. (÷ 1) og 1 k. (uf.), i Odense 13 s. (+ 2), 9 k. f. (uf.), 1 v. (uf.), 0 rf. (÷ 2) og 2 k. (uf.), i Aalborg 14 s. (uf.), 5 k. f. (÷ 2), 2 v. (+ 1), 1 rf. (÷ 1), 2 k. (+ 1) og 1 på upolitisk særliste (+ 1).

Ved amtsrådsvalgene får socialdemokratiet ialt 97 mandater (+ 8), radikale 31 (+ 4), konservative 36 (÷ 1), venstre 127 (÷ 1), retsforbundet 2 (÷ 9), tyskerne 3 (+ 1) og andre lister 3 (÷ 2).

4. – Økonomi- og arbejdsminister J. O. Krag fremsætter i folketinget i tilknytning til den økonomiske årsoversigt for 1954 en redegørelse for regeringens overvejelser vedrørende den økonomiske situation. Der regnes med en stigning i den samlede investeringsaktivitet, og det må derfor antages, at 1954 vil blive et år med høj beskæftigelse, men der synes ikke at være udsigt til en forbedring af valutastillingen, tværtimod kan der blive tale om at anvende en mindre del af reserven til afdrag på valutagælden. På længere sigt skaber de store fødselskuld fra krigsårene et beskæftigelsesproblem, der kun kan løses ved en udvidelse af eksporten, formentlig især industrieksporten, hvilket igen forudsætter en forøgelse af de industrielle investeringer.

5. – Statsminister Hans Hedtoft fremsætter i folketinget forslag om, at staten indskyder 12.5 mill. kr. i Nordisk Mineselskab og yder en tabsgaranti på 10 mill. kr., således at den fornødne driftskapital kan tilvejebringes ved banklån.

Landbrugsminister Jens Smørum fremsætter forslag om uændret forlængelse af loven om tilskud til forbrugerpriserne på rugbrød og mælk, socialminister Strøm fremsætter forslag om en særlig ydelse til alders- og invaliderentenydere m. fl. af samme størrelse som den, der i de foregående år er ydet som erstatning for bortfaldet af rabatordninger for levnedsmidler, og handelsminister Lis Groes foreslår prisaftaleloven forlænget til 31. marts 1955, idet behandlingen af trustlovforslaget ikke kan tilendebringes i indeværende folketingsår. Endvidere fremsætter justitsminister Hans Hækkerup to forslag om ændringer i retsplejeloven. Det ene angår politiets øverste ledelse, det andet indeholder regler om telefonaflytning, som ifølge den nye grundlov alene må ske efter retskendelse, hvor ingen lov hjemler en særegen undtagelse.

Finansminister Kampmann fremsætter i folketinget 8 lovforslag, som sammen med et forslag fra indenrigs- og boligminister Kjærbøl om udskrivningen af fælleskommunal indkomstskat udgør regeringens skatteplan for finansåret 1954–55. Grænsen for skattepligtens indtræden ved indkomstbeskatningen til staten foreslås forhøjet fra 2.000 til 2.400 kr., hvorved ca. 80.000 skatteydere vil blive fritaget for at svare statsindkomstskat. Desuden foreslås mindre lettelser for skalaindkomster på op til 15.000 kr. og mindre forhøjelser for indkomster derover. For den fælleskommunale indkomstskats vedkommende foreslås grænsen forhøjet fra 3.600 kr. til 4.000 kr. for forsørgere og fra 1.500 kr. til 2.000 kr. for ikke-forsørgere, hvilket vil bevirke, at ca. 140.000 skatteydere helt fritages for fælleskommunal indkomstskat. Tillægsindkomstskatten til staten foreslås udskrevet efter de samme regler som hidtil, medens den mindste skalaindkomst,

hvoraf der svares værneskat, foreslås sat op fra 8.000 til 10.000 kr. samtidig med, at skatten lettes for indkomster på op til 12.000 kr. og forhøjes for indkomster over godt 40.000 kr. Gennemførelsen af den foreslåede forhøjelse af indkomstgrænsen vil betyde, at antallet af værneskatteydere går ned fra ca. 400.000 til ca. 200.000.

De indirekte afgifter foreslås forlænget uændret, og det samlede provenutab for statskassen som følge af de foreslåede ændringer i den direkte beskatning anslås til 5 mill. kr. Iøvrigt oplyser finansministeren, at overskudet på statens drifts- og anlægsbudget for 1953–54 nu anslås til 180 mill. kr. mod 300 mill. kr. i 1952–53. For 1954–55 ventes det med de foreslåede skattelove at ville blive ca. 100 mill. kr. mindre end i 1953–54, og finansministeren advarer imod en yderligere forringelse af overskudet.

Den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel foreslår al paskontrol mellem Nordens lande afskaffet også for udlændinge, således at Danmark, Finland, Norge og Sverige bliver et samlet pasområde.

9. – Socialminister Strøm fremsætter i folketinget forslag om udvidelse af skolebespisningen og forslag om ændringer i forsorgsloven vedrørende kommunehjælpens retsvirkninger. Ved det sidste forslag ophæves samtlige bestemmelser om tab af valgret og valgbarhed som følge af oppebåren kommunehjælp og fattighjælp, og tilbagebetalingspligten indskrænkes til særlige tilfælde.

Det meddeles, at der i 1953 blev fuldført 21.300 lejligheder mod 19.000 i 1952 og 21.500 i 1951, og at der den 1. januar var 24.100 lejligheder under opførelse mod 21.600 den 1. januar 1953.

10. – Undervisningsminister Bomholt fremsætter i folketinget forslag til lov om „Ungdommens uddannelsesfond"s forvaltning og virksomhed samt forslag om vederlagsfri undervisning i de offentlige højere almenskoler. Det foreslås, at uddelingen fra „U. u." i form af stipendier og lån sættes op fra 1½ til 10–12 mill. kr. årligt, og at understøttelse skal ydes ikke blot til studerende ved de højere læreanstalter, seminarier og videregående fagskoler, men også til studieegnede gymnasieelever. „U. u."s kapital foreslås forhøjet fra de nuværende godt 7 mill. kr. til 11–12 mill. kr. ved at tilføre fonden 4½ mill. kr. fra krigsforsikringens overskud, men iøvrigt skal hovedparten af „U. u."s årlige indtægter skaffes ved en forhøjelse af arveafgiften, hvorom finansminister Kampmann samtidig fremsætter forslag.

Under folketingets debat om økonomi- og arbejdsministerens redegørelse for den økonomiske årsoversigt udtaler Thorkil Kristensen (v.) sig for at opretholde den nuværende skatteudskrivning, medens Aksel Møller (k. f.) mener, at der er mulighed for at nedsætte skatten på mellemindtægterne med 100 mill. kr. og dog opnå et overskud af en lignende størrelse. Folketinget foretager derefter 1. behandling af forslagene om forlængelse af forbrugsafgiftslovgivningen, under hvilken der fremsættes ønsker om nedsættelse af chokoladeskatten og vægtafgiften på motorkøretøjer samt omlægning af spiritusafgifterne.

11. – Finansminister Kampmann fremsætter i folketinget forslag om anvendelse af modværdien af Marshall-hjælpens gaveydelser. I henhold til love af 1950, 1952 og 1953 (om oprettelse af en produktivitetsfond) er der tidligere disponeret over 1400–1500 mill. kr., og det foreslås nu, at det resterende kronebeløb på gavekontoen, ca. 115 mill. kr., fordeles med ca. 70 mill. kr. til militære og ca. 45 mill. kr. til civile formål.

Forsvarsminister Rasmus Hansen fremsætter forslag om ændringer i den militære straffelov og retsplejelov samt forslag til lov om talsmænd og klageadgang for menige af det militære personel.

13. – Den islandske gesandt meddeler udenrigsministeren sin regerings beslutning i anledning af de ideer om håndskriftsagens løsning, som undervisningsminister Bomholt i februar bad den islandske un-

dervisningsminister om at bringe til sin regerings kundskab. Svaret går ud på, at det er den islandske regerings og alle altingsmændenes anskuelse, at ideen om håndskrifterne som fælleseje ikke kan blive enighedsgrundlag for løsning af håndskriftsagen.

Det meddeles, at den undersøgelse af mulighederne for at udgive en nordisk parlamentarisk bulletin, der på initiativ af Nordisk Råd har været iværksat, nu er afsluttet, og at det i en fælles betænkning til de nordiske regeringer foreslås, at der ved samarbejde mellem Danmark, Island, Finland, Norge og Sverige senest i januar 1955 påbegyndes en periodisk publikation, „Nordisk Kontakt".

16. – Folketinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslag til lov om rigsretten.

17. – Statsminister Hans Hedtoft erklærer i det udenrigspolitiske nævn, at regeringen er af den opfattelse, at spørgsmålet om en udlevering af de islandske håndskrifter efter den islandske regerings stilling til undervisningsminister Bomholts tanke om at etablere fælles ejendomsret og fælles rådighed over håndskrifterne ikke kan anses for at være aktuel, og partiernes repræsentanter erklærer sig enige med statsministeren heri.

I en skrivelse til flyverkommandoen anmoder forsvarsministeriet om, at den iværksatte undersøgelse i anledning af de militære flyveulykker fremskyndes mest muligt, så at man kan få konstateret, om disciplinen har svigtet. Samtidig anmodes flyverkommandoen om alvorligt at indskærpe sikkerhedsbestemmelserne.

18. – Flyvning med jetluftfartøjer indstilles indtil videre.

Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om forlængelse af prisaftaleloven med 118 stemmer mod 5 (rf.); 5 k. stemmer ikke. Ved folketingets 1. behandling af forslaget om „Ungdommens uddannelsesfond" går venstre og konservative imod den foreslåede forhøjelse af arveafgiften til financiering af fondens virksomhed.

19. – Forsvarsminister Rasmus Hansen fremsætter i folketinget forslag om en yderligere 1-årig forlængelse af bemyndigelsen til at holde en dansk besættelsesstyrke i Tyskland.

Ved 2. behandling af finanslovforslaget forkastes en kommunistisk dagsorden, der udtaler, at udgifterne til militærvæsenet bør nedskæres med 500 mill. kr., med 98 stemmer mod 5; 6 medlemmer undlader at stemme.

20. – Forligsinstitutionens formand, direktør Erik Dreyer, forelægger for de to hovedorganisationers formænd et udkast til mæglingsforslag, som han vil fremsætte på betingelse af, at hovedorganisationernes ledelse vil anbefale det til vedtagelse. De samvirkende Fagforbunds forretningsudvalg vedtager enstemmigt og Dansk Arbejdsgiverforenings forretningsudvalg ved flertalsbeslutning at anbefale mæglingsforslaget.

23. – Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om nedlæggelse af statsbanestrækningen Farum–Slangerup enstemmigt, idet dog 9 medlemmer undlader at stemme. – Under 1. behandling af forslaget om ændringer i forsorgsloven går de konservative og især venstre imod ophævelsen af kommunehjælpens retsvirkniger med hensyn til valgret og valgbarhed.

Flyverkommandoen meddeler, at flyvning med jetjagere genoptages, efter at sikkerhedsforanstaltningerne midlertidigt er skærpet.

24. – Det danske kongepar ankommer til Stockholm på officielt besøg.

Forligsmandens mæglingsforslag offentliggøres. (Om enkeltheder i forslaget henvises til „Økonomi og Politik", årgang 1953, side 364).

Den færøske fiskeristrejke, der begyndte den 1. marts og som omfatter ca. 4000 mand, er blevet forelagt for den faste voldgiftsret i København.

25. – Folketinget foretager 2. behandling af forslagene om indkomstbeskatningen i 1954–55, efter at der i udvalget er opnået

enighed mellem de fire gamle partier om forskellige ændringer i de oprindelige forslag. Værneskatten forlænges uændret, og med hensyn til den almindelige indkomstskat til staten lettes skatten på mellemindtægterne, og den foreslåede forhøjelse af skatten på de større indtægter bortfalder. Desuden hæves undergrænsen for skattepligtens indtræden fra 2000 til 2200 kr. for statsskattens vedkommende og for den fælleskommunale skats vedkommende fra 3600 til 3800 kr. for forsørgere og fra 1500 til 1800 kr. for ikke-forsørgere. Statskassens provenutab anslås til ca. 50 mill. kr. I udvalget er der endvidere opnået enighed om, at der i 1954–55 hver måned skal indsættes 10 mill. kr. i nationalbanken på en særlig konto, hvorover der kun kan disponeres i henhold til særlig lov.

Folketinget vedtager ved 3. behandling at forlænge vareforsyningsloven til 15. december 1954 med 128 stemmer mod 6 (rf.), medens 6 (k.) afholder sig fra at stemme.

26. – Folketinget vedtager ved 2. behandling den foreslåede forlængelse af forbrugsafgiftslovene med den ændring, at vægtafgiften af motorkøretøjer nedsættes med 25 %, hvilket medfører et indtægtstab for statskassen på ca. 8.5 mill. kr. årligt.

Ved folketingets 2. behandling af forslaget om forlængelse af statstilskudet til forbrugerpriserne på rugbrød og mælk vedtages det at lade tilskudet til rugbrødsprisen bortfalde.

30. – Folketinget færdigbehandler skatteforslagene. Forslagene om udskrivning af statsindkomstskat og fælleskommunal indkomstskat vedtages enstemmigt, idet kommunisterne undlader at stemme, tillægsindkomstskatten vedtages med alle partiers stemmer og værneskatten med 117 stemmer mod 6, medens 16 (r. v. og rf.) afholder sig fra at stemme. Forbrugsafgiftsforslagene vedtages mod kommunisternes og retsforbundets stemmer, mod tillægsafgiften på motorkøretøjer stemmer dog tillige de radikale.

Folketinget vedtager desuden ved 3. behandling forslagene om en særlig ydelse til alders- og invaliderentenydere og om statstilskud til forbrugerprisen på mælk, det første enstemmigt, det sidste mod retsforbundets stemmer.

31. – En dansk-rumænsk betalings- og vareudvekslingsaftale for tiden 1. april 1954–31. marts 1955 fastsætter danske eksportkontingenter til et beløb af ca. 20 mill. kr.

Landbrugsminister Smorum giver folketinget en redegørelse for den begrænsning af flæskeeksporten til tredielandsmarkeder og af eksporten af dåseskinker, som det har været nødvendigt at gennemføre af hensyn til baconaftalen med England.

Ved finanslovforslagets 3. behandling foreslår det radikale venstre en tekstanmærkning om, at der på de militære budgetter skal spares 150 mill. kr., og at forsvarsministeren bemyndiges til at nedsætte den militære tjenestetid. Kommunisterne foreslår, at der i løbet af finansåret skal spares mindst 500 mill. kr. på de militære budgetter, og at den militære tjenestetid skal nedsættes til 12 måneder. Fra regeringens side erklæres, at man vil spare på de militære budgetter, hvor dette er muligt uden at svigte vore N.A.T.O.-forpligtelser, men at man ikke kan forpligte sig til at spare det af de radikale nævnte beløb. Ved afstemningen forkastes det kommunistiske forslag med 114 stemmer mod 7, medens 15 (r. v. og rf.) undlader at stemme, og det radikale forslag med 112 stemmer mod 22 (r. v., k. og rf.). Et forslag af Damsgaard (v.) og Fibiger (k. f.) om en bevilling på 8 mill. kr. til fortsættelse af arbejdet på Hanstholm havn trækkes tilbage. Derefter vedtages finanslovforslaget, der efter de vedtagne ændringer viser et overskud på driftsbudgettet på 5 mill. kr. (indtægter 3157 mill. kr., udgifter 3152 mill. kr.) med 135 stemmer mod 7 (k.), medens 4 (rf.) undlader at stemme.

Folketinget vedtager ved 3. behandling forslagene om jernbanedrift på Lolland-Falster og om Kongeriget Danmarks Hypothekbank.